

T. C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KREDİ TALEPLERİNDE İSTİHBARAT ve KREDİ SKORLAMANIN
KARAR VERME SÜREÇLERİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Cengiz Öner CÜCÜK

İktisat Ana Bilim Dalı
Uluslararası İktisat Programı

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Sedat AYBAR

Ocak 2019

T. C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KREDİ TALEPLERİNDE İSTİHBARAT ve KREDİ SKORLAMANIN
KARAR VERME SÜREÇLERİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Cengiz Öner CÜCÜK

Y1412. 160011

İktisat Ana Bilim Dalı
Uluslararası İktisat Programı

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet Sedat AYBAR

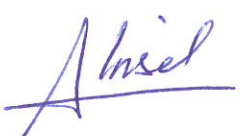
Ocak 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Uluslararası İktisat Anabilim Dalı Uluslararası İktisat Tezli Yüksek Lisans Programı Y1412.160011 numaralı öğrencisi **Cengiz Öner CÜCÜK**'ün “**Kredi Taleplerinde İstihbarat ve Kredi Skorlamanın Karar Verme Süreçlerine Etkisi**” adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 09.01.2019 tarih ve 2019/1 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 21.01.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
Danışman	Prof. Dr.	Ahmet Sedat AYBAR	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Asıl Üye	Prof. Dr.	Aysu İNSEL	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Asıl Üye	Doç. Dr.	Ali Osman BALKANLI	İstanbul Üniversitesi	
Yedek Üye	Prof. Dr.	Güneri AKALIN	İstanbul Aydın Üniversitesi	
Yedek Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Onur ÖZDEMİR	Gelişim Üniversitesi	

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum ‘Kredi Taleplerinde İstihbarat ve Kredi Skorumanın Karar Verme Süreçlerine Etkisi’’ adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../.../2019).

Cengiz Öner CÜCÜK

İmza

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında artık birçok işlemimizi bankalar aracılığıyla yapmaktayız. Bu işlemlerin başında ise bankaların, mudilerden topladığı kaynakları finansman ihtiyacı olan işletme ve bireylere aktarımı gelmektedir. Bankaların temel işlevi olan kredilendirme sürecinde doğru müşteri seçimi, kredilerin sağlıklı bir şekilde dönmesini sağlayacaktır. Kredi talebinde bulunan bireyler ve işletmeler kendilerine has özellikleri ile riskler barındırmaktadırlar. Bu risklerin ortaya çıkarılması ve doğru müşteri seçiminde en önemli etkenlerden biri de kredi istihbaratıdır. Bu çalışmamızda kredilendirme sürecinde yapılacak olan istihbarat çalışmasının kaynakları, yöntemleri ve müşteriler hakkında özel istihbarat sağlayan şirketlerin yöntemleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmayı yaparken büyük katkıları ve emeği olan çok değerli tez danışmanım Sayın hocam Prof. Dr. Ahmet Sedat Aybar'a ve bugünlere gelmemde katkı sağlayan her anlamda desteklerini benden esirgemeyen değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ocak 2019

CENGİZ ÖNER CÜCÜK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xvii
ABSTRACT	xix
1. GİRİŞ	1
2. BANKACILIKTA KREDİ TAHSİSİ VE OLAĞAN KREDİLENDİRME SÜRECİ.....	1
2.1. Banka ve Kredi	1
2.1.1. Bankacılık ve kredi kavramı	2
2.1.2. Kredi türleri.....	10
2.1.3. Kredi fonksiyonları	11
2.1.4. Kredinin unsurları	12
2.1.5. Kredilendirmede temel ilkeler	12
2.1.5.1. Güvenlik (Emniyet).....	12
2.1.5.2. Seyyaliyet (Akışkanlık).....	13
2.1.5.3. Randıman (Verim).....	13
2.1.5.4. Uygunluk	13
2.1.5.5. Diğer.....	13
2.1.6. Kredi tahsisinde temel değerlendirme kuralları 5C+2C	14
2.1.7. Kredinin maliyet kalemleri ve genel maliyetler.....	15
2.1.8. Kredi gereksinimini doğuran nedenler.....	17
2.2. Genel Bankacılık Faaliyetlerinde Kredilerin Payı ve Bankaların Kredi Politikaları	18
2.2.2. Kredi kullanmada banka seçimini etkileyen faktörler ve kredi kültürü	21
2.3. Krediler Organizasyon Yapısı	24
2.3.1. Şube, bölge ve genel müdürlük inisiyatifleri	27
2.3.2. Kredi tahsisinde olağan prosedür.....	28
2.3.3. Etkin kredi yönetimi ve kredi kalitesi.....	28
2.4. Kredilendirmede Karar Mekanizmaları.....	30
2.4.1. Finansal analiz ve mali tahlil	32
2.4.2. Kredi istihbaratı	32
2.4.3. Bilgisayar programları	33
2.5. Kredi Pazarlaması ve Müşteri Bulma Kaynakları	34
2.6. Kredilendirmede Genel Yaklaşım Süreci.....	35
2.6.1. İlk görüşme	36
2.6.2. Ziyaret	37
2.6.3. Riskin belirlenmesi	38
2.6.4. Onay veya Red.....	38

2.6.5. Geri ödeme planı.....	39
2.6.5.1. Kredinin Tasfiyesi	39
2.6.5.2. Münakele İşlemi	39
2.6.5.3. Temerrüd ve Sorunlu Kredilerde Takibat.....	40
3. KREDİ İSTİHBARATI VE MALİ TAHLİL (FİNANSAL ANALİZ)	43
3.1. Kredi İstihbaratı	43
3.1.1. Kredi istihbaratının tanımı	43
3.1.2. Kredi istihbaratının amacı ve yasal sınırları.....	44
3.1.3. Kredi istihbaratında ilkeler.....	45
3.1.3.1. Gizlilik.....	45
3.1.3.2. Doğruluk ve Tarafsızlık.....	45
3.1.4. Kredi istihbarat türleri	46
3.1.5. Kredi İstihbaratında Bilgi Kaynakları	46
3.1.5.1. KKB Kredi Kayıt Bürosu ve Findeks.....	48
3.1.5.2. TBB Risk Merkez Raporu	52
3.1.6.1. Bireysel Kredilerde Müşterilerden Beklenen Dokümanlar	72
3.1.6.2. Ticari Kredilerde Müşterilerden Beklenen Dokümanlar	73
3.1.7. Kredilendirme sürecinde istihbaratın yeri	74
3.1.7.1. Ön istihbarat ve müşteri ile ilk temas.....	74
3.1.7.2. Aktif İstihbarat.....	75
3.1.8. Sektörel istihbarat çalışmaları	76
3.1.9. İstihbaratın kredi politikasına etkisi	78
3.1.10. Basel kriterlerinin derecelendirmeye olan etkileri, içsel derecelendirme ve istihbarat	78
3.1.11. Kredi fiyatlama kriterlerinde istihbarat ve kredi maliyetine istihbaratın etkisi	83
3.1.12. Kredi alacak sigortalarının istihbarat çalışmaları.....	84
3.1.12.1. Atradius	86
3.1.12.2. Coface.....	87
3.1.12.3. Euler Hermes	88
3.1.12.4. Türk Eximbank.....	88
3.2. Mali Tahlil (Finansal Analiz) ve İstihbarat	90
3.2.1. Mali tablolar.....	90
3.2.2. Mali tahlil (finansal analiz) ve amaçları.....	92
3.2.3. Mali tahlilde kullanılan temel kaynaklar ve teknikler.....	93
3.2.4. Mali tabloların sadeleştirilmesi	94
3.2.5. İyi bir mali tahlilin (analizin) özellikleri	94
3.2.6. Mali tahlil ve istihbarat ilişkisi.....	95
3.2.7. Basel kriterleri ve mali tahlil.....	98
4. RİSK ve İSTİHBARAT İLİŞKİSİ.....	99
4.1. Bankacılıkta Risk Kavramı	99
4.1.1. Bankacılıktaki riskler ve kredi riski	99
4.1.2. Kredi riskini doğuran etmenler ve risk sınırlandırma yolları.....	103
4.1.3. Basel kriterlerinde risk ve risk ile mücadele	105
4.1.4. Kredi risk ölçümünün gerekliliği ve risk ölçüm modelleri	106
4.2. Geri Dönmeyen (Sorunlu) Krediler ve Asimetrik Enformasyon.....	109
4.2.1. Kredilendirme sürecinde bilgi akışı ve sağlıklı bilginin önemi	109
4.2.2. Sorunlu kredilerde istihbarat boşluğu	109
4.2.3. Asimetrik enformasyon	110
4.2.4. Geri dönmeyen kredilerin mikro etkileri.....	114

4.2.5. Geri dönmeyen kredilerin makro etkileri.....	116
5. SONUÇ VE ETKİN KREDİ İSTİHBARATI İÇİN ÖNERİLER	121
5.1. Sektörü Bilen Uzman İstihdamı	121
5.2. Eski İstihbarat Çalışanlarının İstihdamı	121
5.3. Banka Şubelerine Verilen Hedeflerin Baskısı	122
5.4. Veri Tabanının Sağlıklı Güncellenmesi	122
5.5. Müşterini Tanı Politikası	123
5.6. Manipülasyonu (Hile) Görme.....	124
5.7. Asimetrik Bilginin Yok Edilmesi	125
KAYNAKÇA	127
ÖZGEÇMİŞ.....	135

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1: Kurumlar Vergisi Sıralaması 2016.....	8
Çizelge 2.2: Türkiye’deki Toplam Kredi Kartı, Banka Kartı, ATM ve POS Sayısı..	23
Çizelge 2.3: Kredilerde Şube Yetkileri.....	27
Çizelge 3.1: Findex Müşteri Skor Aralıkları.....	52
Çizelge 3.2: Özel Şirket İstihbarat Raporları.....	57
Çizelge 4.1: Küresel Krizler	118

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Banka Sayıları	4
Şekil 2.2: Bankaların Şube ve Çalışan Sayıları	4
Şekil 2.3: Toplam Varlıklarda Kredilerin Payı.....	5
Şekil 2.4: Toplam Kredi Tutarı.....	7
Şekil 2.5: Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı	18
Şekil 2.6: Banka Sayıları	19
Şekil 2.7: Kredi Politikasının Uygulama Prosedürleri	20
Şekil 2.8: Banka Sayıları	22
Şekil 2.9: Bireysel Kredi Kartlarının Gelişimi	24
Şekil 2.10: Orta Ölçekli Bir Ticari Bankada Kredi Organizasyon Yapısı.....	26
Şekil 2.11: Takipteki Krediler	30
Şekil 2.12: Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı.....	31
Şekil 3.1: Creditreform Örnek Şirket Raporu.....	59
Şekil 3.2: Dun & Bradstreet Örnek Şirket Raporu	61
Şekil 3.3: EMIS Örnek Şirket Kredibilitesi.....	62
Şekil 3.4: Equifax Örnek Şirket Raporu.....	63
Şekil 3.5: FICO Skor İçeriği.....	64
Şekil 3.6: Özkaynak KGF Kefaletlerinde Başvuru ve Değerlendirme Süreci.....	69
Şekil 3.7: Hazine Destekli KGF Kefaletlerinde Başvuru ve Değerlendirme Süreci .	70
Şekil 3.8: Kredi Sigortası Sistematiği.....	84
Şekil 3.9: Atradius Kredi Sigortası Sistematiği.....	86
Şekil 3.10: Banka Organizasyon Yapısı	96
Şekil 4.1: Bankacılıkta Riskler	100
Şekil 4.2 : Kredi Riskleri	104
Şekil 4.3: Finansal İstikrarsızlığın Yayılımı.....	113

KREDİ TALEPLERİNDE İSTİHBARAT ve KREDİ SKORLAMANIN KARAR VERME SÜREÇLERİNE ETKİSİ

ÖZET

Türkiye'nin geçmişte yaşadığı banka krizleri sektörün büyük tecrübeler kazanmasını sağlamıştır. Özellikle 2001 Krizi sonrası yapılan reformlar ve regülasyonlar sektörün sağlam temellere oturmasını sağlamıştır. Sektörün sağlıklı çalışmaları tüm reel sektöre olumlu yansımaktadır. Bankaların temel işlevlerinden biri de kaynak ihtiyacı olan bireyler ve ticari işletmelere kaynak sağlamasıdır. Bireysel tasarruf oranlarının düşük olması zaman zaman kredi kanallarında isteksizliğe yol açmakta ve sektör daha seçici davranmaktadır. Bu seçiciliğin esas nedeni ise risklerin minimize edilmesini sağlamaktır.

Bankalar gerek bireysel olarak gerekse de ticari işletmeler olarak kredi talebinde bulunan işletmelerin bu kredileri hak edip etmediklerini ve alınan kredilerin geri ödemelerini nasıl yapacakları konusunda neticeye varmak için birçok bilgi toplamaktadırlar. Toplanan bu bilgiler ışığında müşterilerin kredibilitesi ortaya çıkacaktır. Bankalar bunu kendileri (içsel değerlendirme) yapabilecekleri gibi derecelendirme kuruluşlarından da bu değerlendirmeyi satın alabilmektedirler.

Bu çalışmanın amacı kredilendirme sürecinde müşteriler hakkında gerekli bilgilerin toplanması ve bu bilgilerin kredi kararına yansımaları ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kredi İstihbaratı, Şirket İstihbaratı, Müşteri Kredibilitesi, Kredi Skolama.*

THE CREDIT INTELLIGENCE AND THE EFFECT OF CREDIT SCORING ON DECISION-MAKING PROCESSES

ABSTRACT

Turkish bank system has gained great experience by economic crisis. Particularly, the reforms and regulations made in the after the 2001 Systemic Banking Crisis have ensured that the sector is built on solid basis. The sustainable work of the sector positively affects the real sector. One of the basic functions of banks is to provide resources to individuals and companies who need resources. Occasionally, low levels of individual savings lead to reluctance in credit channels and at times like these the sector is being more selective. The main reason for this selectivity is to minimize the risks.

Banks are collecting a lot of data to decide customers deserve these loans and how they will repay the loans which received. The credibility of the customers will emerge in the light of this information. Banks can evaluate this credibility by using their own way (internal evaluation) or buying from rating agencies.

The aim of this study is to gather the necessary information, data about the customers during the credit request process and influences of these information's on credit decision.

Keywords: *Credit Intelligence, Corporate Intelligence, Customer Credibility, Credit Scoring.*

1. GİRİŞ

Gelişmekte olan ekonomiye ve görece olarak genç bir nüfusa sahip olan ülkemizde her geçen gün reel sektörün finansman ihtiyacı da artmaktadır. Ülke olarak tasarruf oranlarımızın pek de parlak olmaması bankaların kredi verme iştahını dönem dönem azaltmaktadır. Bankaların ana işlevlerinden biri olan kredilendirme, birçok riske sahiptir. Bu risklerin iyi yönetilmesi ve kredilendirme sürecinin sağlıklı bir şekilde sonuçlanması hem ülke ekonomisine hem de bankaya birçok faydalar sağlayacaktır. Sorunlu kredilerde yaşanabilecek dramatik artışlar bankaların bilançolarını altından kalkamayacakları bir yükü karşı karşıya bırakabilmektedir.

2008 yılında ABD merkezli olarak başlayan ve tüm dünyaya yayılarak tarihin en büyük banka krizlerinden biri olan bu kriz, bankacılık sektörünün ve kredilendirmenin önemini bir kez daha göstermiştir.

Bu çalışmada, Kredi Taleplerinde İstihbarat ve Kredi Skorlama konusunun üzerinde durulacaktır. Çalışmanın amacı ise, kredilendirme sürecinde müşteriler hakkında yapılacak araştırmalar ve çeşitli kaynaklardan bilgi elde ederken izlenen ve izlenebilecek yollara ışık tutmaktadır.

Tezin ilk, birinci bölümü giriş bölümüdür.

İkinci kısımda ise bankacılıkta kredi tahsisi ve olağan kredilendirme sürecine değinilecektir. Bu bölümde, bankacılık ve kredi kavramından, kredi türleri, fonksiyonları, unsurları, temel ilkeleri, kredi tahsisinde temel değerlendirme kuralları, kredi maliyet kalemleri ve kredi gereksinimini doğuran nedenlerden bahsedilecektir. Daha sonra, genel bankacılık faaliyetlerinde kredilerin payı, krediler organizasyon yapısı, kredilendirmede karar mekanizmaları, kredilendirmede karar mekanizmaları ve kredi pazarlaması ile kredilendirmede genel yaklaşım süreci üzerinde durulacaktır.

Üçüncü bölümde; kredi istihbaratı, çok yönlü olarak ele alınacak, yasal sınırları, ilkeleri, türleri, bilgi kaynakları ve kredi başvurusu yapan müşterilerden beklenen belgeler detaylı olarak incelenecektir. Aynı zamanda bu bölümde özel şirketlerin

müşterilerine belirli bir ücret karşılığında sunduğu ve bankalarında yararlanabildiği kredi skorları ve bu skorların oluşumunda etkili olan başlıklar incelenecektir. Bu bölümde üzerinde durulan bir diğer konu ise kredi sigortası şirketlerinin kredi istihbaratı konusunda yaptığı çalışmalar detaylı olarak incelenecektir. Bu bölümün son kısmında ise mali tabloların ne anlama geldiği ve mali tahlil (finansal analiz) ile istihbarat ilişkisinin kredilendirmeye olan etkileri irdelenecektir.

Dördüncü bölümde; risk kavramı, bankacılıkta riskler ve geri dönmeyen kredilerin mikro ve makro etkilerine detaylı olarak yer verilecektir. Ayrıca yine bu bölümde, asimetrik enformasyon kavramına değinilerek, sorunlu kredilerde istihbarat zafiyetinin payına değinilecektir.

Beşinci bölümde; sonuç ve etkin kredi istihbaratı için öneriler 7 madde halinde sıralanacaktır.

2. BANKACILIKTA KREDİ TAHSİSİ VE OLAĞAN KREDİLENDİRME SÜRECİ

2.1. Banka ve Kredi

İlk bölümde kredi ve bankacılık gibi temel kavramları açıklamaya çalışacağız. Ana konumuz kredi istihbaratı olduğu için temel kavramların detaylı tarifinden ziyade kısaca açıklamalarına yer verilmiştir.

Bankalar bugün hayatımızın birçok alanına girmiştir. Emeklilik maaşlarımızı tahsil etmekten, okul ya da site aidatlarımızı yatırmaya, elektrik, su vb. fatura borçlarımızı ödemekten vergi borçlarımızı ödemeye kadar yüzlerce işlemi bugün banka ATM'lerinden, banka şubelerinden veyahut internet üzerinden mobil bankacılık ile gerçekleştirebiliyoruz. Sağlıklı bir ekonominin en önemli ayaklarından biri de bankaların sağlıklı olmasıdır çünkü bankalar işletmelere ve bireyleri kaynak sağlamakta ve ülke ekonomisinin çarklarının dönmesine aracılık etmektedirler. Bu kaynağı sağlarken de yine büyük oranda mudilerinden topladıkları sermayeleri kullanmaktadırlar. Bir anlamda bankalar fon (kaynak) ihtiyacı olanlarla fon (kaynak) sağlayıcılarının buluşma noktasıdır.

Bankaların bir diğer önemli katkısı ise yapılan işlemlerin elektronik ortamda kayıtlara alınarak kayıtlı ekonomiye katkı sağlamasıdır nitekim kayıt dışı yapılan işlemler ülke ekonomilerini zora sokarak sistemde dengesizlikler meydana getirmektedir.

Bankaların hem gelir açısından hem de faaliyet açısından yaptıkları en önemli kalem ise kredi vermektir, bu durum toplam varlıklarda %64 ile karşımıza çıkmaktadır (BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018). Bizde bu tezimizde bu kredileendirme (kredi tahsis) sürecinde birçok adımdan biri olan kredi istihbaratını inceleyeceğiz. Bankaların doğru müşteriye bulmak için yaptıkları bilgi toplama işlemi diyebileceğimiz bu kavram kredi tahsis sürecinin en önemli ayaklarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1. Bankacılık ve kredi kavramı

Bankacılık tarihi milattan önceye kadar götürülenler olmakla birlikte genel kanı 9. yy da İtalya’da ortaya çıktığı yönündedir. Genel çerçeve ve kronolojik olarak bakıldığında; dünyanın her yerinde ekonomik yaşamın en yaygın ve temel işletmelerinden biri olan bankaların tarihsel varlığı çok eskilere kadar gitmektedir. Gerçekten de yapılan kazılardan sonra anlaşıldığı üzere Mezopotamya’da Uruk kenti yakınlarındaki kızıl tapınak (İsa’dan Önce 3400 - 3200) bilinen en eski banka yapısıdır. Tapınak, günahlardan kurtulmak ve tanrısal desteklere ulaşmak isteyenlerin yardımlarını isteyerek ya da kiralama yoluyla bankacılık faaliyeti yapmaktaydı. Bunun sonucunda biraz zorlama da olsa Uruk papazlarının tarihte ortaya çıkan ilk bankacılar olduklarını söyleyebiliriz (Ataçoğlu, 2006: 21).

Neredeyse tüm dünya dillerinde ufak bazı nüans farklılıkları olsa da banka sözcüğünün İtalyanca dilindeki “banco” kelimesinden türediği ve sonrasında bu sözcüğün banka olarak kullanıldığı düşünülmektedir. “Banco” teriminin İtalyanca dilinde mana olarak masa, sıra ve tezgâhtır. İlk bankacılar olarak nitelenebilecek olan Lombardiya’lı Yahudi bankerler, bankacılık faaliyetlerini pazarlara getirdikleri birer masa (banco) üzerinde yaparlardı. Kimi bankerler müşterilerine verdikleri taahhütlerini yerine getiremediklerinde ve iflasa sürüklendiklerinde, müşteriler bu bankerlerin masalarını yani “banco” sunu kırarlardı. Bu yapılan eylem nedeniyle, çoğu batı dillerinde iflas eden kişi veya işletmeler banco kelimesinden türetilen “bankrupt” ile adlandırılmaktadır (Parasız, 2000: 5).

IX. yy’da İtalya’da bankacılık işlemleri yapan ve bu işlemlerin icracısı olan “banker” adında bir grup ortaya çıkmıştır. Bankerleri farklı kılan özellik, emanetlerine aldıkları paralara faiz ödemeleri ve bu sermayelere görece olarak yüksek faiz getirisi sağlamalarıdır. Bankalar, özellikle XII. yüzyılda İtalya’nın Cenova kentinde kayda değer faaliyetler icra etmişlerdir. XIII. ve XIV. yüzyıllarda ise çeşitli ticaret noktalarında bulunmaya başlamışlardır. İlerleyen zamanlarda, Cenovalı bankerler birleşerek bu kentte ilk banka kurumunu açmışlardır. İtalyanların ardından 1609’da tarihinde Hollanda’da hemen ardından 1619’da Almanya’nın Hamburg kentinde ve 1694’te ise İngiltere’nin Londra kentinde günümüz bankacılığın ilk örnekleri olarak adlandırılabilir kurulumlar faaliyete geçmiştir. XVIII. yüzyılda Avrupa’nın çeşitli yerlerinde yeni bankalar faaliyete geçmeye başlamışlardır. Zamanla birbirlerine yakın konumlarda faaliyet gösteren bankalar, birbirleriyle yardımlaşmak ve

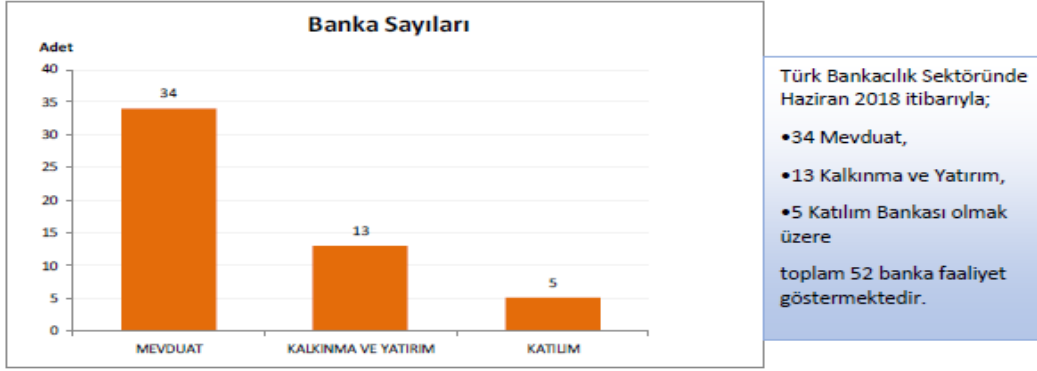
işlemlerinde kolaylık sağlamak amacıyla takas odalarını faaliyete geçirmişlerdir (Altuğ, 2000: 3).

Tarihi perspektiften de anlaşılacağı üzere insanlar maddi varlıklarını daha da artırmak ya da en azından kendileri adına güvenli bir yerde tutabilecek kişi veya kuruluşlar aramışlardır. Bunun neticesinde de bankerler ortaya çıkarak insanlara yüksek kazançlar vaat etmişlerdir. Daha sonra artan rekabet ve daha fazla pazar payı elde etme isteği olan bankerler bir araya gelerek ilk bankayı kurmuşlardır.

Birinci Cihan Harbi'nden sonra dünyada görülen milletlerin bağımsız para politikalarını tayin etme isteği ve Kurtuluş Savaşımız ile elde ettiğimiz siyasi bağımsızlığımızı ekonomik bağımsızlıkla taçlandırma arzumuz sayesinde bir merkez bankası kurulması fikir ve önerileri daha yüksek sesle dillendirilmiştir.

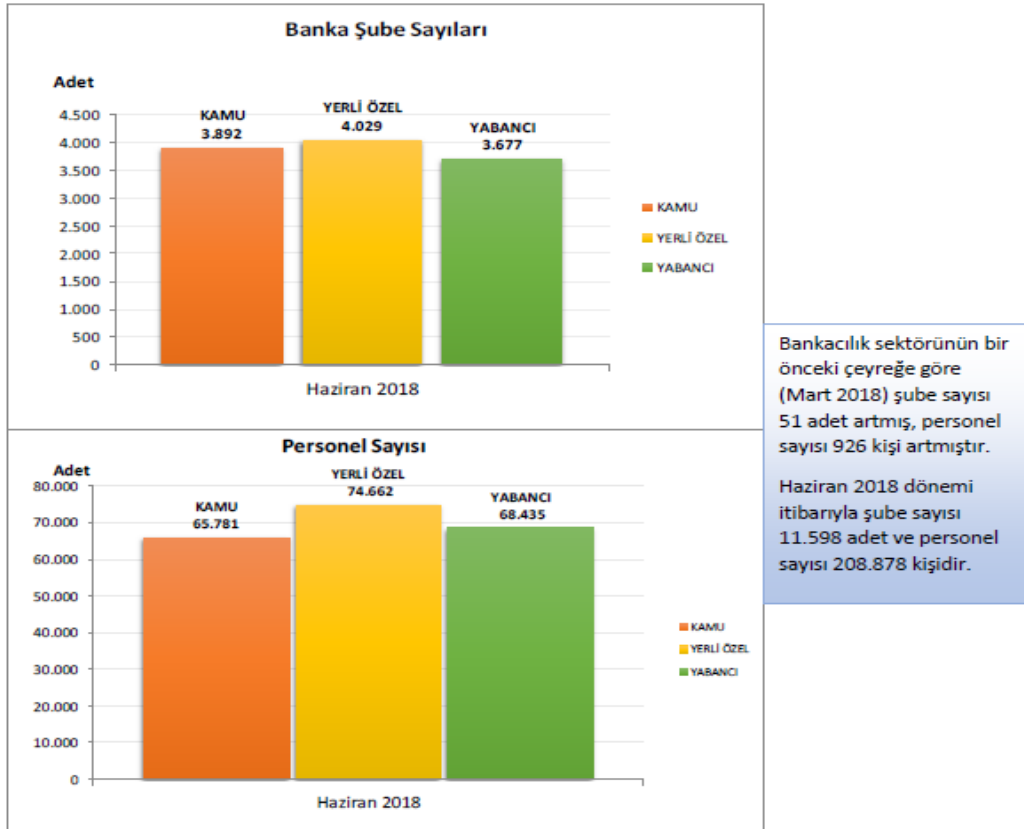
Meselenin ilk kez tartışıldığı 1923 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde, hususen millî devlet bankası kurulması düşüncesi ağır basmıştır. 1927 yılına gelindiğinde ise dönemin Maliye Bakanı olarak görevli olan Abdülhalik Renda'nın merkez bankası kurulması konusunda önerdiği kanun taslağı kabul görmüştür. Merkez bankamızın kuruluş aşamalarına yardımlarda bulunması için bürokratlarımızın, farklı milletlerin merkez bankalarından tavsiye ve görüş talep ettiği de bilinmektedir. Davet üzerine 1929'da Türkiye 'ye gelen Hollanda Merkez Bankası'nda İdare Meclisi Üyesi olarak görev yapan Dr. G. Vissering, yaptığı çalışmada hükûmetten bağımsız bir merkez bankası düşüncesine önem verirken; İtalya'lı bir diğer uzman olan Kont Volpi, Türk parasında istikrar oluşumu için merkez bankasının kurulmasının mühim olduğunu belirtmiştir. Tavsiye ve görüşlerden sonra hükümet; merkez bankasının kurulması için harekete geçerek yasal gereklilikler üzerinde çalışmaya başlamış, Lozan Üniversitesinde görevli Profesör Leon Morfun yardımlarıyla Merkez Bankası'nın yasa tasarısı oluşturmuştur. Oluşturulan taslak tasar; TBMM'de 11 Haziran 1930 tarihinde kabul görmüş, 1715 sayılı TCMB namı ile 1930 yılının 30 Haziran'ında Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (<http://www.tcmb.gov.tr>, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018).

Bugün aktif olarak ülkemizde toplam 52 banka mevcuttur. Bu bankaların 34 adedi Mevduat Bankası olarak, 13 adedi ise Kalkınma ve Yatırım Bankası olarak faaliyettedir. Geri kalan 5 banka ise Katılım Bankası olarak faaliyettedir.

Şekil 2.1: Banka Sayıları

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

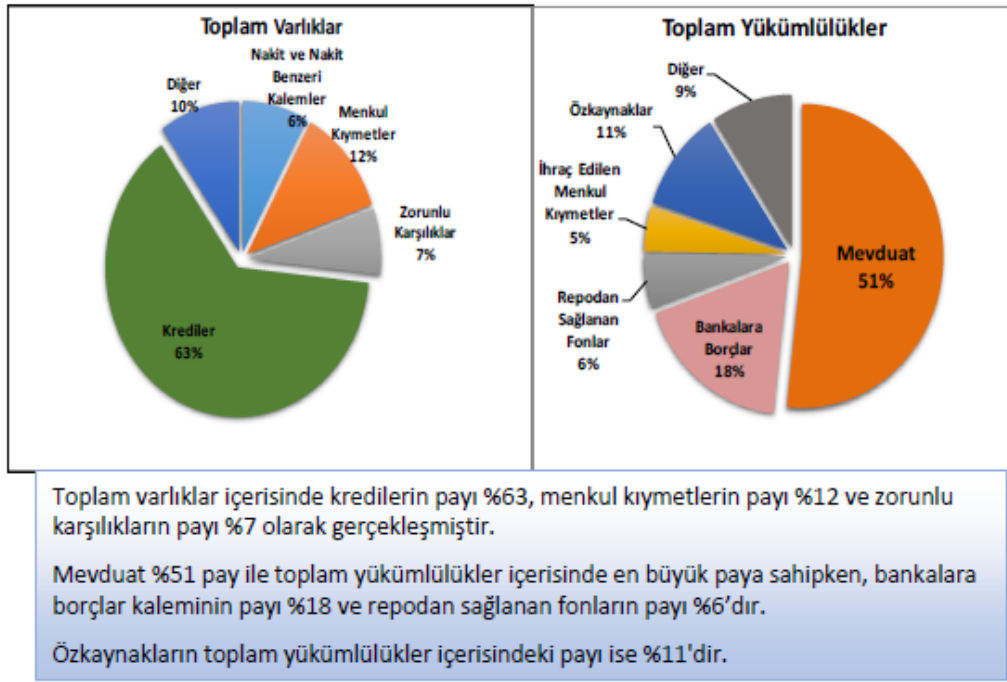

Şekil 2.2: Bankaların Şube ve Çalışan Sayıları

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

Bu 52 banka toplam 11.598 şube ve 208.878 personel ile hizmet vermektedir. En yüksek istihdam 74.682 ile yerli özel bankalara aittir, daha sonra ise 68.435 ile yabancı bankalar gelmektedir. Kamu bankalarında ise istihdam 65.781 kişidir.

Bankaların hem gelir açısından hem de faaliyet açısından yaptıkları en önemli kalemler ise kredi vermektir, bu durum toplam varlıklarda %63 ile karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.3: Toplam Varlıklarda Kredilerin Payı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

TDK' da kredi kavramına “Borç ödemede güvenilir olma durumu, ödünç alınan veya verilen mal” denilmiştir (Url-1, Son Erişim Tarihi: 15.08.2018).

Kredi kavramı sözlükte saygınlık ve güven manasında anılmakta olmakla birlikte, Latince’de inanma, inanç manasıyla eş anlamlı olan “credere” kelime kökeninden türemektedir. Başka bir şahıs adına para vermek veyahut sahip olduğu parayı sonradan geri almak şartıyla ona mal teminini kabullenme veyahut alınacak bir eşya, sunulacak bir hizmetin sağlanmasına kefalette bulunmak, garanti vermek tarzındaki uygulamalar kredi açımı olarak adlandırılabilir. Bu tanımlamaların ışığında kredinin genel manada ve bankacılık terminolojisindeki tanımı şöyle yapılabilir;

- **Kredinin Genel Manada Tanımı;** Belirli bir süreç sonrasında ödenmesi şartıyla mal ve hizmetin parasal olarak satın alma gücünün temini ya da mevcut satın alma gücünün belli bir süre sonrasında geri ödenmesi şartıyla başka bir kimseye devredilmesi işlemidir.

- **Kredinin Bankacılık Terminolojisindeki Tanımı** ise; Bankanın yapacağı çalışmalar ve istihbarat araştırması neticesinde gerçek veya tüzel kişilere, yasal hükümleri, iç kurallarını ve sahip olduğu kaynaklarını da değerlendirerek teminat karşılığında veyahut teminat gösterilmeden para, teminat vermek ya da kefalette bulunmak şeklinde sunduğu olanak ya da sınırdır.

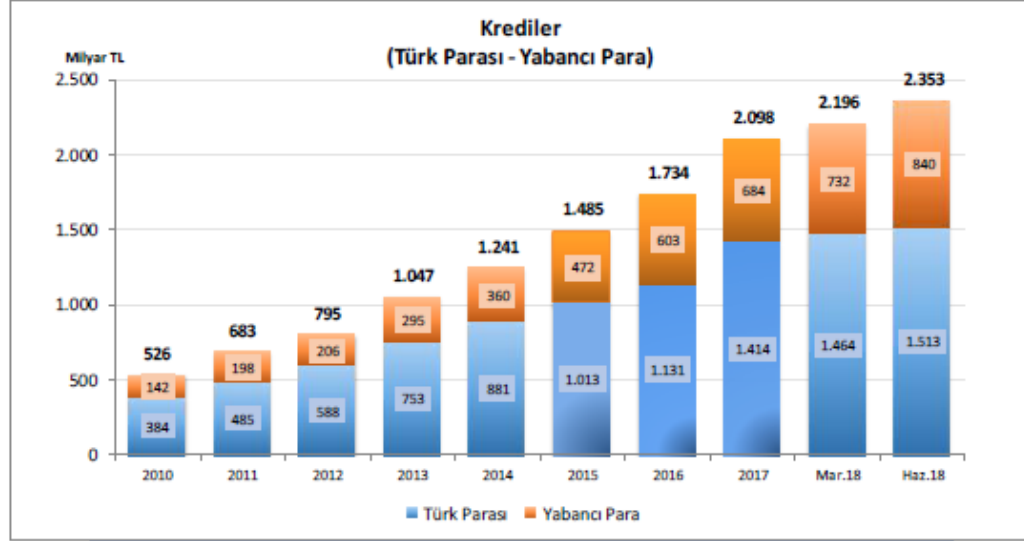
Bankaların farklı yöntemlerle sağladıkları kaynakları plasman faaliyetleri kapsamında birtakım kurallar dahilinde krediye ihtiyaç duyan müşterilerine, belirlenmiş kredilendirme hudutlarınca ödünç verirler veyahut banka itibarları sayesinde müşterileri için taahhüt ve garanti sağlarlar. Verdikleri ödünçleri vadeleri geldiğinde geri alarak, başvuruda bulunan yeni kredi müşterilerine finansman sağlarlar (Parasız, 2005: 219-220).

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nda bulunan 48. Madde'ye göre;

“Bankalarca verilen nakdi krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Birinci fıkrada belirtilenlere ilave olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yöntemiyle sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kar ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.”¹

¹5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 19.10.2005 tarihinde, Resmi Gazete'nin 25983 sayısında yayınlanmıştır.

Haziran 2018 döneminde, toplam kredi tutarı 2.353 milyar TL olup, söz konusu tutarın 1.513 milyar TL'si Türk parası kredilerden, 840 milyar TL'si yabancı para kredilerden oluşmaktadır.

Şekil 2.4: Toplam Kredi Tutarı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

Ülkemizde yaşanan 2001 krizinden sonra bankaların sağlam yapıya kavuşmasını sağlamak üzere birçok adım atılmıştır. Bu atılan adımlar neticesinde günümüzde bankalar hem sağlam bir yapıya kavuşmuş hem de kurumlar vergisi açısından devletin en önemli gelir kapısı olmuştur. Bankalar karlarını her geçen sene daha da artırmıştır, bu artan karlar neticesinde aşağıda Çizelge 2.1'de görüldüğü üzere en çok kurumlar vergisi ödeyen ilk 10 şirketten 8'ini bankalar oluşturmaktadırlar.

Bankalar mevduat hesapları ve kredilendirme dışında birçok gelir sağlayan işlemler yapmaktadır, bu işlemlerden birkaçı şunlardır;

- Kiralık Kasalar,
- Ticari Senetlerin Tahsili,
- Fatura Tahsili ve Ödenmesi,
- Kupon Tahsili (Pay Senedi- Tahvil Kuponu ve Anapara Ödemesi),
- Mali- Ticari Bilgi Elde Etme,
- Sigortalama İşlemlerinde Aracılık Hizmeti,
- Havale İşlemleri,
- Keşide, Hediye ve Seyahat Çekleri

- Teminat ve Kefalet Mektuplarının Verilmesi,
- Off-shore Banka Hizmetleri,
- Bireysel Bankacılık (Parasız, 2005: 217-228).

Çizelge 2.1: Kurumlar Vergisi Sıralaması 2016

Ülke Sırası	Kurum	Tahakkuk Eden Vergi (TL)
1	BOTAŞ	1. 900. 000. 000
2	Ziraat Bankası	1. 863. 822. 027
3	Merkez Bankası	1. 625. 060. 930
4	Garanti Bankası	928. 882. 025
5	Akbank	889. 281. 498
6	İş Bankası	873. 812. 074
7	Vakıflar Bankası	753. 392. 582
8	Yapı ve Kredi Bankası	634. 865. 772
9	Halk Bankası	550. 515. 815
10	EÜAŞ	409. 154. 839

Kaynak: Url-2, Son Erişim Tarihi: 21.06.2018

Her ne kadar bankaların en önemli faaliyetleri kredi vermek olsa da ayrıca birçok farklı hizmetleri bulunmaktadır;

- Sahip olunan değerli kıymetlerin saklanabileceği güvenli bir ortam temin etmek,
- Dolaşımdaki nakdin toplanması ve geri ödenmesi sağlamak,
- Ticari senetlerde iskonto işlemi veyahut tahsilat yapmak,
- İştiraklere katılmak,
- Çek, akreditif işlemlerinde aracılık,
- Müşterileri namına menkul kıymetlerin alım - satım işlemlerini yapmak,
- Müşterilerine kefalet mektubu- teminat mektubu vermek,
- Müşterilerine kiralık kasa sağlamak,
- Seyahat çekleri ve kredi kartları vs. hizmetlerinde danışmanlık hizmeti yapmak,
- İş insanlarına banka referans mektubu temin etmek,

- BAĞ-KUR, S. S. K primlerinin ödenmesine aracılık etmek,
- Vergi tahsilatlarında aracı olarak bu işlemlerin yapılmasını sağlamak,
- Elektrik, su, doğalgaz gibi faturaların tahsilatını yapmak,
- Ev kirası, site aidatı yatırılması vb.

işlemlerin yapılması olarak karşımıza çıkabilmektedir (Arslan ve Hotamışlı, 2007: 196).

Banka kelimesi üst çatı olarak tanımlanmaktadır. Farklı yönlerini baz alarak bankaları çeşitli sınıflara ayırabiliriz;

Bu sınıflandırma türlerinden birisi bankaların mevduat toplama yetkilerine göre yapılan ayırım türüdür. Buna göre bankaları;

- Mevduat toplamaya yetkili olan bankalar: Bunlar “Ticari Bankalar” dır.
- Mevduat toplamaya yetkisine haiz olmayan bankalar: Bunlar “Yatırım Bankaları” dır.

şeklinde iki gruba ayırabiliriz.

Bunun yanında bankaları sermaye yapılarına göre de sınıflandırmak mümkündür. Buna göre;

- Kamu sermayeli bankalar: Bunlar ‘Devlet Bankaları’ olarak adlandırılırlar.
- Yerli özel sermayeli bankalar: Bunlar ‘Özel Bankalar’ olarak adlandırılırlar.
- Yabancı sermayeli bankalar: Bunlar ‘Yabancı Bankalar’ olarak adlandırılırlar.

Ayrıca 4. bir grup olarak da yabancı ve yerli sermaye ortaklığıyla kurulan bankaları sayabiliriz. Bankaları bir başka sınıflandırma yöntemi ise; işlevleri açısından yapılan sınıflama türüdür. Bu sınıflama şekline göre ise;

- Klasik ticari bankacılık yapan bankalar.
- Özel amaçlı kurulmuş ve özel fonksiyonlara sahip olan bankalar. (Eximbank, İller Bankası, İMKB Takas Bank, vs. gibi) (Ataçoğlu, 2006: 19-20).

2.1.2. Kredi türleri

Değişen ekonomik sistemler, gelişen ticaret ilişkileri çok farklı kredi türlerinin doğmasını sağlamıştır. Bankacılık sektöründe artan rekabet ve bu rekabetin sonucu olarak bireylere ya da kurumlara özel çözüm arayışındaki bankalar farklı kredi türlerini üretmişlerdir.

Kredilerin birden çok kritere göre tasnifi mümkündür:

Nitelik Açısından;

- Nakit ve Gayri Nakdi Krediler

Teminat Açısından;

- Teminatlı ve Teminatsız Krediler

Vade Açısından;

- Kısa Vadeli, Orta Vadeli ve Uzun Vadeli Krediler

Kullanım Açısından;

- Yatırım, Yenileme ve Modernizasyon, İşletme ve Tüketim Kredileri

Kullandırılan Sektörler Açısından;

- Özel Sektör ve Kamu Sektör Kredileri

Kullanıldıkları Alanlar Açısından;

- Tarım, Sanayi, Turizm, Enerji ve Bayındırlık, Ulaştırma, İç Ticaret ve Dış Ticaret Kredileri

Kullandırıldıkları Kaynakları Açısından;

- Banka Kaynağından Kullanım, Merkez Bankası Kaynaklı ve Yurtdışı Bankalardan Sağlanmış Krediler

Yetki Açısından;

- Şube Yetkisindeki ve Otorize Yetkili Krediler

Bankalar Kanunu Açısından;

- Dolaylı ve Dolaysız Krediler

Fiyatlandırma Özelliği Açısından;

- Sabit Faizli, Değişken Faizli ve İndeksli Krediler (Tokel, 2004: 7-8).

2.1.3. Kredi fonksiyonları

Kredilerin ekonomik hayata en önemli katkısı âtıl durumdaki varlıkların yatırıma dönüşmesi olarak düşünülebilir genel anlamda ise ülke ekonomisine birçok katkısı bulunmaktadır.

İktisadi ve ticari işlemlerin süratle çoğalması ve farklı çeşitlerle karşımıza çıkması, tacirlerin, sanayicilerin, imalatçı kesimin ve üretimde bulunan kesimin yatırımlarında ve işletim giderlerinde devamlı olarak artış sağlamaktadır. Bu sebeple üretimin sekteye uğramaması, kesilmemesi, malların dağıtımının devamlılığı, üretim ve imalat ünitelerinde karşımıza çıkan birçok giderlerin temini için sağlam bir kredilendirme mekanizmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu ihtiyaç bir takım kredilendirme kurumlarınca ve genel olarak da bankalar tarafından karşılanmaktadır. Böylelikle bankaların sunduğu bu gibi hizmetler, ülke ekonomilerinin ve bu ülkedeki ticari faaliyetlerin en önemli esaslarından biridir (Parasız, 2005: 219).

Kredinin ülke ekonomisindeki fonksiyonları ve yararları aşağıdaki 5 maddede özetlenebilir:

- Kredi bir dolanım enstrümanıdır. Kredi pazarı, para ekonomisinin bir üst segmentidir. Kredi sayesinde nakit para taşınımı azalmakta ve krediler sayesinde ticari faaliyet alanları süratlenmektedir.
- Ekonomideki durağan ve toplu olmayan fonlar, kredilendirme mekanizması sayesinde ekonomik ve ticari faaliyetlerin gelişimine kanalize edilmektedir. Sahipleri tarafından kullanılmayan kaynaklar, kredilendirme mekanizması sayesinde nakde ihtiyaç duyan kişi ve kurumlara kanalize edilmektedir. Bu sebeple kaynak sahiplerine aktarılmak üzere gelir ortaya çıkarken ekonomi sisteminde arz- talep genişlemesi ortaya çıkmaktadır. Böylelikle âtıl durumdaki birikimler, ülke ekonomisinin inkişafı yönünde kullanılmış ve ekonomik faaliyetlere sürat katılmaktadır.
- Kredi kullandırımı sermaye, kaynak havuzunu artırır. Teşebbüs sahipleri ve mudiler gereksinim duydukları sermayeyi, kredi kanalı sayesinde kaynak sahiplerinden temin ederler. Vade bitiminde de krediyi geriye ödeyerek sermayelerin artışına olanak sağlanmaktadır.

- Alınan krediler sayesinde müstakbelde sahip olacağımız gelirleri, bugünden harcama olanağı elde edilir. Bu sayede ekonomi içerisindeki satın alma imkânı artırabilir.
- Kredilendirme mekanizması müteşebbislerin gayretlerine sürat katarak tasarruflarını biriktirmeden veyahut belli bir limite gelmesini beklemeden yatırımlarını ve işlemlerini ortaya çıkarma imkânını sunar (Hatipoğlu, 2007: 21).

2.1.4. Kredinin unsurları

Kredinin meydana gelmesi birtakım unsurlar gereklidir. Zaman, itimat ve ödenmeme tehlikesi anlamına gelen risk, kredinin temel unsurlarıdır. Kredi olayının oluşması için en azından aşağıdaki unsurların var olması gerekir.

- Kredi talebinde bulunan, krediyi alan (Borçlu)
- Krediyi sağlayan (Alacaklı)
- Aktarılan satın alma gücü veya verilen teminat (Kefalet)
- Süre (Vade)
- Güven, İtimat, Saygınlık
- Risk
- Teminat ve Güvence
- Gelir (Şakar, 2011: 3-4).

2.1.5. Kredilendirmede temel ilkeler

Birçok kaynakta kredilendirmede temel ilkeler 4 ana başlıkta toplamışlardır. Buna ek olarak ise genellikle risk kavramı ile ilgili ilkeler eklenmektedir. Bu ilkelere göre hareket etmekteki amaç bankanın kredi sürecini en karlı ve en az riskle tamamlamasını sağlamaktır.

2.1.5.1. Güvenlik (Emniyet)

Bankanın sağladığı kredilerin vadesi geldiğinde bankaya herhangi bir riziko oluşturmadan, sıhhatli bir şekilde geri ödenmesi, kullanımına gayri nakdî kredi açılan gerçek veya tüzel müşterinin 3. kişilere olan yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirmesidir (Yazıcı, 2011: 109).

Riskin azaltılması için kredi verilen sektörlerin çeşitliliği önem arz etmektedir. Bu sektörler dönemsel olarak değişebilir. Mevcut durumda sağlam sektörler veyahut gelecekte potansiyel vaat eden sektörler ön plana çıkmaktadır.

2.1.5.2. Seyyaliyet (Akışkanlık)

Kredinin kullandırıldığı işle bağlantılı olarak kredi hareketlerinin olması, kredi kapama ve tekrar kullandırma işlemlerinin izlenmesi, kredinin dolu ve donuk kullandırılmaması akışkanlık ilkesidir (Şakar, 2011: 13). İşleklik de diyebileceğimiz akışkanlıkta esas amaç yeni kredilerin açılabilmesi için kısa vadede ve ekonomik işlemlerin durumuna göre kredinin sağlıklı olarak kapanması amaçlanmaktadır.

2.1.5.3. Randıman (Verim)

Verimlilik ilkesi kredi güvenlik ilkesine herhangi bir ziyan gelmeden bankanın maliyet ve aldığı riske göre istenen azami gelirin elde edilmesidir. Maksimum gelir müşterisinin yaptığı bankacılık muamelelerinden sağlanan, kazanılan karların bütünüdür (Şakar, 2011: 13). Bu gelirler riskin oranına göre artıp azalabilmektedir.

2.1.5.4. Uygunluk

Uygunluktan kasıt verilen kredi dağılımının uygunluğudur. Bankaların finansman sağladığı müşteriler açısından sektörel, müşteri bazında, coğrafik, sağlanan kredilerin çeşitliliği, para türü, mühlet ve teminatlar açısından dengeli bir şekilde sınıflandırılarak kullandırılması gereklidir (Kavcıoğlu, 2003: 14).

2.1.5.5. Diğer

Diğer kredilendirme ilkeleri ise kısaca aşağıdaki gibidir;

- **Yaygınlık İlkesi:** Bankaların sağladığı kredilerde riskin yayılımı, daha fazla miktarda fon oluşturma şansı, daha az maliyetle plasman imkânı sağlanmalıdır.
- **Uzatma – Yenileme (Restorasyon) Yapılmaması:** Vadesi gelmiş kredi borcunun ödenmesi gerektiğinde bunun yeni bir borçlanma yapılarak kapatılması yani borcun borç ile ödenmesi bankalarca kabul edilmeyen bir uygulamadır. Firmalara kullandırılan krediler vade bitiminde muhakkak sonlandırılmalıdır.
- **Teminatlı Kredilendirmede Teminatsız Riske Girilmemesi:** Kredi temini için alınan güvenceler, kredinin geri ödenmemesi durumunda verilen

kredinin rizikosunu ve tüm biriken faiz ve masraflarını temin edebilecek miktarda olmalıdır.

- **Yan Risklerden Uzak Kalma:** Tüzel ve gerçek kişilere kullandırılması öngörülen kredi limitleri yasal sınırlar dâhilinde ve yasal mevzuatlara, tebliğlere ve bankanın kendi iç mevzuatına uygun kurallar çerçevesinde olmalıdır. Bunun dışında ek risk almaktan kaçınmalıdır.
- **Firmaya Bilançosunun Kaldırabileceğinden Daha Fazla Riske Girmemek:** Tüzel ve gerçek kişilere kredi tesislerinde yapılan kalitatif ve kantitatif çalışmalar sonucu tespit edilen ödeme gücüne dikkat edilmeli ve ödeme gücünden daha fazla kredi kullandırılmamalıdır (Şakar, 2011: 14-15).

2.1.6. Kredi tahsisinde temel değerlendirme kuralları 5C+2C

Müşterilerden elde edilen nicel ve nitel bilgiler de nihai amaç kredi talep eden müşterinin bu krediyi kullanmayı hak edip hak etmemesinin kararının alınmasıdır. Kredi kullanan sektörler ve şahıslar farklı olsa da genel hatlar itibariyle karar sürecindeki etmenler aynıdır.

Kredi analizinde dikkate alınacak etmenler, bazen “5 C” bazen “CAMPARI” şeklindeki kısaltmalarla da formüle edilmektedir

“5 C” Olarak kısaltılan tanımın açılımı;

- Character: Kişisel nitelik, ahlaki moralite
- Capacity: İş görme, gelir yaratım gücü kapasitesi
- Capital: Kapital, ödeme gücü
- Conditions: Ekonomik durumların etkisi
- Collateral: Kredinin garantisi, teminatı

CAMPARI şeklinde özetlenen formül de ise;

Character- Kişisel özellikler

Ability to pay- Ödeme kabiliyeti

Margin- Bankanın elde edeceği kâr marjı

Purpose- Kredi isteğinin gayesi

Amount- Tutar, kredi isteğinin miktarı ve bunun uygunluğu

Repayment- Geri ödeme plânı ve bu planın gerçekçiliği

Insurance- Kredinin güvencesi şeklindedir (Akgüç, 2000: 15).

Bazı kaynaklarda 5c başlıklarına ek olarak 2c eklenmiştir. Bunlar;

Compliance: Yasalara uyum

Credit File / Documentation: Kredi dokümanları, yasa sınırları içerisinde uygun dokümanların belirli bir takvim dâhilinde hazırlanması (Şakar, 2011:38).

7C kavramı Türkçe literatürde karşımıza 7K olarak çıkmaktadır.

- Karakter
- Kapasite
- Kapital
- Koşullar
- Karşılıklar
- Kullanım amacı
- Karlılık (Yazıcı, 2011: 58).

2.1.7. Kredinin maliyet kalemleri ve genel maliyetler

Bankaların uzun vadede ayakta kalabilmek ve ekonomik varlıklarını sürdürebilmeleri için yaptıkları işlemlerden kar elde etmeleri gerekmektedir. Bunun için kaynak transferleri açısından en optimal seçimleri yapmaları kurumları açısından yararlı olacaktır. Bankaların maliyetlerini kategorize eden birkaç çalışma olmuştur. Esas anlamda kaynak maliyeti ön plana çıksa da bankalarında diğer sektör işletmeleri gibi personel, ulaşım, kira, ısınma, kırtasiye vb. gibi maliyet kalemleri bulunmaktadır.

Bir hizmet işletmesi olan bankalar da maliyet kalemleri faiz masrafları ile faiz dışı masraflar hesap grubu başlığı altında toplanmıştır.

Hizmet Üretim Masrafları

- I-Faiz Masrafları
 - Türk Lirası Vadeli Mevduat ve Türk Lirası Vadesiz Mevduat
 - Yabancı Para Yabancı Mevduat
 - Repo işlemleri
- II- Faiz Dışı Giderler
 - Personel Giderleri
 - Amortisman
 - Vergi, Resim ve Harç Masrafları
 - Diğer işletme Giderleri

- Kira
- Bakım ve Onarım Masrafları
- Ulaşım
- Sigorta
- Isınma
- Aydınlatma
- Su ve Temizlik
- Haberleşme
- Dokümantasyon ve Kırtasiye
- Temsil ve Ağırlamaya yapılan harcamalar (Çoşkun ve Kurulu, 2013: 38-39).

Yukarıda banka genel maliyetlerinden bahsettik, çalışmamız açısından bizim için daha önemli maliyet kalemi ise kredi maliyetleridir. Üstte bahsettiğimiz maliyetler tabiki kredi maliyetlerinin içerisinde yer almaktadır. Her kredinin kullanan firma açısından bir maliyeti vardır. Bu maliyete nakit kredilerde faiz, gayri nakit kredilerde komisyon denir. Bankalar açısından da her nakit kredinin bir kaynak maliyeti vardır. Bu maliyetin üzerine diğer giderler ve kar ile risk primi eklenmek suretiyle nihai kredi faizine ulaşılır.

Teorik anlamda banka açısından bir kredinin maliyeti şu şekilde hesaplanır.

$$\text{Kredi Maliyeti} = \text{Kaynak Maliyeti} + \text{Kanuni Maliyetler} + \text{Operasyon Maliyeti} + \text{Risk Primi} + \text{Kar}$$

Kaynak maliyeti: Bankaların toplam kaynaklarının havuz maliyetidir. Bankaların en önemli kaynak türleri şunlardır;

- Vadesiz TL (Türk Lirası) ve YP (Yabancı Para Mevduatlar)
- Vadeli TL (Türk Lirası) ve YP (Yabancı Para Mevduatlar)
- Sendikasyon Kredileri

Kanuni Maliyetler: Bankalar hükümetler tarafından belirlenmiş birtakım maliyetlere de katlanmak zorundadırlar. Bu maliyetlerden en önemlileri Disponibilite ve Munzam maliyetleridir. Bankalar toplamış oldukları mevduatın bir kısmını merkez bankasında bloke etmek zorundadırlar. Merkez Bankası'nın bu tutarları kendisinde bloke etmesindeki amaç ileride bankanın herhangi bir sebeple nakit sıkışıklığına düşmesi durumunda yedek bir rezerv bulundurma maksadıdır.

Operasyon Maliyeti:

- Personel masrafları,
- Bankanın sahip olduğu veya kiraladığı mekân masrafları,
- Ofis-tesis donatım ve destek masrafları,
- Haberleşme masrafları,
- Ödenen komisyon masrafları,
- Temsil ve tanıtım masrafları,
- Çalışanlara yönelik eğitim ve gelişim masrafları.

Risk Primi: Krediyi kullanacak olan firmanın mali yapısına bağlı olarak belirlenen bir maliyettir. Ancak belirlenmesi zor bir maliyettir. Firmanın mali yapısının yanında alınan teminatın cinsi, kredinin tutarı, piyasa koşulları, diğerk bankaların fiyatlama teknikleri gibi farklı konulara da bağlı bir maliyettir.

Kar: Bankanın söz konusu krediden elde etmeyi planladığı kardır. Piyasa koşullarına göre zaman zaman değışiklik gösterir (Ataçoğlu, 2006: 104-105).

2.1.8. Kredi gereksinimini doğuran nedenler

Bireyler ve firmalar(işletmeler) çeşitli nedenlerle krediye ihtiyaç duyarlar.

Firmalar da finansman(kredi) ihtiyacı doğuran başlıca nedenler aşağıda belirtilmiştir;

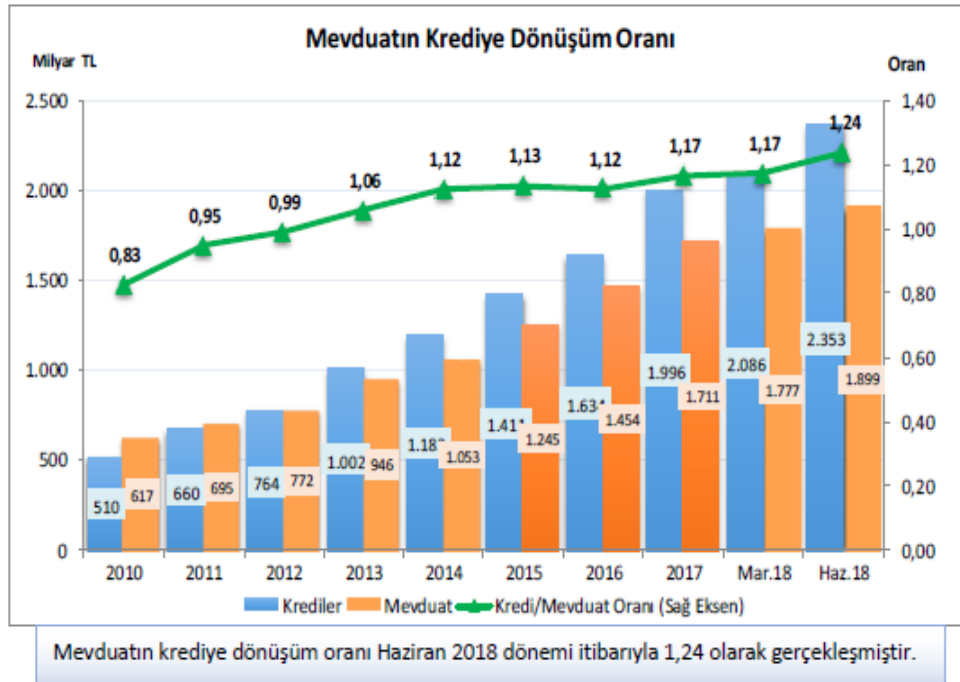
- İşletmenin süratli büyüme trendinde olması
- İşletmenin zararda olması ve karlılık yetersizliği
- Firmanın büyük miktarda kar dağıtması veya firmadan yüklü miktarda kaynak çıkışı
- İşletmenin durağan varlıklara (sabit kıymetler) yaptığı yatırımları uzun vadeli olmayan kaynaklarla yapması
- Mevsimsel akımlar
- Vurgunsal amaç – Spekülatif Hareketler
- Vadesi gelen bir borcun itfa edilmesi
- Sermaye yükümlülüğünün sağlanması
- Firma satın alma maksadıyla kredi ihtiyacı (Akgüç, 2000: 4-5).

Birey olarak da hayatımızın çeşitli dönemlerinde kredi ihtiyaçları ile karşı karşıya kalabiliriz. Bireysel kredi olarak adlandırılan bu başlıklardan birkaçı ise taşıt kredisi,

eğitim kredisi, evlilik kredisidir, yapı yenileme kredisi, doğalgaz dönüşüm kredisi, seyahat-tatil kredisi'dir.

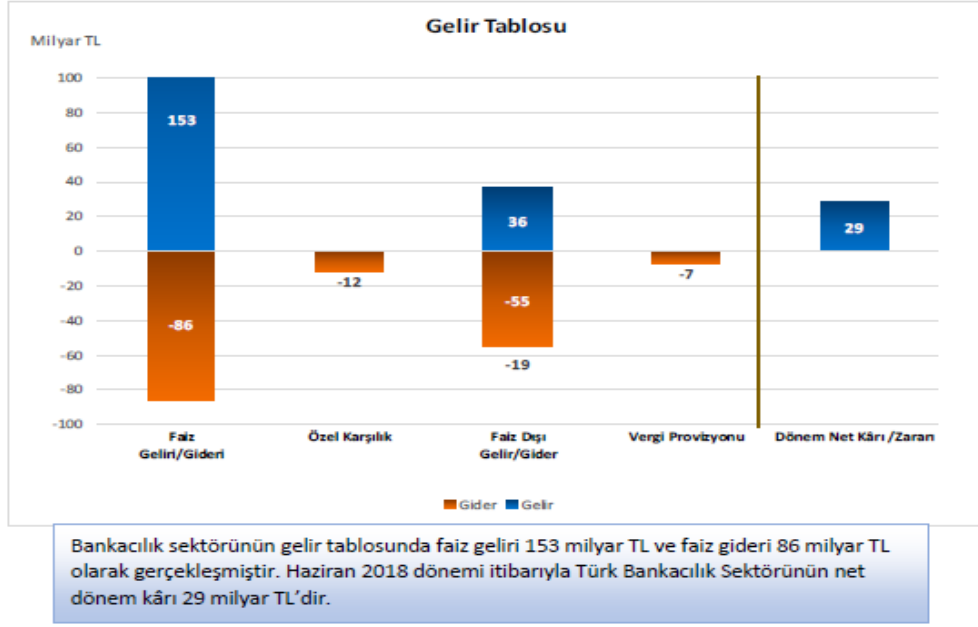
2.2. Genel Bankacılık Faaliyetlerinde Kredilerin Payı ve Bankaların Kredi Politikaları

Bankaların esas faaliyetleri mevduat toplayıp bu mevduatlarla kredi ihtiyacı olan müşterilerini fonlamaktır. Bddk' nin yayınladığı grafikte görüldüğü üzere mevduatlar arttıkça kredilerde artmaktadır.

Şekil 2.5: Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

Şekil 2.6: Banka Sayıları

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

2.2.1. Kredi Politikaları

Kredi veren birimlerin el kitabı diyebileceğimiz yazılı kurallar aslında kredi politikasını oluşturur. Bankaları kredi politikalarının net olması karar mekanizmalarını direkt olarak etkilemektedir. Bu politika sayesinde kararların daha objektif ve hızlı bir şekilde alınması sağlanır. Bu anlamda kredi politikası bankanın esas idare felsefesi ile kredilendirmeye dair uygulamaların birleşimi olarak nitelendirilebilir (Şakar, 2011: 6).

Bankanın kredilendirme işlemlerine dair esasları oluşturan kredi politikası ile banka genelinde standardize edilmiş prosedürün yaratılması, kredilendirme prosesinin sağlıklı bir şekilde oluşturulması için yetki ve sorumluluk sahibi kişilerce takip edilmesi gerekli kuralların ortaya çıkarılması esas gayedir (Yazıcı, 2011: 107).

Bankalarda etkili bir kredilendirme idaresinden bahsetmek için organizasyonun müşteri grup skalasında göre yaratılması gerekmektedir. Müşterilerin ihtiyaç ve müşküllerinde paralellik arz eden işletmeleri gruplandırmak, bankanın daha süratli ve etkin çıkış yolları bulmasına olanak tanıyarak bununla birlikte kuruma prestij de sağlayacaktır.

Müşteri odaklı, etkin bir kredi idaresinin avantajlarını aşağıdaki gibi sıralandırabiliriz:

- Müşterinin talepleri karşısında süratli tepki ve örgütsel elastikiyetin artışı,
- Genel idari işlemlerinin azalması,
- Modern idare ilke ve yöntemlerinin kullanımı,
- Örgüt piramitinin basık bir yapıya bürünmesi,
- İletişim kanalının kısalımı,
- Müşteri grupları üzerinde etkisi bulunan etmenlere dair sağlam bilgi elde edilmesi,
- Yönetim kademelerindeki personelin eğitim ve gelişimi,
- Zayıf olunan kısımlar kolay analiz imkânı,
- Bürokrasi adımlarının azaltılması (Destereci, 2009: 35-36).

Kredi Politikasının uygulama prosedürleri

1. Kredi mürecaat prosedürü

2. Kredi analiz prosedürü

3. Kredi dosyalama prosedürü(Bilgi işlem ortamında da olabilir)

4.Bankalarla bilgi alış-veriş prosedürü

5.Kanunla ve yetkili makamlarca yapılan düzenlemeler

6.Kredi takip ve kontrol prosedürü

7.Şüpheli alacaklar

8.Kredi iyileştirme prosesi

9.Operasyon prosedürleri

10.Periyodik kredi yenileme prosesi

11.Karlılık ve Pazar payı raporları

Şekil 2.7: Kredi Politikasının Uygulama Prosedürleri

Kaynak: Şakar, 2011: 9

Etkin bir kredi politikası şüphesiz ki rekabetçi ortamda bankaların müşteri kazanımlarını olumlu etkileyecektir. Uzun dokümantel işlemlerin kolaylaştırılması, müşteriye hızlı çözümler sunulması ve sağlıklı iletişim müşteri memnuniyetiyle birlikte başarıyı da getirecektir.

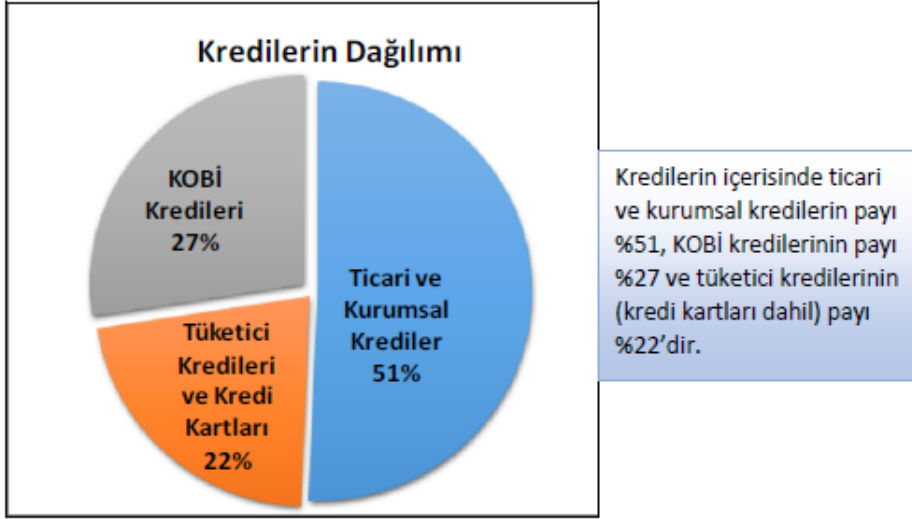
2.2.2. Kredi kullanmada banka seçimini etkileyen faktörler ve kredi kültürü

Kredi talebinde olan müşteriler karşılarında birçok bankayı bulmaktadırlar. Bu bankaları ziyaret eden müşteriler en uygun faiz seçeneğine yöneleceklerdir. Herhangi bir bankaya gittiğinizde sunulan kredi faiz oranına yapacağınız itiraz ve daha uygun faiz sunan başka bir bankadan bahsettiğinizde bu banka size aynı oranları yakalayabilmek için çeşitli enstrümanlar satmak isteyebilmektedir. Bunlar kredi kartı, deprem sigortası ve zorunlu trafik sigortası gibi işlemleri kendi bankaları üzerinden yapmanız istenen işlemlerdir. Yıllar içinde oturan ilişkiler ve müşterilerinin sorunlarına çoklu çözümler sunan bankalar müşteri sadakati ile karşılaşmaktadırlar.

Gelişmekte olan bir ekonomi sınıfına dâhil olan Türk ekonomisi bu büyümeyi birçok ülke gibi kredi borçlanması ile sağlamaktadır. Aşağıda bu kredi türlerinin toplam büyüklüğü ve türüne göre dağılımı verilmiştir.

Türkiye’de 2017 Mart itibariyle 1, 83 Trilyon TL’ye ulaşmıştır. Dağılımları ise;

- %27’si Kobi kredileri,
- %22’ü Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları,
- %51’i Ticari ve kurumsal kredilerdir.

Şekil 2.8: Banka Sayıları

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

Bir diğer önemli kredi aracı ise Türkiye'de kredi kartlarıdır. Çizelge 2.2'de görüldüğü üzere 2018 Haziran itibarıyla Türkiye'de 65 milyona yakın kredi kartı bulunmaktadır. 57 milyona yakın yetişkin bulunan ülkemizde 24 milyona yakın bireysel kullanıcı vardır. Bu da yaklaşık olarak nüfusun %42'sine tekabül etmektedir.

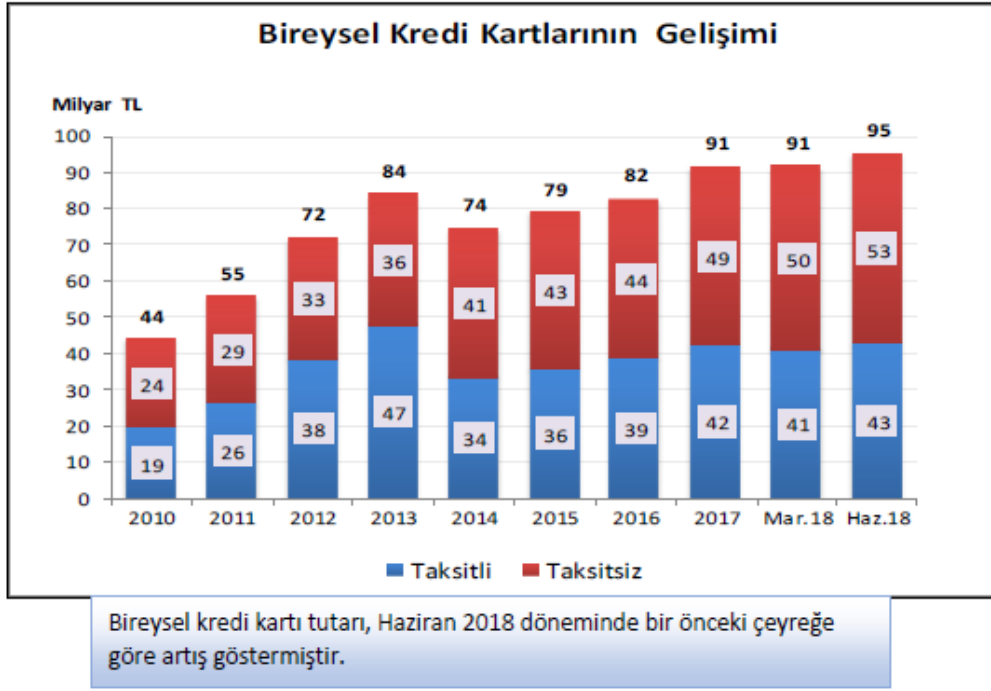
Bu 65 milyon kredi kartının yaklaşık 3, 8 milyonu ise ticari kredi kartıdır. Son yıllarda önemi hızla artan ve çek, senet tarzı yaygın ödeme araçlarının yerine kullanılan, KOBİ'lere büyük kolaylıklar sağlayan ticari sınıf kredi kartları ile yapılan ödemeler süratli büyümesini sürdürmektedir. Her ne kadar adet olarak toplam kredi kartının %6'sını oluştursa da ödemeler içindeki payı yaklaşık %23'tür (Url-3, Son Erişim Tarihi 05.10.2018).

Çizelge 2.2: Türkiye’deki Toplam Kredi Kartı, Banka Kartı, ATM ve POS Sayısı

2018				
Dönem	POS	ATM	Kullanımdaki Kart Sayısı	
			Toplam Kredi Kartı	Toplam Banka Kart Sayısı
Ocak	1. 635. 810	50. 036	62. 676. 911	133. 061. 514
Şubat	1. 623. 726	50. 203	62. 884. 207	133. 504. 714
Mart	1. 612. 992	50. 826	63. 427. 622	134. 580. 995
1. DÖNEM	1. 612. 992	50. 286	63. 427. 622	134. 580. 995
NİSAN	1. 626. 513	50. 478	63. 907. 771	135. 875. 543
MAYIS	1. 653. 526	50. 665	64. 362. 870	136. 876. 315
HAZİRAN	1. 585. 581	50. 930	64. 829. 970	136. 408. 538
2. DÖNEM	1. 585. 581	50. 930	64. 829. 970	136. 408. 538
2018 YILI	1. 585. 281	50. 930	64. 829. 970	136. 408. 538

Kaynak: Url-4, Son Erişim Tarihi: 05.10.2018

Bu rakamlardan da görüleceği üzere Türkiye’de kredi kartı ile yerleşmiş bir kredi kültürü bulunmaktadır. Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere kredi kartları ile yapılan taksitli-taksitsiz alışveriş tutarları 2014 yılı geçişi hariç son 8 yılda düzenli olarak artmaktadır.

Şekil 2.9: Bireysel Kredi Kartlarının Gelişimi

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

Kredi politikası olarak da adlandırabileceğimiz kredi kültürü; bankacılık kesimi ve bu kesimde faaliyet gösteren işletmelerde, kredi talep edenlerle ilk temasın kurulmasından kredilendirme işlemi sonlanana kadar geçen zamanda, bütün organizasyonun ne şekilde çalışacağının ve prosedürün nasıl ilerleyeceğinin belirlendiği davranışların genel hatlara çizimidir (Yazıcı, 2011: 111). Banka çalışanlarının kredi kültürünü anlamaları ve doğru olarak uygulamaları bankanın başarılı olması için son derece önemlidir. Banka çalışanları bankanın kredi kültürünü; kendi davranışlarıyla, tarzlarıyla, karakterleriyle, sözlü ve sözlü olmayan bildirimleriyle oluşturur. Müşteri hizmetleri ve karlılığın kredi kültürü içinde çok önemli bir yeri vardır (Şakar, 2011: 15)

2.3. Krediler Organizasyon Yapısı

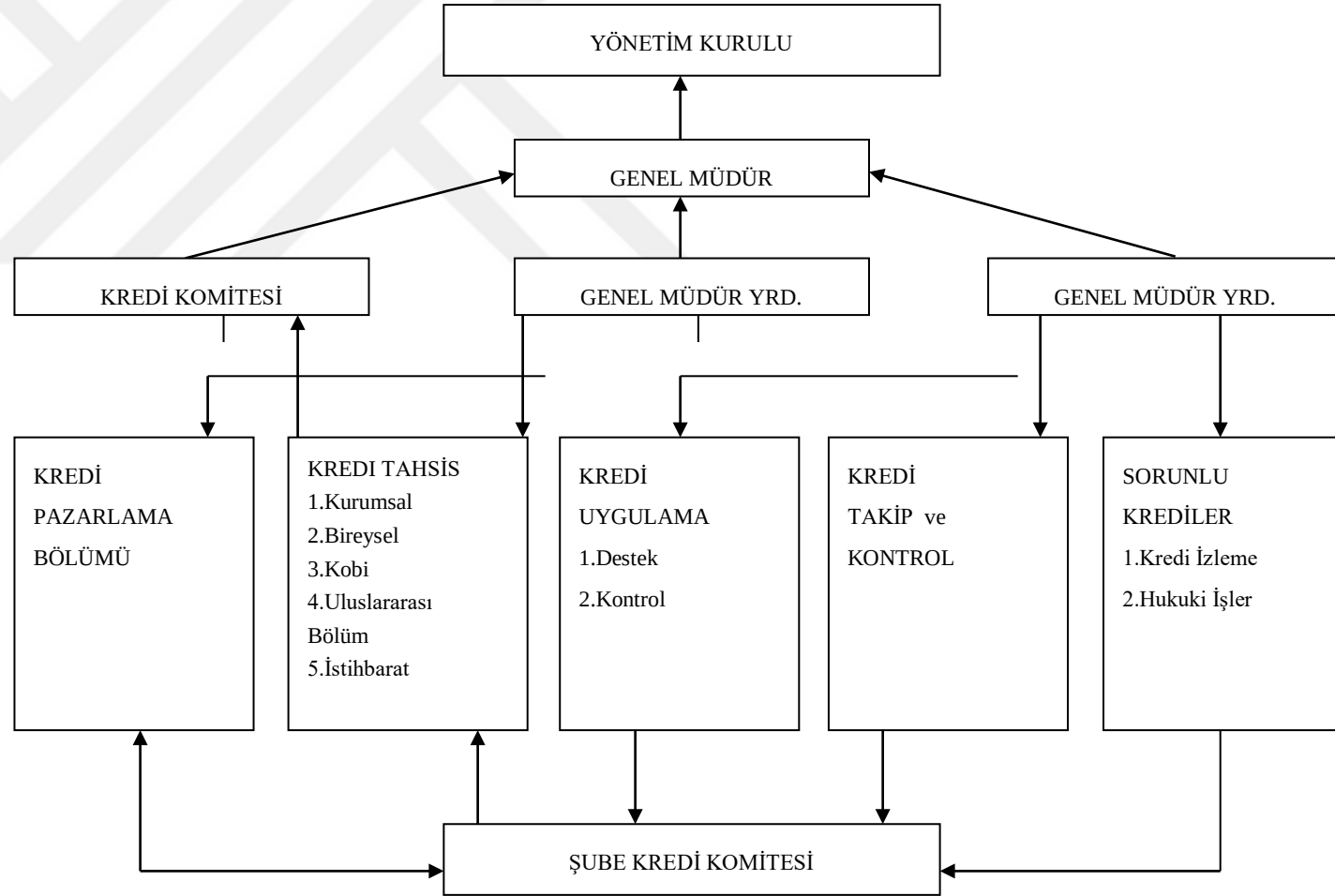
5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nda bulunan 51. Madde'ye göre;

“Kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu, kredi açma, onay verme ve diğer idari esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve

izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Yönetim kurulu kredi açma yetkisini Kurulca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde kredi komitesine veya genel müdürlüğe devredebilir. Genel müdürlük kendisine devredilen kredi açma yetkisini diğer birimleri, bölge müdürlükleri veya şubeleri aracılığıyla da kullanabilir. Kredi komitesinin oluşumu ile çalışma ve karar alma esasları Kurulca belirlenir. Bu kanunun kredi sınırlarına ilişkin hükümlerine tabi olmayan krediler için kredi açma yetkisi yönetim kurulunca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde devredilebilir.”²

² 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 19.10.2005 tarihinde, Resmi Gazete’nin 25983 sayısında yayınlanmıştır.

Şekil 2.10: Orta Ölçekli Bir Ticari Bankada Kredi Organizasyon Yapısı

Kaynak: Şakar, 2011: 19

2.3.1. Şube, bölge ve genel müdürlük inisiyatifleri

Verilecek kredi miktarına göre şubenin bölge müdürlüğünün ve genel müdürlüğün limitleri vardır. Bu limitler şubeden şubeye farklı olmakla birlikte bankaların kredi politikalarına göre de değişiklik göstermektedir. Örneğin organize sanayi bölgelerine yakın ve ağırlıklı müşteri kitlesi Kobiler olan şubeler diğer şubelere göre farklı ölçekte kredilerde söz sahibi olabilmektedirler.

Şube müdürünün kendisine verilen bu yetkiyi tek imza ile değil, şube kredi komitesi müşterek onayı ile kullanabilmektedir. Şube kredi komitesi, şube müdürü, pazarlama yönetmeni ve/veya bu yönetmenin yardımcısından oluşmak üzere en az 2 kişi ile oluşmaktadır. Şubede alınan kredi tahsis kararlarından birinci derecede şube müdürü sorumludur (Yazıcı, 2011: 76-77).

Çizelge 2.3: Kredilerde Şube Yetkileri

Nakit Karşılıklı (TL)	Teminatlı (TL)	Teminatsız (TL)	Onay Makamı
50.000	25.000	5.000	Şube Müdürü
100.000	50.000	10.000	Bölge Müdürü
200.000	100.000	20.000	Tahsis Yönetmeni
500.000	200.000	40.000	Tahsis Müdürü
1.000.000	500.000	50.000	Krediler Grubu GMY
5.000.000	2.000.000	200.000	Genel Müdür
10.000.000	5.000.000	500.000	Kredi Komitesi
Limitsiz	20.000.000	1.000.000	Yönetim Kurulu

Kaynak: Yazıcı, 2011: 77

Bankaların Genel müdürlüğü tarafından tayin edilen limitler içerisinde kredilendirme yetkisi olan banka şubeleri, gelen kredi taleplerini yapılan kalitatif ve kantitatif araştırma neticelerine dayanarak tüzel ve gerçek şahıslara şube müdürlerinin yetkisinde kredi kullanabilir. Aynı banka içinde değişik şubelerde görev yapan şube müdürlerinin kredi limitleri farklıdır (Şakar, 2011: 20).

Tüm bankalarda olmasa da iş yoğunluğu ve banka stratejileri gereği bankalarda bölge müdürlükleri bulunmaktadır. Şubelerden daha yetkili olmak üzere genel müdürlüğün iş yükünü hafifletme görevi de gören bölge müdürlükleri işlem hızlarını artırıcı etki göstermektedirler.

Şubenin yetkileri ile açılması mümkün olmayan, Genel Müdürlük veyahut Yönetim Kurulu gibi şubelerin üstünde bulunan mekanizmaların rızasıyla kullandırılabilen kredilere ise otorize krediler denilmektedir (Yazıcı, 2011: 71).

2.3.2. Kredi tahsisinde olağan prosedür

Gerek bireysel gerekse de ticari kredinin sağlanması işlemlerinde banka içinde izlenen adımlar şöyle sıralanabilir;

- Ön görüşme ve bu buluşma ardından müşterinin başvurduğu kurum ile çalışmak için talepte bulunması,
- Kredi talepli ile ilgili bilgilerin elde edilmesi,
- Müşteri hakkında elde edilen dataların kalitatif ve kantitatif yönden değerlendirilmesi,
- Kredinin sağlanması için teklif,
- Dokümantasyon hazırlıkları,
- Kredinin verilmesi,
- Kontrol ve kredinin izlenmesi,
- Son aşama olarak ise geri ödemenin yapılması (Şakar, 2011: 31).

2.3.3. Etkin kredi yönetimi ve kredi kalitesi

Kaliteli kredi; kredi müşterinin ihtiyaçlarının zamanında karşılandığı ve zamanında yapılan sağlıklı tahsilatla kredinin kapanmasıdır. Daha kaliteli kredi ise bir sonraki finansman destekleri için müşterinin çekinmeden tekrar ilk tercih olarak aynı bankayı tercih etmesidir. Bu durumda hem müşteri memnun olacaktır hem de ticari bir işletme olan banka varlığını sürdürebilmesi için başarılı ve karlı bir iş yapmış olacaktır. Tabiki bu başarının sağlanması için etkin bir kredi yönetimi ve takibi lazımdır.

Dinamik ve faal kredi takip sistemi aşağıdaki maddelerde değerlendirmelerin açığa çıkarılmasına katkı sağlamalıdır.

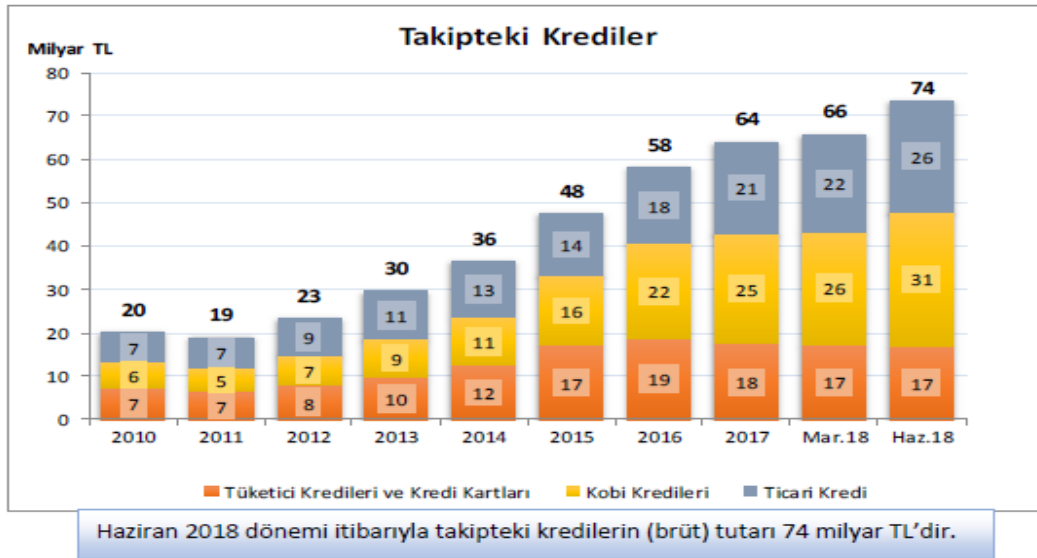
1. Bankanın kredi taliplisinin hâlihazırdaki mali durumu hakkında yeterince bilgi sahibi olması,
2. Verilerin kredilerin geçerli sözleşmelere ters düşmemesi,
3. Onaylanan kredilerin işletme veyahut bireyler tarafından kullanımının izlenmesi,
4. Miktar olarak geniş hacimli krediler hakkında planlanmış nakit akımlarının hizmet gereksinimlerine denk gelmesi,
5. Müşterinin hâlihazırdaki finansal pozisyonuna ilintili olarak teminat ve garantilerin yeterli olması,
6. Problem teşkil edebilecek kredilerin çok geç olmadan farkına varılması ve tasnif edilmesi,
7. TCMB memzuç (vadesinde itfa edilmeyen banka borçlularının olduğu kara liste) bilgileri,
8. Çek protesto kontrolü, icra bilgileri kontrolü,
9. Devre faizlerinin itfa hali,
10. İstihbarat Raporu,
11. İşletme ziyareti ve ziyaretleri,
12. İşletmenin mevduat hesabındaki miktarın ortalamaları,
13. İşletmenin keşide çekleri (ve bu ödemelerin düzeni),
14. İşletmenin işlem hareketleri dökümü,
15. Finansal tablolar,
16. Ticari işletmelerden elde edilen sistematik bilgiler.

Kredi kullanım prosesinde, kredinin takibi sistematik periyotlarla yapılmalı ve beklenmedik hallerde daha sık periyotlarla çalışmalar yapılmalıdır (Şakar, 2011: 46).

Maddelere bakılınca anlaşılabacağı üzere tüm bu maddelerin takibi ve sürecin doğru okunabilmesi için firmaların doğru istihbarat akışına ve bu istihbaratın doğru akmasına akılcı katkı sağlayacak yetişmiş personellere ihtiyaçları vardır. Başarılı bir ekip ise rekabetin yoğun olduğu bu sektörde bankanın öne çıkmasına büyük katkı sağlayacaktır.

2.4. Kredilendirmede Karar Mekanizmaları

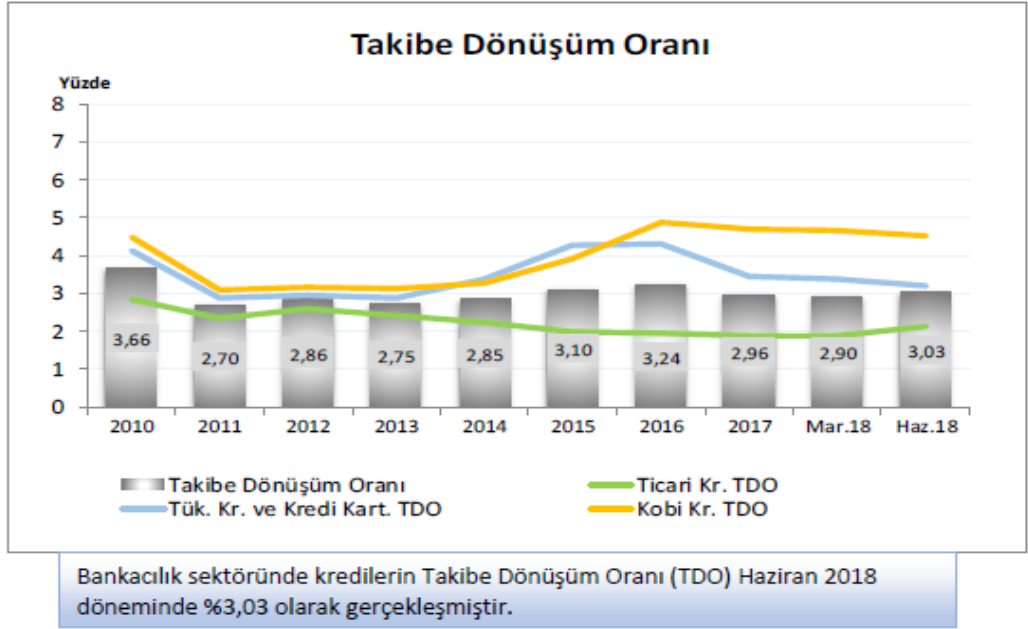
Daha önce de bahsettiğimiz gibi bankalar da diğer işletmeler gibi kâr amacıyla kurulmuş işletmelerdir. Bu nedenle bankalar yapacakları tüm işlemlerde en doğru kararı vermek zorundadırlar. Kredilendirme de doğru adım ise verilen kredilerin vaadedilen zamanda ve miktarda bankaya geri dönüşüdür. Zamanında ödenemeyen, vadesi geldiği halde tahsil edilemeyen krediler potansiyel hatalı kredilendirme adımları olarak tanımlanabilir. Sektöre bir bütün olarak bakıldığında, bankaların müşterilerine verdiği kredi hacmi arttıkça, takipte deki kredi oranları da artmaktadır. Bu durum takipteki kredilerin yıllara göre dağılımında kendisini göstermektedir. Aşağıdaki Şekil 2.11'deki grafiklerde görüldüğü üzere Haziran 2018 tarihi itibarıyla bankacılık sektöründeki takipteki kredilerin brüt tutarı 74 milyar TL'dir. Bankaların bünyelerinde kurulan kredi karar mekanizmalarının ve kredilendirmede kullandıkları kendilerine has yöntemlerin ne denli sağlıklı olduğunu görmek için banka bazında takipteki kredi oranlarına (piyasa diliyle; takibe düşmüş kredi oranları) bakılabilir.

Şekil 2.11: Takipteki Krediler

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

Oran olarak ise tüm krediler içinde takibe dönüşüm oranı %3,03'tür.

Şekil 2.12: Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı

Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018

Her bankanın kredi karar aşamalarında kendine has özellikleri olmakla birlikte aslında saptanması gereken kredi müşterisinin kredi değerliliğidir.

1.11.2006 tarihli Resmî Gazete'nin 26333 sayısında BDDK tarafından yayınlanan Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamında kredi değerliliğinin derecelendirilmesi kredi talep eden tarafın;

“a) Kullanacağı krediyi geri ödeyebilme gücünün veya

b) Borçluluğunu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerini vadelerinde karşılayabilme riskinin, derecelendirme kuruluşu tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.”³

Kredi değerliliğini saptamak için bankalar kendi yöntemleri ile müşteriyi incelemeye almaktadırlar. Bir bütünsel değerlendirme olarak görülen bu aşamalar finansal ve mali tabloların analizi ile başlar, daha sonra müşteri ile ilgili gerekli istihbarat raporu hazırlanır. Buradaki müşteri kavramı bireyleri, Kobilere ve kredi talep eden her türlü

³ Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesi ve Faaliyetlerine Dair Esaslara Yönelik Yönetmelik, 1 Kasım 2006 tarihindeki Resmi Gazete'nin 26333 numaralı sayısında yayınlanmıştır.

iřletmeleri kapsamaktadır. Műřteriler kredi istekleri için direkt kendileri bankalara gelmekle birlikte kimi zamanda bankalar kendilerine hedef kitle seçerek műřterinin ayađına gitmektedirler.

2.4.1. Finansal analiz ve mali tahlil

Mali tablolar (finansal durum tabloları), kredi isteğindeki işletmeleri tanımak ve krediyi hak edişlerini anlamak için başvurulan en ndeki bilgi kaynağı sayılmalarının dışında bazı durumlarda kredi kararlarında en başta gelen dayanağını oluşturduklarından, bu tabloların özümlenmesi, bankaların grűřune göre büyük önem taşımaktadır (Akgüç, 2000: 31).

Kredilendirmede mali analizin kullanıldığı ilk ülke olarak Amerika Birleşik Devletleri olarak bilinmektedir. ABD’de banka kredisi kararı alınma aşamasında firma bilançosu ve diğer finansal verilerin kullanımı ilk bankanın kurulmasından yaklaşık 89 yıl sonra hayata geçmiştir. Ticaret bankasının ilk olarak kurulma tarihi 1781’dir. Mali analiz yönteminin kredilendirme aşamasında, kredi riskinin ölümü maksadıyla kullanımının zorunluluğunun dillendirilmeye başlanılması ise 1890’lı yılların ilk başlarıdır (Sarıkamış, 2006: 7).

Türkiye’de ise finansal (mali) analizin ilk uygulamaları kurumsal olarak 1950 yılında kurulan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası tarafından yapılmıştır. Orta ya da uzun vadeli yatırım kredisi kullanmak isteyen işletmelerin bu gereksinimlerine cevap verme görevini üstlenen TSKB’nın, kredinin taşınması muhtemel riskleri hesaplaması gerekliydi. Bunu sağlamak maksadıyla işletmenin geriye dönük dönemleri kapsayan finansal, mali durum tabloları ile kredi başlangıcından sonraya ait olmak üzere beş yıllık tahmine dayalı finansal, mali durum tablolarını irdelemek gerekliydi. Bu duruma binaen, TSKB faaliyette olduğu ilk günden bu yana kredi talebindeki işletmelerin bir fizibilite raporunu hazırlamasını ve bu raporunda son beş yıla ait fiili finansal durum tablolarıyla kredi talep mektubunda bulunmasını istemiştir. Bu prosedür, bankanın uzmanları tarafından finansal, mali analiz tekniklerinin kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir (Sarıkamış, 2006: 3).

2.4.2. Kredi istihbaratı

TDK’ da istihbarat kavramına; “Yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar ve bilgi toplama, haber alma” denilmiştir (Url-1, Son Erişim Tarihi: 21.09.2018).

Bankacılık sektöründe ise istihbarat, kredi talebinde bulunan bireylerin ya da şirketlerin bu krediyi kullanmaya uygun görülüp görülmeyeceğinin tespiti için her türlü bilginin toplanmasıdır.

Kredi için yapılan istihbarat, bilgi toplama adına bu süreçte ulaşılması gerekli olan verileri şöyle sıralayabiliriz;

- İstenen kredi yekûnu ve istenış gayesi,
- Şirketin dataları,
- Finansal ve mali verilerin toplamı,
- I. ve II. geri ödeme imkânı sağlayacak kaynaklar,
- Güvenilir olma durumu (Şakar, 2011: 44).

2.4.3. Bilgisayar programları

Teknolojinin bankacılık sektörüne yansıması çok hızlı olmaktadır. Bankalar memnun ve hızlı çözüm bekleyen müşteri kitleleri için teknolojik imkânları seferber etmektedir. Aşağıda başlıklar olarak sıralanan modellemeler firmaların bilgileri ile çalıştırıldığında karşımıza birtakım sonuçlar çıkmaktadır, bu modellemelerin bazıları firmanın kredi değerliliğini bazıları istenilen miktardaki kredinin riskini bazıları ise verilmesi gereken kredi miktarı hakkında sayısal veriler sunmaktadır.

Karar destek sistemleri belirli büyüklükteki kredilerin tahsisinde doğrudan karar alınması amacı ile kullanılırken, bu ölçeğin üzerindeki kredilerde (kredi büyüklüğü, segment, teminat, vade gibi değişkenler bu ölçeğin belirlenmesinde etkilidir) karar alıcılara yol göstermek amacı ile kullanılmaktadır.

- Matematiksel ve İstatistiksel Modeller

Tek Değişkenli Modeller

Çok Değişkenli Modeller

Kümeleme Analizi

Çoklu Diskriminant Analizi

Çoklu Regresyon Analizi

Lojistik Regresyon Analizi

- Gelişmiş Karar Modelleri (Advanced Decision Models)

Uzman Sistemler (Expert Systems)

Bulanık Mantık Yöntemi (Fuzzy Logic)

Genetik Algoritma (Genetic Algorithms)

Yapay Sinir Ağları (YSA)

Karar Ağacı (Decision Tree) (Yazıcı, 2011: 129-139).

2.5. Kredi Pazarlaması ve Müşteri Bulma Kaynakları

Bankalar sadece kredi hizmeti vermemektedirler. Bu yüzden pazarlama bankanın müşterilerine sunduğu tüm direkt-dolaylı veyahut aracılık hizmetlerinin tamamını kapsamaktadır. Her bankanın farklı pazarlama stratejileri olmakla birlikte genel amaç yoğun rekabetçi ortamda daha fazla müşteriye hizmet vermeyi sağlamak ve banka karını artırmaktır. Bu yüzden genel müdürlük bünyelerinde pazarlama müdürlükleri mevcuttur. Bu departmanların amacı ise şudur;

Pazarlama bölümü, bankanın hedef müşteri kitlesinin belirlenmesi ve hedef kitleye uygun ürünlerin sunulması için gerekli çalışmaların yapıldığı bölümdür. Şubelerin bulundukları yerler piyasaların hareket ve gerekleri bakımından, şubelerin genel plasman limitlerini, bankanın iş programını ve uygulamasını takip eder (Şakar, 2011: 24).

1980 senesine gelene kadar genel olarak mevduat toplamaya odaklanan bankacılık sektörü, sonralarda uluslararası ticaret, aracılık, vekillik işlemleri, kredilendirme, bireysel bankacılık hizmetleri ve menkul kıymetler işlemleri gibi çok sayıda farklı sahada sundukları hizmetlerini farklılaştırarak ve yaygınlaştırma yoluna gitmişlerdir. 1990'lı seneler bireysel bankacılığın öne çıktığı yıllardır. Bunun ardından elektronik bankacılık hizmetleri farklılaşmış ve gördüğü yoğun ilgi sayesinde daha yaygın bir kullanım alanına sahip olmuştur. Günümüzde ise bireysel bankacılık ürün ve hizmetlerinin kullanım alanlarının artıp bu alanın ilerlemesi ve gerek normal alışverişlerde gerekse de e-alışverişlerde kredi kartlarının yaygın kullanımı sayesinde bankalar çok daha geniş bir müşteri kitlesine ulaşmayı başarmışlardır. Bu gibi nedenlerin nihayetinde, bugünlerde bankaların ana planlarının merkezini müşteri kavramı oluşturmaktadır. Standart ve tekdüze ürünlerin sunumu yerine müşterilerin özel talepleri ve ihtiyaçları göz önüne alınarak değişik müşterilere değişik ürün ve hizmetler geliştirilmesi bankaların esas hizmet siyaseti haline gelmiştir. Bunların haricinde, şubelerin organizasyon şemaları müşterilerin yapılarına binaen tekrar

kurgulanmış, şubelerin görünümü modernize edilmiş ve müşteri banka ilişkisini daha da ilerletmek her zamankinden daha fazla önemli hale gelmiştir. Bankaların sahip olduğu müşteri portföyünü mevcut müşteriler ve müşteriler olmaya potansiyel kurum ve kişiler olmak üzere sınıflandırabiliriz.

Mevcut müşteri: Bankanın sunduğu ürün ve hizmetlerden en az birini olmak üzere bankanın hizmetlerini kullanmakta olan aktif müşterilerdir.

Potansiyel müşteri: Bankanın hedef kitle grubunda olan fakat bankaca henüz tanınmayan ya da bankayı tanımamış birlikte henüz çalışma imkânı olmamış müşterilerdir (Özdemir, 2012: 10).

Müşteri kaynaklarını zenginleştirebilen ve müşterilere kolayca ulaşan bankalar rekabette öne çıkmaktadır. Bankaların çeşitli müşteri kaynakları ve potansiyel müşterilerine ulaşma stratejileri vardır. Bunlardan ilki müşterinin kendi isteğiyle ve finansman ihtiyaçları doğrultusunda şubeye gelerek kredi başvuru yapmasıdır. Bu başvuruları artırmak için bankalar stratejileri doğrultusunda açık reklam kaynaklarını kullanmaktadırlar. TV’lerde gazetelerde ve billboard denilen açık hava panolarında bu reklamlar karşımıza sık sık çıkmaktadır. Ayrıca bugün taşıt satış noktaları, konut üreticileri ve beyaz eşya satış noktaları kendi anlaştıkları bankalara müşterilerini yönlendirerek kredi kullanmalarını sağlamaktadırlar.

Her şubenin kredi hedefleri olduğundan daha önce bahsetmiştik. Bu hedeflere ulaşmak için şubelerde kendi şubelerindeki mevduat hesabı sahiplerine ve sektör araştırmaları sonucunda elde ettikleri bilgilere göre potansiyel müşterilere giderek kredi verme konusunda beraber çalışmak istediklerini belirtmektedirler.

Zaman zamanda bankalar kendi müşterilerine güvenerek çalışabilecekleri kişileri sorarak kendilerine potansiyel müşteri bulmaya çalışmaktadırlar ayrıca Maliye Bakanlığı’nın yayınladığı vergi rekortmenleri sıralaması, sanayi odalarının yayınladığı çeşitli şirket listeleri çeşitli potansiyel müşteri kaynaklarıdır. İSO en büyük 500 sanayi kuruluşları listesi ve İSO en büyük ikinci ilk 500 sanayi kuruluşları listeleri bu kaynaklara örneklerdir.

2.6. Kredilendirmede Genel Yaklaşım Süreci

Kredilendirme de olağan prosedürden tezimizin 1.3.2 bölümde kısaca bahsettik. Bu bölümde ise bu prosedürün ana başlıkları olan ilk görüşme, müşteri ile ilk temas daha

sonra müşteriye ana faaliyet mekânında ziyaret ve ziyaretteki izlenimlerden elde edilebilecek çıkarımları inceleyeceğiz. Daha sonra bankanın riski belirlemesini ele alacağız. Banka bu aşamadan sonra onay ve ret kararını nedenleri ile birlikte müşteriye bildirmektedir. Eğer karar olumsuz ise dosya kapanmaktadır. Karar olumlu ise geri ödeme planı oluşturularak kredi tahsisi tamamlanır. Bu aşamadan sonra bankaya düşen sağlıklı tahsili (geri ödemeyi) sağlamaktır. Süreç boyunca şirket yine belli aralıklarla ziyaret edilir. Ayrıca piyasa gelişmeleri de dikkatle takip edilerek müşteri ile çeşitli düşünceler paylaşılmaktadır.

Müşteri kredi geri ödemesini başarılı bir şekilde tamamlamışsa bir sonraki kredi işlemlerinde banka nezdinde müşteri ile ilgili olumlu bir izlenim oluşacaktır. Ödeme sağlanamazsa banka inisiyatifinde olmak üzere karşımıza temerrüt ve ardından kanuni işlemler çıkmaktadır.

Bu bahsettiğimiz genel yaklaşım süreci ticari krediler ile ilgili olan kısımdır. Bireysel ihtiyaç kredilerinde (taşıt ve konut kredileri vb.) ise süreç daha farklı olmaktadır. En belirgin fark ziyaret olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca incelenecek finansal tabloların olmaması krediye daha çabuk yanıt imkânı sunmaktadır. Bireysel kredilere birkaç dakika içinde olmakla birlikte en geç 24 saat içinde cevap veren bankalar ticari kredilere 7 ila 14 iş günü içinde yanıt vermektedirler.

Bireysel kredi kararı alınırken bugün pek çok bankada bu kararı sistem vermektedir. Sistem KKB (Kredi Kayıt Bürosu) ve kişinin gelirini dikkate alarak kararı vermekle birlikte banka personelinin sisteme girdiği, müşteri tarafından talep edilen kredi miktarına da sistem tarafından tırpanlama yapılarak, müşteriye isteğinin altında bir miktar sunulabilmektedir. Banka personeli karşısına çıkan kararda tatmin edici olmayan bir sonuç gördüğü takdirde bir üst yetkili (şube müdürü) veyahut bölge müdürlüğü ile irtibata geçerek müşteriye daha farklı çözümler sunabilmektedir.

2.6.1. İlk görüşme

Firma ya da bireylerin istekte bulunduğu kaynağın gayesini, vadesini ve miktarını bankaya iletmesi maksadıyla gerçekleştirilen ilk temastır. Firma ya da bireyler bankaya krediye gereksinim duyduğunu bildirebileceği gibi, ziyaret esnasında banka müşterinin kredi ihtiyacını saptayıp, çalışmalarda bulunabilir. Firma veyahut birey ile gerçekleştirilen ön görüşme esnasında, talep edilen kaynağın miktarı ve türünün bankanın sağladığı kredi çeşitleri arasında olup olmadığı ve geri ödeme koşullarının

nasıl şekilleneceği görüşülür (Şakar, 2011: 31). Bu görüşme müşterinin direkt bankaya gelmesiyle olabildiği gibi bankanın müşteriden randevu talebiyle gerçekleştireceği ziyaret ile de olabilir.

2.6.2. Ziyaret

Kredi ziyaretinin bankalara ve müşterilere bakan yönleri vardır. Bankacılara eğitimlerinde bunun bir sorgu olmadığı ve diyalog yolu ile müşteriden gerekli bilgilerin alınmasının sağlanması istenmektedir. Ziyaret bir banka personeli ile olabilmekle birlikte çok kalabalık bir grup ile gidilmemesi gerekir. Banka kendi personelinden kıyafete ve üsluba azami önem verilmesini istemektedir.

Ziyaret kredi ilişkisinin başlangıç aşamasında olabileceği gibi kredinin sağlıklı bir şekilde geri ödenmesinin tamamlanmasına kadar geçen süreçte de belirli aralıklarla olabilir.

İlk ziyarette müşteri yerinde görülmüş olup, işletme hakkında genel görüş elde edilir. Bu ziyarette ekipmanlar ve stok durumu hakkında elde edilebilecek izlenimler bankaya sağlıklı karar vermesi açısından destek olacaktır.

Daha sonra kredi kullanımı sırasında yapılacak ziyaretler hem kredinin tahsilatı için hem de yeni kredi ihtiyacı olabilecek işletmelerle yol gösterme adına bankanın yararına olacaktır. İşletmeye yapılacak ülke ekonomisi, genel piyasa bilgisi vb. konularında bilgilendirmeler işletmelerin alacağı pozisyonları etkilemekle birlikte, bu ziyaretler müşterilerden gelecek olan feed-back (geri dönüş) ile bankanın da piyasa hâkimiyetini artıracaktır.

Kredilerin temerrüde düşmemesi için birçok önlem alan bankalar erken uyarı sistemleri geliştirmişlerdir. Ziyaretlerde edinilen izlenim de bunlardan biridir. Ziyaret sırasındaki gözlemler firma hakkında ipucu niteliğindedir.

Bankacılar firma ortakları ve yöneticileriyle devamlı olarak iletişim halinde olmaları gerekir. Sık sık firma ziyaretleri yapılmalı, yöneticilerle görüş alışverişinde bulunulmalıdır. Bu görüşmelerde yöneticilerin yaklaşımları, sorulara verdikleri cevapların düzgünlüğü veya inandırıcılığı ya da cevap vermek isteyip istememesi konularının hepsi birer erken uyarı sinyali olarak algılanmalıdır (Ataçoğlu, 2006: 161).

2.6.3. Riskin belirlenmesi

TDK’ da risk kavramı “Zarara uğrama tehlikesi, riziko” olarak sunulmaktadır (Url-1, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018).

Bankaların faaliyetlerinin büyük bölümünü kapsamasından mütevellit gündemlerindeki yeri ilk sıra olan kredi riski, en basit hali ile kredi müşterisinin ödeme sıkıntısına düşmesi nedeni ile banka ile yaptığı anlaşma şartlarına uymaması ve bankanın kredi tahsilatlarını vadesinde ve eksiksiz temin edememesi riski şeklinde ifade edilebilmektedir.

Krediler bankalar için riskler barındırmaktadır. Bu noktada mühim olan riskin doğru bir şekilde betimlenip kontrol altında tutulmasıdır. Bu sayede bankalar, risk seviyesi alçak, getirisi ise yüksek ve aktif kalitesi yönünden yüksek bir portföy oluşmasını sağlayabilmektedir. Zira bankaların kredi bakımından riski yüksek olan portföye sahip olması, sorunlu kredileri arttırmak sureti ile bankaların nakit akımlarında ve likiditelerinde sorun oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum da bankaların kaynak temini sertbestisi ve maliyetler açısından olumsuz bir faktör olarak sektöre yansımaktadır (Melek, 2011: 37).

Riskin belirlenmesinde bankanın elde ettiği istihbaratlar büyük önem taşımaktadır. Toplanan istihbaratlar belirlenecek olan riski direkt olarak etkileyecektir. Yukarıda bahsedilen risk kalemlerine verilecek cevaplar yapılan kredi istihbaratı ile derlenecektir.

2.6.4. Onay veya Red

İlk temaslar ve ziyaretin ardından riski belirleyen banka artık bir karar verme aşamasındadır. Bu karar direkt olarak sistem üzerinden verilebilir yani kredi otomatik olarak red veya onay cevabı alabilir ayrıca kredi dosyasını inceleyen şube veya şube üstü karar mekanizmaları da bu kararı verebilir.

Müşterinin kredi kullanmasında bir sorun yok ise bir sonraki aşama olan geri ödeme (tahsilat) detayları konuşulacaktır. Kredi red kararı çıkmışsa (piyasa dilinde kredi red yemişe) bu karar nedenleriyle birlikte müşteriye iletilir.

2.6.5. Geri ödeme planı

Onaylanan kredinin bankaya hangi koşullarda ve tarihte ödeneceği taraflarca konuşularak onaylanır. Bankalar sağlıklı tahsil için verilen kredi tamamen geri ödenene kadar süreci aktif olarak takip eder. Süreç boyunca şirketin geri ödeme için yaratacağı kaynağa dikkat edilmelidir. Şirketin geri ödemeye olan niyetini tespit etmek bankanın görevidir. Bu durumun yasal çerçevesi tezimizin 2. Bölümündeki Aktif İstihbarat başlığında detaylı olarak açıklanmıştır.

2.6.5.1. Kredinin Tasfiyesi

Kredilendirmede bir banka tarafından istenen sonuç sağlıklı tahsildir. Buna kredinin tasfiyesi denilmektedir.

Kredilerin tasfiye edilmesi, verilen kredilerin geri ödenerek verilen garanti ve teminatların serbest bırakılmasıdır. Kredi müşterilerinin imzaladığı kredi alım sözleşmeleri çerçevesinde krediler bankanın talebi ile istendiği an sona erdirilebilirler.

Kredilerin kapatılması, krediyi kullanan müşterinin krediyi kapatmak istemesi veya bankanın gerekli bulması halinde gerçekleşir. Kredi kullanan müşteriler, bankaya ödemeleri gereken borçlarını ve risklerini tasfiye ederek, arzu ettikleri zaman bu borçlarını itfa ederek bitirebilmektedirler. Kredinin sona erdirilmesi sırasında daha önceden banka ile müşteri arasında imzalanan anlaşmalar ve sözleşmeler uyarınca bu işlem yapılır (Şakar, 2011: 50)

2.6.5.2. Münakele İşlemi

Münakele, kredi onay mercilerince tahsisi sağlanan belirli bir çeşitteki kredi limitinden, limit aşımına mahal vermeyecek şekilde, kredi eşdeğerliği, teminat ve vade pozisyonları da dikkate alınarak farklı bir türde kredi kullandırılmasıdır.

Münakele işlemleri de belirli kaideler içerisinde yapılabilmektedir. Bu kaideler uygulamada bir bankadan diğer bankaya değişiklik göstermekte olup herhangi birinin yerine getirilememesi durumunda münakele işlemi yapılamamaktadır. Münakele işleminin yapılabilmesi için aşağıdaki maddelerin varlığı önemlidir;

- Serbest bırakılacak yeni kredi, nitelik ve nicelik açısından ilk başta onaylanan krediye denk veya bu krediden düşük olmalı,

- Serbest bırakılacak yeni kullanılacak kredi, münakele yapılacak kredi için talepte bulunulan teminata denk veyahut bu teminattan daha kuvvetli bir teminatla kullanıma açılmalıdır,
- Yeni kullanılacak kredinin geri ödeme vadesi, münakele yapılacak eski kredinin vadesinden daha uzun süreli olmamalı,
- Yeni kullanılacak kredinin miktarı münakele edilecek kredi limitinde bulunan boşluktan daha fazla olmamalı,
- Kredi sahibinin skorlama/derecelendirme notu en son kredi onayının ardından değişmemiş ya da daha iyi bir düzeye gelerek ilerleme göstermiş olmalı,
- Müşterinin istihbaratında olumsuz bir durum, teminatlarında eksiklik ve dokümantasyonlarında eksiklik oluşmamalıdır (Yazıcı, 2006: 86-87).

2.6.5.3. Temerrüd ve Sorunlu Kredilerde Takibat

Temerrüdün tanımı; kredilendirmeden önce tayin edilmiş olan sorumlulukların taraflardan biri tarafından ifa edilememesidir. Mesela; yapılan bir kredi anlaşmasında borçlunun kredilenen miktarın anaparası ve/veya faiz taksitlerinden bir kısmını itfa edememesidir (Url-5, Son Erişim Tarihi: 23.07.2018). Temerrüde düşen şirketlere karşı bankalar takibat süreçlerini başlatırlar. Bunlar öncelikle İdari Takip eğer sorun çözülemezse sonraki aşama ise Kanuni Takip'dir.

Bankalar kredi ödemelerinin gecikmesine müteakiben 5 ila 10 gün dâhilinde müşterileri ile irtibat kurarlar. Bu irtibat telefonla yoluyla olabileceği gibi SMS, e-posta gibi farklı metotlarla da olabilmektedir. Bu evrede banka müşterisine kredinin itfa edilmediğini hatırlatır. Eğer kısmi bir itfa yapıldıysa bakiye miktar müşteriye bildirilir. Daha sonraki aşamada 30 günü doldurmuş gecikmeli krediler için yeniden bir hatırlatma yapılır. Bu proses de kredinin geciktirildiği defaten hatırlatılır ve imkân varsa bir itfa tarihi üzerinde anlaşmak çerçevesinde konuşma icra edilir. 3 aylık süreç dâhilinde bankaya göre farklılık gösteren oranlarda arama ve bilgilendirme işlemi yapılır. Yasal zaman olan 3 ay/90 günün bitimine müteakiben kredi için idari takip işlemleri başlatılır.

İdari takip sürecinde bankalar müşterilerle iletişim kurup borcun yapılandırılmasını önerirler. Bu yapılandırmalar genel olarak 12 aylık/360 günlük bir zaman sürecine yayılır. Kişiler veya kurumlar ise genelde tek seferde tüm borcu itfa etmektense 12 aylık sürece yayılan bu yapılandırmayı tercih ederler. Bu noktada en mühim mesele

ödenmeyen tüm borcun anapara olarak kabul edileceği ve 12 aylık/360 günlük periyot dikkate alınarak müşteriye faiz uygulaması olacağıdır.

İdari takibat, bankaların yasal bir süreçten önce, bünyelerindeli tahsilat şubelerini harekete geçirerek, borcun tekrar yapılandırma gidilmesidir. Bu süreç dâhilinde müşteri hakkında başlamış herhangi bir dava ya da müşteriye iletilmiş bir ihtarname yoktur. Bazı bankalarca bu uygulama müşteriye ekstra bir zaman sağlama açısından yapılmaktadır. Bu sürecin ardından şayet müşteri banka uzlaşamadıysa veya banka idari takip aşamasını es geçti ise, kanuni takibat işlemleri hayata geçirilecektir.

3 aylık/90 günlük gecikmenin sonrasında idari takip aşamasında müşteri bankayla anlaşamazsa veya bankanın bu aşamayı müşteriye uygulamayı uygun görmemesi halinde müşteriye 7 gün/1 hafta içinde borcun ödenmesini hatırlatan bir ihbarname gönderilecektir. Şayet 7 gün/1 hafta içerisinde borç ödenmez ya da haklı sebeplerle müşteri borca itiraz etmezse, banka müşteri hakkında yasal işlemleri yürürlüğe koyacaktır (Url-5, Son Erişim Tarihi: 15.08.2018).

3. KREDİ İSTİHBARATI VE MALİ TAHLİL (FİNANSAL ANALİZ)

3.1. Kredi İstihbaratı

TDK’da istihbarat kavramı; “Yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar ve bilgi toplama, haber alma” şeklinde tanımlanmaktadır (Url-1, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018).

Bankacılık sektöründeki istihbarat ise çeşitli alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle kredi talebinde bulunan müşterileri tanımak amacıyla olsa da aynı zamanda şüpheli işlemler, kara para aklama ve terör finansmanı gibi konular da bu istihbarat şemsiyesinin altında değerlendirilebilir. Dünya ticaretinin gelişimi ve globalleşmesi sonucunda günümüzde daha kompleks hale gelen bankacılık işlemleri ve artan uluslararası işlemler sonucunda mali takip ve suç unsurlarına karşı tedbirler sistemin sağlıklı işlemesi için daha da önem kazanmıştır.

3.1.1. Kredi istihbaratının tanımı

Bankacılık sektöründe istihbarat farklı kaynaklardan yararlanmak kaydıyla gerçek ve tüzel kişilerle ilgili olmak üzere ticari alanda, mali ve moral yönler olmak üzere çalışmalar yapılması, bilgilerin derlenmesi ve elde edilen bu verilerin bilgilerin değerlendirilmesidir. (Çiloğlu, 1988: 7).

Bankaların temel görevlerinden biri de kredi vermektir. Bu krediyi talep eden müşterileri seçmek ise bankanın kendi inisiyatifindedir. Seçici davranmaları banka bilançolarına olumlu yansıyacaktır aksi takdirde artan sorunlu krediler banka bilançolarını bozacak ve banka karlılıklarını olumsuz etkileyecektir. Bu yüzden müşteriyi tanımak ve olası riskleri göz önünde bulundurmak için titiz bir çalışma gereklidir. Müşteriyi genel ve detaylı olarak tanımak için takip edilmesi gereken adımlar ise şöyledir;

Şahsi nitelik bilgilerinin ilk aşaması kimlik bilgilerinin incelenmesidir. Bu ilk adımda yapılacak olan çalışmadan beklenen amaç; işletmenin ticari ünvanı, adı, ikamet ettiği yer, uyruk, etkinlik alanı, kuruluş senesi, sicil numarası ve hukuki ehliyetinin ortaya

çıkarılmasıdır. Daha sonra, kredi ilişkisine girilecek olan işletme veya bireylerin ticaret ahlakı; piyasada var olan saygınlık durumu, iş yaşantısı, mesuliyet duygusu, yasal yapısı, zor durumlara karşı alacakları tavırlar ve tutum şekillerinin göz önünde tutulması gerekir. Kredi talebindekiler, iş hayatlarında dürüst bilinen, ödemelerine bağlı, kanuna aykırı yöntemlere yeltenmeyen şahıslar olmalıdır. Kredi görüşmeleri esnasında, krediye ulaşmayı basitleştirecek etkiler kadar, kredinin verilip verilmemesi hususunda negatif etki oluşturabilecek durumlar da hususan ortaya çıkarılarak, banka tarafından negatif anlaşılabilecek etmenleri örtme gayretinde bulunulmamalıdır. Son aşamada ise kredi talebinde bulunan işletmenin yaptığı alandaki ehliyet ve başarı durumu da göz önünde bulundurulmalıdır. Yapılacak araştırmalarda, kredi talep eden işletmenin maliklerinin ve yöneticilerinin faaliyette bulunulan alan ve ekonomik hayattaki durumlarla ilgili yeteri düzeyde bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadıkları, ekonomi ve sektörel koşullara, mevzuat ve yasal değişikliklerine uyum sağlama kabiliyetleri, eğitim-öğrenim durumları, olası profesyonel beklenmedik durumlara karşı olması gereken aksiyon ve tavırları incelenerek değerlendirilmelidir (Tokel, 2004: 36).

3.1.2. Kredi istihbaratının amacı ve yasal sınırları

Kredi istihbaratının genel olarak amacı işletme hakkında bilgiler elde etmek ve genel durumun fotoğrafını çekmektir, yaşanan istihbarat sürecinde elde edilecek bilgilerle kredi riski ortaya çıkarılarak mümkünse bu risklerin azaltılması için adımlar atılacaktır.

Kredilendirme sürecinde istihbarat, bilgi toplama faaliyetleri belirli bir amaçla yapılmalı, krediye talip olan gerçek/tüzel kişilerin kendileri, gruba bağlı şirketleri, iştirakleri, alacaklıları öncelikle bankalardan oluşmak üzere kredi kuruluşları, kamusal ve kurumsal taraflar, sektörler, pazarlar, rakipler ve diğer üçüncü kişileri de içeren istihbarat hedefleri tayin edilmelidir. Kredi istihbaratı işlemleri, kurumsal gayelerle aynı hedefte olmalıdır (Geçer, 2014: 26).

BDDK Bankaların Kredi Yönetimini ilişkin Rehber’de doğru bilgiye ulaşmak için istihbarat toplamayı iyi uygulama olarak sunmaktadır;

“Kredilerin değerlendirilmesi, karşı tarafın finansal durumunun ve geri ödeme kapasitesinin doğru ve güncel bilgilerle yapılan detaylı analizini gerektirir. Kredi değerlendirme sürecinde doğru bilgilere ulaşmak için gerektiğinde müşteri ziyaretleri

yapılır, müşterilere ilişkin istihbarat toplanır” (<http://www.bddk.org.tr/>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Kredi istihbaratı sürecinde öğrenilen bilgiler bankalar ile müşterileri arasındaki ticari sırlardır. Bir sonraki bölümde değineceğimiz gizlilik ilkesi bankalar için yasalarla sınırları çizilmiş önemli bir noktadır.

3.1.3. Kredi istihbaratında ilkeler

3.1.3.1. Gizlilik

Banka müşterileri yaptıkları ve yapacakları işlemler nedeniyle, bankalarla bir takım özel bilgilerini paylaşmaktadır. Böylelikle banka çalışanları bu bilgilere vakıf olmaktadırlar adeta birer itibar müessesesi olan bankalar bu güveni zedelememek için öğrenilen bu bilgileri ticari sır olarak saklayarak, açıklamamaları gerekmektedir.

Müşteriler hakkında elde edilen bilgiler kredi sürecinin belli bir düzende ilerlemesi için ayrıca daha sonra yeni kredi süreçlerinde kullanılmak üzere gerek doküman olarak gerekse de dijital olarak arşivlenmelidir. Öğrenilen ve arşivlenen bu bilgiler bankacılık kanununca korunmaktadır. Bu konu Bankacılık Kanunu’nun 73. maddesinde tanımlanmıştır;

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nda bulunan 73. Madde’ye göre

“Kurul başkan ve üyeleri ile Kurum personeli, Fon Kurulu başkan ve üyeleri ile Fon personeli görevleri sırasında öğrendikleri bankalara ve bunların bağlı ortaklık, iştirak, birlikte kontrol edilen ortaklıkları ve müşterilerine ait sırları bu kanuna ve özel kanunlarına göre yetkili olanlardan başkasına açıklayamaz ve kendilerinin veya başkalarının yararlarına kullanamazlar. Kurumun dışarıdan destek hizmeti aldığı kişi ve kuruluşlar ile bunların çalışanları da bu hükme tabidir. Bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder.”⁴

3.1.3.2. Doğruluk ve Tarafsızlık

Kredi sürecini yöneten banka görevlileri ön yargılarını bir kenara bırakarak elde edilen bilgileri objektif bir şekilde değerlendirmelidirler. Bu nedenle müşteriden elde

⁴ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 19.10.2005 tarihinde, Resmi Gazete’nin 25983 sayısında yayınlanmıştır.

edilen bilgiler dâhil elde edilen tüm bilgileri birden çok kaynaktan doğrulamaları gerekir.

3.1.3.3. Süreklilik

Sağlıklı başlayan kredi sürecinin sorunsuz bir şekilde sona ermesi için süreklilik gerekmektedir. Sadece başlangıçta değil devam eden süreçte de bilgilerin güncellenmesi ve değişen piyasa şartlarının sürece etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Süreç boyunca pro-aktif davranmak ve müşteri aleyhine oluşabilecek riskler konusunda müşteriyi bilgilendirmek sürecin tüm taraflarına pozitif katkı sağlayacaktır.

3.1.4. Kredi istihbarat türleri

Bankalar müşterilerini mercek altına alırken hem nitelik (kalitatif) yönünden hem de nicelik (kanitatif) yönünden birtakım başlıklar belirlemişlerdir. Genel çalışmalar ve kredi amacı gibi başlıklar kalitatif çalışmalara, sayısal veriler ise kanitatif çalışmalara aittir. Genel başlıklar halinde bunları sıralamak mümkündür;

- Kalitatif (Niteliksel)
 - o Firma hakkında bilgi toplama,
 - o Kredinin kullanım amacını belirleme,
 - o Firmanın borcu geri ödeme kapasitesini saptama,
 - o Kredi vadesi, kredinin tutarı, teminat, firmanın banka ile ilişkilerinin tespiti,
 - o Firma sahibi ve/veya sahipleri ile ilgili kişisel yatırımlarının tespit edilmesi ile ilgili ayrıntılı çalışma.
- Kanitatif (Niceliksel)
 - o Finansal, mali bilgileri içeren tablolar,
 - o Faaliyet ve diğer yönetsel raporlar,
 - o Karşılaştırmalı finansal, sektörel tablo ve veriler,
 - o Resmi makamlara sunulan hesap durumlarının incelenmesi (Şakar, 2011:3).

3.1.5. Kredi İstihbaratında Bilgi Kaynakları

Kredi talebinde bulunan işletmelerce banka kurumlarına arz edilen dokümanlar, istihbarat ve mali analiz çalışmaları konusunda esas kabul edilen belgelerdir. Bir diğer taraftan, kredi talebinde bulunan işletmeler, bankalara her daim işletmeleri

hakkında doğru ve güvenilir bilgiler arz etmemektedirler. Hem gerçek şahıslar hem de tüzel şahıslar talepte bulundukları krediyi elde edebilmek adına çoğu kez kendilerini olan durumdan daha üst bir seviyede lanse etme eğilimindedirler. Bu sebeple kredi talepleri üzerinde çalışılırken yalnızca kredi taliplerince sunulan bilgi ve datalara güvenmek kredi sağlayıcısı bankalar açısından yanlış kredi kararlarına sebep olabilmektedir. Bu negatif ve olması istenmeyen durumla karşılaşmamak için, değişik kaynak ve taraflardan da teyit amacıyla bilgiler toplanılmalıdır. Kredi kararına temel oluşturacak tüm bilgiler, bankaların istihbarat birimlerince toplanarak irdelenmektedir. Kredi analizi için son derece mühim olan kredi talebinde bulunan işletme ve bireylerin karakteri, borç ödeme kabiliyeti, mali durumu ve faaliyette olduğu sektörün genel görünümü gibi konular üzerine bilgiler temin eden çok sayıda kaynaklar vardır. Bankalarca istihbarat ve bilgi toplama çalışmalarında sık sık başvuru alan bilgi kaynakları ise aşağıdadır;

- İşletmenin ortak veya yöneticileriyle görüşülmesi,
- Firma ziyaretleri,
- Ticaret sicil kayıtları ve ticaret sicil gazetesindeki veriler,
- Tapu kütük kayıtları,
- Trafik bilgi kayıtları,
- Vergi dairelerinden elde edilecek vergi ödemeleri veyahut vergi borçları,
- SGK kayıtları,
- Ticaret ve sanayi odalarının kayıtları,
- Meslek kuruluşları,
- Resmî Gazete yayınları,
- Gazetelerde şirket ilgili çıkmış haberler,
- İnternet site ve arama motorlarından elde edilebilecek veriler,
- TCMB protesto bültenleri, risk bildirim cetvelleri, sektör bilanço ve istatistiksel bilgileri,
- Türkiye İstatistik Kurumu'nun yayınladığı istatistikler,
- Mahkemeler ve icra daireleri kararları,
- Alıcı, satıcı ve rakip firmalardan sağlanan bilgiler (piyasa istihbaratı),
- Bankanın kendi kayıtları ve bilgi bankasında bulunabilecek veriler,
- Kredi talep edenin çalıştığı diğer banka ve finansal kurumlar,
- Kredi Kayıt Bürosu'ndan (KKB) elde edilebilecek bilgiler (Erdem, 2013: 60).

3.1.5.1. KKB Kredi Kayıt Bürosu ve Findeks

Kredi Kayıt Bürosu (KKB), sektörün en faal 9 bankanın iş birliği ile 11.05.1995 yılında faaliyete geçmiştir. Finansal sektörün en eski kuruluşlarından biri olan KKB, 2017 yılının sonu itibarıyla 44 banka, 61 faktoring, 23 leasing, 4 sigorta, 14 tüketici finansman şirketi, 7 varlık yönetim şirketi ve 3 diğer alanda faaliyet gösteren şirketlerden oluşmak üzere toplam 156 üyeden oluşmaktadır. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nda belirtildiği gibi minimum 5 bankaca kurulacak şirketler aracılığıyla yapacakları tüm bilgi ve belge alış-verişini sağlama üzere kurulmuş bir işletme olan KKB' de üyelik statüsünde olan kuruluşlar, ilgili Kanun'daki aynı maddeye göre, müşterileri ile ilgili kredi datalarını Nisan 1999'da başlamak üzere birbirlerinin erişimine açmışlardır.

KKB'nin 2013 yılının ocak ayında hizmete açtığı Çek Raporu, Risk Raporu ve Elektronik Rapor Sistemi ile birlikte KKB, sadece finansal işletmelere değil, aynı zamanda bireylere ve reel sektör kesimine de yönelik hizmetleri kullanıma açmıştır. Eylül 2014 tarihinde ise KKB, tüketicilere yönelik olmak üzere Findeks ile bireysel ve reel sektör için tek bir çatı altında birleşmiştir. Kredi Kayıt Bürosu, 2015 yılında da hizmete sunduğu yeni hizmet ve ürünlerin dışında sektörel iş birlik çalışmalarıyla öncelikle bankacılık, finans sektörü ve reel kesim adına olmak üzere katma değer oluşturmayı sürdürmüştür. En son 2015 tarihinde Kredi Kayıt Bürosu'na başlatılan, 2016 yılında yasayla kullanılması zorunlu olan ve 1 Ocak 2017 tarihi itibarıyla yürürlükte olan Karekodlu Çek Sistemi ile daha şeffaf ve güvenilir bir ticari ortam için muhim bir adım atılmıştır (Url-6, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

KKB'nin sunduğu hizmet başlıkları aşağıda belirtilmiştir;

- Findeks Kredi Notu
- Findeks Karekodlu Çek Sistemi
- Findeks Çek Endeksi
- Reel Sektör Karar Destek Sistemleri
- Adres İşleme Hizmeti
- Çek Durum Sorgulama Hizmeti
- Çek Endeksi
- Merkezi Karar Destek Sistemleri
- Tarım Kredileri Değerlendirme Sistemi

- Teminat Mektubu Durum Sorgulama
- Ticari Kredi Notu
- Ticari Sicil Paylaşım Sistemi
- KKB IBAN Doğrulama Hizmeti
- Çiftçi Kayıt Sistemi
- KKB Raporlama Hizmetleri
- Limit Kontrol Sistemi
- Bireysel Kredi Notu
- Tahsilat Skorları
- Ulusal Sahtecilik Girişimi Tespit ve Önleme Hizmeti
- Bireysel Borçluluk Endeksi
- Eğilim Skorları
- İnternet Sahtekarlıkları Alarm Sistemi
- Kredi Kullandırımı Anlık Paylaşım Servisi
- Sahte Bilgi, Belge, Beyan Başvuru Durumlarında Alarm Sistemi
- Kredi Kayıt Bürosu Bilinmeyen Numara Hizmeti
- TBB Risk Merkezi Hizmetleri
- Anadolu Veri Merkezi (<https://www.kkb.com.tr/urunler>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Findeks'in Ticari kesime yönelik hizmeti olan Findeks Ticari, KOBİlerin, ticari işletmeler ve diğer reel kesimin risklerini daha etkin bir şekilde idaresine yardımcı etmek amacıyla kurulmuştur. Banka kesimi, şirketler ve tüm diğer sahalardaki işletmeler Findeks Ticari'den yararlanarak ticari ilişkide olduğu tüm kişi ve kuruluşların finansal durumlarını hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler (Url-56, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Findeksin Kredi Skorları, uzun senelerden bu yana banka kurumlarının kredi kararları esnasında dikkate aldıkları mühim bir kaynaktır. Bankaların haricinde; diğer finansal kurumlar, reel sektör kesimi ve şahısların referans olarak kabul ettikleri finansal bir rapordur (Url-7, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Findeks'e göre Ticari Kredi Notu, firmaların bankalardan sağladığı kaynakların itfa edilmesi şartlarını gelecekteki 1 yıl süreç dâhilinde yerine getirip getiremeyeceği hakkında öngörude bulunmak maksadıyla türetilen bir riziko skorlamasıdır. Notu

düşük olan firmaların kredi risklerinin daha yüksek olduğu istatistiksel olarak bilinmektedir. Ticari Kredi Notu, bankaların krediler, firma bilgileri ve çek gibi KKB'ye düzenli olarak bildirdikleri bilgiler üzerinden, firmanın kredi değerliliğini en iyi açıklayan değişkenler seçilerek oluşturulmaktadır. Findeks'in şirketlere sunduğu avantajlar aşağıda sıralanmıştır.

- Kredi kuruluşlarının risk değerlendirmelerinin standardizasyonu ile daha rasyonel olmasına imkân verir.
- Kredi tahsis ve risk izleme süreçlerinin hızlandırılmasını sağlayarak müşterilerin kredi ürünlerine daha kısa sürede ulaşmasını sağlar.
- Risk değerlendirme süreçlerinde otomasyonun artmasına imkân vererek operasyonel maliyetlerin azaltılmasını sağlar.
- Ticari hayatta da bir standart oluşturur (Url-8, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Artık kredi skorlama işlemlerinde findeks.com web sitesi üzerinden yapılmaktadır. Findeks üzerinde yürürlükte bulunan skorlama ve skoraj Avrupa'nın birçok yerinde ve hususen ülkemiz genelinde yürürlükte olarak kullanılan bir kredibilite ölçüm yöntemidir. Kredibilitenin sorgulanması biçimi olarak yürürlükte bulunan findeks üzerindeki dilimlenmiş açık skor hesaplamalarıyla bireylerin kredi notları ortaya çıkmaktadır. Findekse internet vasıtasıyla erişim sağlanabilmektedir. Üyelik ardından sisteme girişin yapılmasından sonra T. C. kimlik no ile sorgulama yapılmasına imkân sunan bu sistem sayesinde bankalarca sorgulanan ve kullanılan bireysel kredi skorunu öğrenmek mümkündür. Kişilerin aylık gelir ve kredi geçmişlerinin matematiksel metodlarla hesaplanarak oluşturulduğu kredi skorlarının yüksek olması durumunda bankalar açısından istenilen şartlara da uyum gösterilmesi halinde sorunsuzca çalışılabilmek mümkün olmaktadır (Url-9, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Findeks Kredi Notu, banka ve finansal kesimde olan kredi ödeme alışkanlıkları için hazırlanmış Risk Raporu'nun özeti görünümü mahiyetindedir. Detaylandırılmış rapor datalarından, şahsın ödemeler konusunda sadakati ile alakalı bilgiler elde edilebilmekte ve şahsın taahhütte bulunduğu ödemeleri itfa edip edemeyeceği hakkında fikirler sunmaktadır. Kredi bürolarınca üretilen kredi skorlarının, her kuruluşun kendi portföyü adına spesifik olarak geliştirdiği modellerden farkı, ülkedeki kredi kullanıcılarının genel görüntüsünü yansıtmasıdır. Kredi skorlarının

ekonomik hayata en önemli katkılarından birisi de şahısların ülke bütünüyle kıyaslandığında risk seviyesinin hangi noktada olduğunu gözler önüne sermesidir. Borçlanma ilişkilerinde bulunulacak şahıs ve işletmeler müşterilerinin yönetilmesi ve borcun itfası da olmak üzere, her kademe de Findeks Kredi Notu'nun sunduğu notlardan faydalanılabilmektedir.

Bireysel not oluşturulurken;

Findeks Kredi Notunu meydana getiren başlıklar,

- %35 Kredili Ürünlerin Ödeme Alışkanlığı,
- %35 Mevcut Hesap Durumu ve Borç Pozisyonu,
- %10 Kredi Kullanma Sıklığı,
- %11 Yeni Kredili Ürünlerin Açılışları,
- %9 Diğer Unsur'lardır (Url-57, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Banka ve finansal kesim kurumları, kredi talebindeki şahısların kredibilite notlarını süratli bir şekilde ve sistemden hazır bir halde elde ederek hızlı bir değerlendirme kriterine sahip olmaktadır. Yani bu durumda maksat kredi başvurusundaki müşterilerin süratli bir şekilde ön eliminasyonunu yaparak daha detaylı araştırmada bulunacağı kredi müşterilerini daha az maliyet ve minimum zaman kaybıyla belirlemek gayesini taşımaktadır.

Aşağıda Çizelge 3.1'de Findeks kriterleriyle elde edilen skor skalalarının bulunduğu risk başlığını göstermektedir.

Çizelge 3.1: Findeks Müşteri Skor Aralıkları

Yoğun Riskli	Orta Riskli	Az Riskli	İyi	Çok İyi
0- 699	700 – 1099	1100- 1499	1500- 1699	1700 – 1900

Kaynak: Url-10, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018

Çizelge 3.1’de görülen puan aralığına göre kredi değerlendirmesinde bulunan banka, puanlama aralığı 1 ila 699 arasındaki yani yoğun riskli gruptaki müşterilerine kendi insiyatifinde olmak üzere yüksek ihtimal dahilinde kredi başvurusu adına süratlice ret cevabı verecektir. Örneğin bankalar SMS, kısa mesaj yoluyla yaptıkları kampanyalara anında değerlendirmede bulunarak dönüş yapması bu şekildeki kredi değerlendirilmesinin yapılması ile mümkün olmaktadır. Çizelge 3.1’de bulunan iyi veyahut çok iyi kategorisinde olan müşteriler ise yüksek ihtimalle kredilerine ulaşabileceklerdir (Url-10, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

3.1.5.2. TBB Risk Merkez Raporu

Krediler, kredi kartları, protestolu senetler, karşılıksız işlem yapılmış ve ertesinde itfa edilen çeklerle ibraz edildiğinde itfa edilmiş çek bilgilerini sunan ve TBB Risk Merkezi’nce hazırlanan rapordur.

Risk Merkezi’nce hazırlanan bu raporu 3 değişik veri içeriğine sahiptir.

- Kredi Limiti ve Kredi Riski ile Tasfiye Olunacak Alacaklar Verisi

Risk Merkezi’nin üyelerinden biri olan banka işletmeleri, finansal kiralama, faktoring, finansman şirketleri ve varlık yönetim işletmelerinden kullanılacak olan kredi ve tasfiye olunacak alacaklar bilgilerini içeren rapor türü olmakla birlikte, Detay Rapor, Özet Rapor ve Sorunlu Krediler olmak üzere 3 farklı rapor çeşidinden oluşmaktadır.

- o **Detay Raporu:** Mevcut dönem ile son 10 yıl içerisinde geçmişe yönelik herhangi bir periyot, döneme ait Kredi Limit- Kredi Risk- Tasfiye Olunacak Alacaklara dair raporlardır. Bu rapor içeriğinde, Üyenin Adı, Şubenin Adı, Kredi Tür ve Çeşidi, Kredi Limit Bilgisi, 0- 12 ay, 12- 24 ay ve 24 ay üzeri olacak şekilde vade ayrımı şeklinde sunulan Kredi Riski ve Faiz Tahakkuk / Komisyon miktar bilgilerini içermektedir.
- o **Özet Raporu:** Mevcut dönem ait Kredi Limit- Kredi Risk- Tasfiye Olunacak Alacaklara dair bilgileri içeren rapordur.

Bu raporda Kredi Türü, Kredi Limiti, 0- 12 ay, 12- 24 ay ve 24 ay üzeri olacak şekilde vade ayrımı şeklinde sunulan Kredi Riski ve Faiz Tahakkuk/ Komisyon miktar bilgilerini içermektedir.

- o **Sorunlu Krediler Raporu:** Son 10 yıl içerisindeki Sorunlu Kredilere ilişkin rapordur. Raporda, Sorunlu Alacak niteliğindeki Kredi Türü, Dönem Bilgisi, Üye Adı, Şube Adı, 0- 12 ay, 12- 24 ay ve 24 ay üzeri olacak şekilde vade ayrımı şeklinde sunulan Kredi Riski bilgilerini içermektedir.

- Çek Raporu

2009 yılından bu yana karşılıksız çıkan çekler, karşılıksız işlemine tabi olduktan sonra itfa edilen çekler ve ibrazında itfası yapılan çeklere dair bilgiler içeren raporlardır. Bu raporda toplam çek adeti, toplam tutarlar, çeklerin sağlandığı bankanın bilgileri ve son işlemlerin yapıldığı 50 adet çek döküm bilgilerini içermektedir.

- Protestolu Senet Raporu

Protestolu Senetler (piyasa dilinde “protesto yemiş”) hakkında bilgi ve dataları içeren rapordur. Raporda son 5 yılda protesto edilen senet bilgileri Bankanın Adı, Banka Şubesinin Adı, Bildiri veya Kaldırı, Senetin Tutarı, Protestolu Senetdin Bildirim Dönemi, Protestolu Senet Kaldırı Dönemi, Kaldırı Nedeni vs bilgilerini içeren rapordur. Protestolu Senetin tespiti aşamasında, rapor sahibinin Ad Soyad/Ünvan ve Adres Bilgileri ile aynı olan kayıt ve bilgilerde bu raporun içeriğindedir (<https://www.riskmerkezi.org/>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

3.1.5.3. Ticari İstihbarat Sağlayan Şirketler ve Şirket İstihbaratı Kavramı (Corporate Intelligence)

Ekonomik istihbari çalışmaların iki farklı gaye ile kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu gayelerden birincisi, milletlerin kendi çıkar ve menfaatlerini rakip ülke ve milletlerin menfaatleri üstünde tutma, vatandaşlarının refah seviyelerini artırarak iktisadi alanda farklı ülkeleri takip ederek, elde ettiği bilgileri değerlendirip ülkeye ait şirketlerin global ekonomik pazarda ön seviyelere çıkarak pazar paylarını artırmalarına olanak sağlamadır. Bu gayelerin ikincisi ise faaliyette olan milli, bölgesel veyahut beynelmilel şirketlerin, faaliyette oldukları sektörlerde pazar paylarını yükselterek, yeni yatırımlara imkân sağlamak, diğer pazarlarda faaliyete geçmek, üretim

süreçlerinde yenilik ve gelişim adına bilgiler elde etme çalışmalarının yapılmasıdır (Güldiken, 2006: 173).

Kolonyal dönemlerde ve iç savaş sebebiyle oluşan ekonomik alanda, sosyal ve politik olarak adlandırabilecek krize dek olan süreçte, kredili olarak satışlarda bulunan tacirlere sahip oldukları müşterilerine dair kredilere ait bilgiler iki farklı şekilde sağlanıyordu. Birincisi kredili mal temin etmek isteyen tacir, satıcıya mal siparişinde bulunurken, referans veya tavsiye mektuplarını da iletmeli idi. Bu referans mektubu iş yaptığı arkadaşlarından, yerel yöneticilerden, tanınmış tacirlerden vb kişilerden elde edilmeli idi. İkincisi ise satış yapan işletmenin alıcı hakkındaki dürüstlük ve ticari ahlak konusunda, alıcı konumundaki tüccarı bilen farklı tacirler ile o tacire ait müşterilerden bilgi toplanması idi. Bu bilgilerin elde edilmesi bu işi icra etmeyi meslek haline getirmiş kişiler tarafından yapılmaktaydı. 1829 ile 1853 arasında Thomas Wren Ward tarafından İngiltere de faaliyet gösteren ticaret bankalarına müşteriler hakkında bilgileri ileten Baring Brothers & Company'ye ilettiği, İngiltere'den emtia temininde bulunan Amerikan şirketlerine dair raporlar bu uygulamaların ilk örnekleri olarak karşımıza çıkmıştır. 19. yy 'ın ilk kısımlarında doğu yakasında bulunan tacirlerin mal temini için toptan satış yapan işletmelere sundukları referans mektupları kimi zaman tacirin kredibilitesine dair doğru olmayan bilgiler içerebiliyordu. Bu sebeple 1841 yılında ABD'nin New York kentinde faaliyete başlayan The Mercantile Agency ve 1849 senesinde ise Cincinnati'de faaliyete geçen Bradstreet Company spesifik olarak kredi istihbarat ve kredibilite bilgileri toplama görevlerini icra etmeye başlamışlardır. İstihbarat bilgilerini derleyen şahıslar ve bahsedilen bu iki istihbarat şirketleri talepte bulunan tüccarlara ilettikleri istihbarat raporlarına istihbaratı çalışmasında bulunulan şirketin bilançosu, gelir tablosu vs. gibi önemli finansal, mali tablolarını eklemiyorlardı. Bu raporlara üzerinde çalışılan işletmelerin finansal tablolarının eklenmemesinin sebebi firmaların bu mali ve finansal tabloları hazırlamamalarındandı. Gerek şahsi şirketler gerekse de ortaklıklar arasında muhasebesel kayıtlar tutulmakta ve o dönemin nihayetinde bilançolar hazırlanmaktaydı. Daha sonra ise Dun and Bradstreet ünvanı ile faaliyetini sürdüren The Mercantile Agency şirketi 1870 yılına gelindiğinde kredi kullanıcısı ticari kesimin hazırlaması için şablon olarak bilanço formatı oluşturdu (Sarıkamış, 2006: 7-8).

Finansal piyasalardaki ters seçim sorununun çözümü, fon arz eden kişilere, yatırım faaliyetlerini finanse etme yolları arayan kişi ve firmalar hakkında tam bir detaylı bilginin sağlanmasıdır. Bunun bir yolu, özel firmalar eliyle iyi firmaları kötü firmalardan ayırt edecek bilgilerin toplanması ve üretilmesi, daha sonra da bu bilgilerin menkul değer alıcılarına satılmasıdır. Amerika’da Standart and Poor’s, Moody’s ve Valu Line gibi şirketler firmaların bilanço durumları ve yatırım faaliyetlerine ilişkin bilgileri toplamakta, bu bilgileri yayınlamakta ve abonelerine (bireyler, kütüphaneler ve menkul değer alımı yapan finansal aracılar) satmaktadır (Mishkin, 2000: 190).

Gelişen piyasalar büyüyen iş hacimleri ve uluslararası çalışan bankalar tüm noktalara kendi imkânları ile güvenilir bilgiye ulaşamamaktadırlar. Bu boşluğu ise bazı özel şirketler doldurmaktadır. Bu şirketler bankaların isteğine göre şirketler ve bireyler hakkında bilgiler toplamaktadırlar. Ayrıca bu özel kurumlar kendi veri tabanlarındaki milyonlarca şirket bilgilerini ücret karşılığında isteyen kurumlara satmaktadırlar. Çizelge 3.2’de aşağıda bu şirketlerden 3 tanesinin rapor içerikleri ve ücretleri verilmiştir.

Ticari bilgilerin elde edilmesi çalışmaları ticari bilgilerin gelişimi ve bu bilgilerin pazarlanması ertesinde görülmeye başlandı. Bu meslek türünün gelişmesi ile birlikte farklı dernek ve meslek birliktelikleri oluşmaya başladı. Bu meslek örgütlerinden biri olan Association of Independent Information Professionals- AIIP (Bilgi Profesyonelleri Derneği) icra ettikleri mesleği tanımlarken: “Bilgi profesyonelleri bilgi bulmada, yönetmede, uygulamada ve iletişimde üst düzey becerilerini kullanan ve işlerini girişimci bir ruh ile yapan kişilerdir” ifadelerini kullanmaktadır. Bu faaliyetler icra edilirken bilginin elde edilmesi ile bu doğru ve güvenilir bilgilerin yaratıcı bir şekilde yorumlanması ise göz önünde tutulması gereken başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır (<http://www.iso.org.tr/>, Son Erişim Tarihi: 09.06.2018).

Bugün ise ticari istihbarat sağlama konusunda uzmanlaşmış ve sahip oldukları web siteleri ile dünyanın dört bir yanına kolayca ulaşabilen birçok şirket vardır. Bu şirketlerin en yaygın olarak kullanılanlarından 3’ü olan Dun & Bradstreet, Equifax ve Experian tarafından sunulan raporların içerik kısımlarının başlıkları ve bu raporlara ulaşım maliyetleri aşağıda bulunan Çizelge 3.2’de belirtilmiştir. Bu Özel Şirket İstihbarat Raporları dediğimiz veri tabanında çalışılmak istenen şirketlere dair aşağıdaki başlıklarda bilgiler mevcuttur;

- Kredi Özeti,
- İşletmenin Kredibilite Puanı,
- Ödeme Alışkanlıkları,
- İş Hatası Puanı,
- İşletmenin Faaliyet Gösterdiği Sektöre Dair Güncel Bilgiler,
- Genel Kayıtlar.

Bu şirketlerden bazıısı tek seferlik ücret talep ederken kimileri ise verilen ücret karşılığında müşterilerine tüm veri tabanlarını açmaktadırlar.

Çizelge 3.2: Özel Şirket İstihbarat Raporları

Kredi Bürosu	Kredi Raporu İçin Fiyat	Sipariş Adresi	İçerik
Dun & Bradstreet	\$61. 99	Dun & Bradstreet Web Sitesi	• Kredi Özeti • 6 Aylık Rapor Erişimi • Dun & Bradstreet Kredi Limit Önerisi • Paydex Puanı • Sanayi Ödeme Kriterleri
Equifax	\$99. 95	Equifax Web Sitesi	• Kredi Özeti • İşletme Kredisi Puanı • İş Hatası Puanı • Ödeme Trendi ve Endüstri Normuna Göre Karşılaştırma • Kredi Risk Puanı • Genel Kayıtlar
Experian	\$39. 95	Experian Web Sitesi	• Kredi Özeti • İşletme Kredisi Puanı • Genel Kayıtlar • Ödeme Özeti Trendleri

Kaynak: Url-11, Son Erişim Tarihi: 10.08.2018

Şirket İstihbaratı- Kurumsal Zekâ (Corporate Intelligence), karar vericilerin ve kilit danışmanların ihtiyaçlarına cevap veren gerçeklerin ve diğer bilgilerin toplanması ve aşağıdaki başlıkların analizidir:

- Büyük Kurumsal Eylemler,
- Yüksek Riskli Kararlar,
- Karmaşık İkilemler,
- Zorlu Riskler,
- Diğer Önemli Değerlendirmeler.

Müşteri dataları, özel abonelik gerektiren veri tabanları, bulması zor kamu kayıtları ve o konuda bilgili bireylerden olmak üzere çeşitli kaynaklardan toplanır. Deneyimli risk analistleri kamuya açık bilgilerden faydalanarak elde ettiği çıkarımları titiz bir analitik çerçeveye oturtur. Toplanan bu bilgiler kısa ve öz halinde müşterilere sunulur (Url-12, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Bu şirketlerden birkaçı ve çalışma tarzları aşağıda verilmiştir;

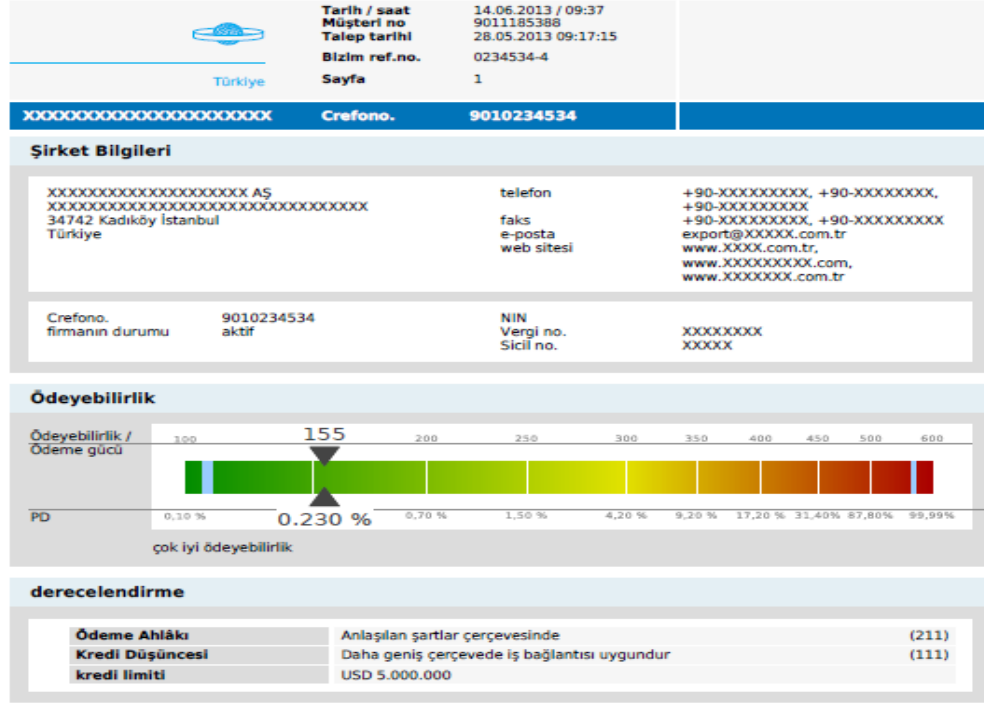
3.1.5.3.1. Creditreform

Creditreform 1879 yılında Almanya'nın Mainz şehrinde faaliyete başlamış bir şirkettir. Yerel olarak faaliyet gösteren bölge tüccarları kendilerini dürüst davranmayıp ve ticari ahlaka uygun düşmeyen davranışlarda bulunan tüccarlara karşı korumak adına kayıtlarında bulunan sorunlu ödemeler bilgilerini paylaşma açmak ve şüpheli alacakların tahsilatında dayanışma içerisinde olma adına bir araya gelerek bir birliktelik oluşturdular. 10 yıl gibi kısa bir süre içerisinde bu dayanışma ve bilgi paylaşımı fikri tüm Almanya'da kabul görerek, tüm gelişmiş Alman kentlerinde benzer birlikteliklerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. (Url-13, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Creditreform müşterilerine Kredibilite raporları sunmaktadır. Bu hizmetleri sunan Creditreform şirket sağladığı hizmeti slogan olarak şöyle dillendirmektedir “Güvenilir Kredi Kararları için Ticari Bilgi ve Ödeme Gücünün Kontrolü”. Hazırlanan kredi raporları kredili olarak verilen emtia veyahut nakit alışverişlerinde doğru karar alma süreçlerini kolaylaştırmaya yöneliktir. Creditreform kredi talibi olan şirketlere 1 ile 3 ay içerisinde verilebilecek en üst kredi limitlerine dair tavsiye mahiyetinde skorlamalar yapmaktadır.

Şirketin sunduğu kredibilite raporlarındaki bilgiler müşterilere husustur. Creditreform şirketinin yazılmış izni olmadan yayınlanmaları mümkün değildir, üçüncü taraflara açıklanmaları veya devredilmeleri mümkün değildir. Kredi raporları sadece, kredi verme kararını alacak olan şirketlere, karar verme süreçlerinde yardımcı olma amacına yönelik olarak hazırlanmaktadır. Temin edilen bilgilerin yanlışsız olması adına gerekli bütün çaba sergilenmektedir fakat bu kararların sebep olacağı neticelerde Creditreform şirketinin herhangi bir yasal sorumluluğu yoktur (Url-14, Son Erişim Tarihi: 01.10.2018).

Aşağıda örneği bulunan Kredibilite raporlarında Ödeme ahlaki, Kredi düşüncesi, Kredi limit gibi başlıklar bulunmaktadır. Şirketin ödeyebilirliği bir skor olarak sunulmaktadır. Raporda ayrıca şirketin mali tabloları, hissedar bilgileri, varlıkları, tarihçesi, faaliyet tanımı gibi başlıklarda bilgiler sunulmaktadır.

Şekil 3.1: Creditreform Örnek Şirket Raporu

Kaynak: Url-15, Son Erişim Tarihi: 01.10.2018

3.1.5.3.2. Dun & Bradstreet

Dun & Bradstreet 20 Temmuz 1841 yılında The Mercantile Agency olarak New York'ta kuruldu ve ticari bilgi alanında iş yapmaya başladı (Url-54, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018). Dun & Bradstreet şirketi müşterilerine Ticari Enformasyon Raporları (Business Information Report kısaca BIR) ve Risk Yönetim Çözümleri sunmaktadır.

Bir firmanın riskini, karlılığını, finansal durumunu ve ödeme performansını değerlendiren Ticari Enformasyon Raporu (BIR), içeriğinde o firmaya ait

- D&B Rating'i,
- Çeşitli risk göstergeleri,
- Yönetici bilgileri,
- Geçmişteki ve günümüzdeki ticari ilişkileri,

- Maruz kalınan veya açılan davalara ait bilgiler,
- İştirakleri ve
- Faaliyet bilgileri

Gibi detaylıca bilgiler sunmaktadır (Url-16, Son ErişimTarihi: 08.10.2018).

D&B şirketinin sahip olduğu veri tabanında bulunan dünya global ölçekteki 200 milyona yakın şirket için hazırlanmış Ticari Enformasyon Raporları, bahsi geçen ticari şirketin faaliyetleri, kalıcılığı ve kredi değerliliği gibi skorları tayin etmeye yardımcı olan data ve verilerdir.

Bu raporları elde ederek o şirkete dair elde edebileceğiniz bir takım diğer bilgi başlıkları şöyledir:

- Ödemelerinde gecikme olması muhtemel veyahut hiçbir şekilde ödemede bulunmayacak firmaların işlem öncesi ortaya çıkarılmasında etkili ve yön gösterici olan iki skor olan D&B PAYDEX Notu ile D&B Rating skoru,
- Kredi talibi olan şirketin mevcudiyeti, faaliyet alanları, finansal durumu, üst yönetim deneyimleri, faaliyette olunan işkolu, sunulan emtia ve servisler ile işyerlerine dair bilgiler,
- Şirketin maruz kaldığı dava, haciz işlemi, mahkemece alınan kararlar ve diğer özel duruma dair açıklamalar,
- Şirket Ünvanı ile Dun&Bradstreet tarafından verilen D-U-N-S® Numarası (Url-17, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Dun & Bradstreet şirketi kendini şöyle anlatmaktadır;

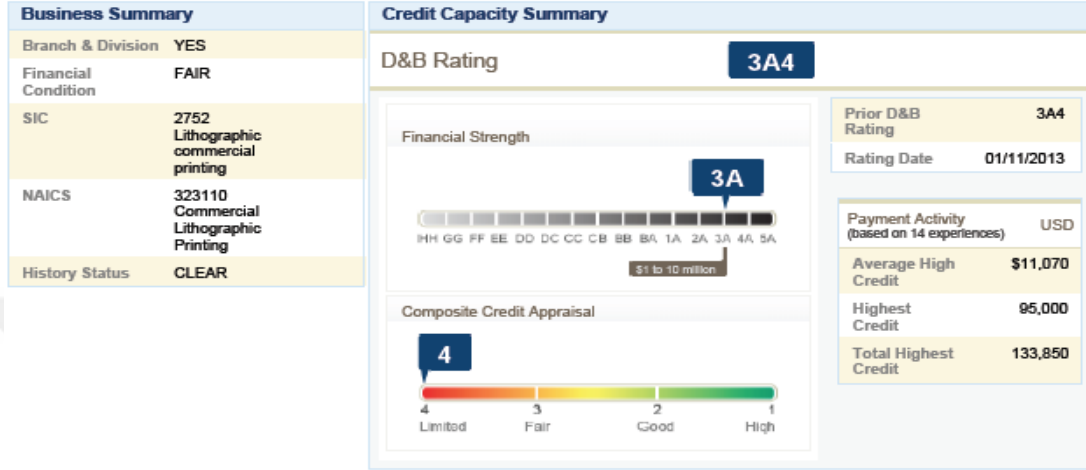
Ticari ilişkilerin her geçen gün daha karmaşık hale geldiği günümüzün iş dünyasında bu soruları;

- Müşterimi tam olarak tanıyor muyum?
- Alacaklarımı tahsil edebilecek miyim?
- Müşterilerime hangi ürünümü, hangi fiyatla ve hangi koşullarla satmalıyım?

yanıtlayabilmeniz anahtarı müşterileriniz hakkında anlaşılabilir, güncel ve doğru bilgilere sahip olmaktır. Dünya genelinde 300 milyon firma bilgisini veri tabanında barındırarak sektöründe küresel lider konumunda olan Dun & Bradstreet'in sunduğu

Risk Yönetim Çözümleri ile müşterilerinizin riskini ölçebilir ve zaman içinde takip edebilirsiniz (Url-18, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Piyasa bilgileri de bankalara ihtiyaç duydukları bilgileri sağlama açısından yararlı bir kaynaktır. Kredi talep eden şirketin mal sattığı işletmeler, aynı sektördeki rakipler daha detaylı bilgi sahibi olabilmektedir.

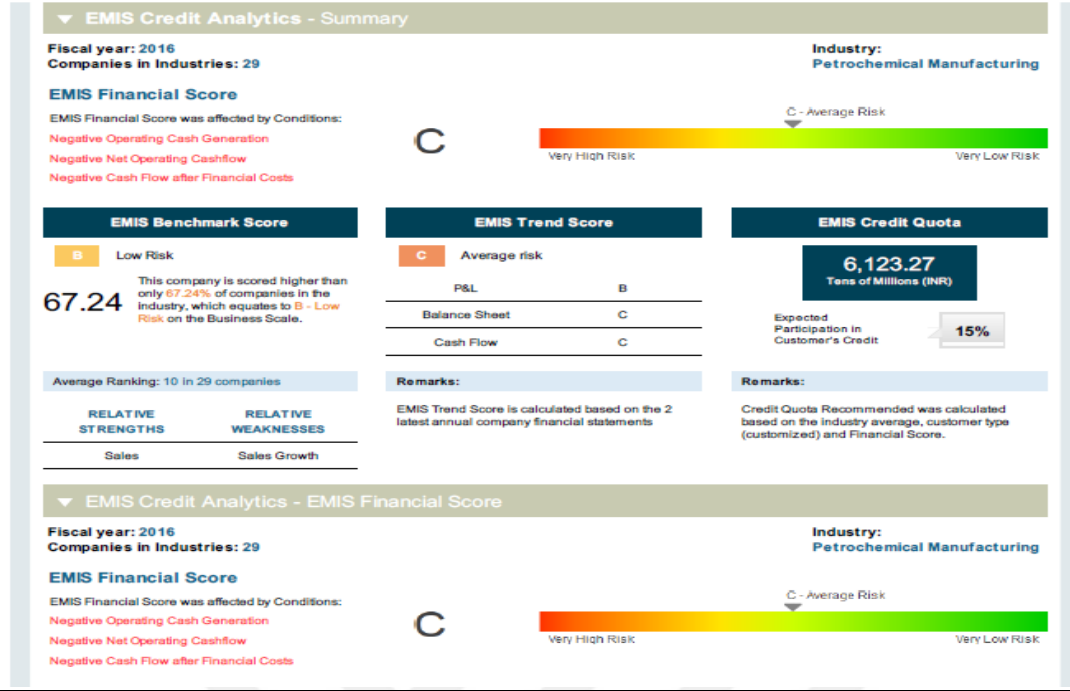

Şekil 3.2: Dun & Bradstreet Örnek Şirket Raporu

Kaynak: Url-19, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018

3.1.5.3.3. EMIS

Genel olarak Emergency (gelişmekte olan) piyasalarda faaliyet yürüten firmalar hakkında kredibilite raporları sunan EMIS, Gary Mueller tarafından 1994 yılında kuruldu. Veri tabanında 3,6 milyondan fazla özel ve kamuya açık pazar şirketlerinin kapsamlı profillerine erişim imkânı sunarak kredi vericilere müşterileri hakkında raporlar sunmaktadır. Bu raporlar şirket bilgileri, endüstri analizi ve verileri, makroekonomik veriler, haberler ve şirketin faaliyet gösterdiği ülke/ülkelerin hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır. Aşağıda Şekil 3.3’de petrokimya sektöründe faaliyet gösteren bir firmanın özet raporu sunulmaktadır (Url-20, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Şekil 3.3: EMIS Örnek Şirket Kredibilitesi

Kaynak: Url-21, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018

3.1.5.3.4. Equifax

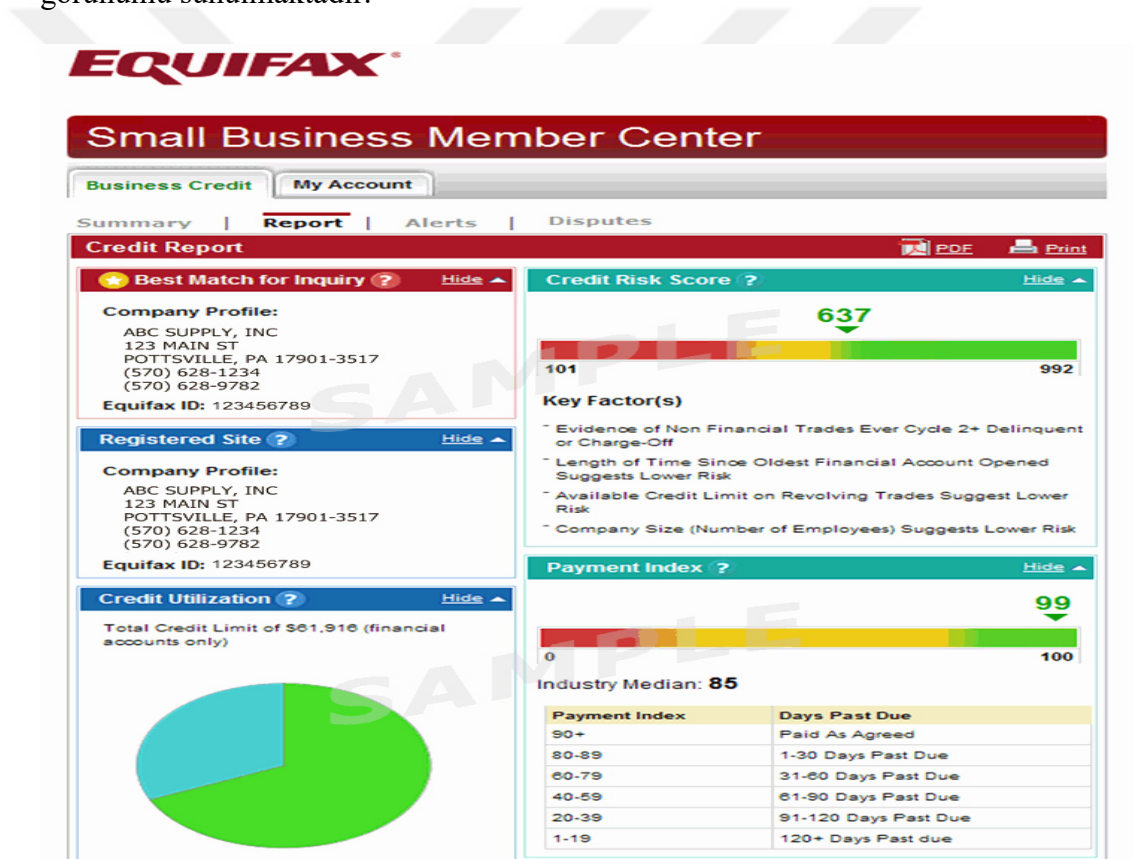
Equifax, 1898'de iki erkek kardeş, Cator ve Guy Woolford tarafından kuruldu. Equifax Inc. Amerika Birleşik Devletleri'nde en büyük tüketici kredi bürolarından biridir. Şirket, 400 milyondan fazla kişi ve işletmeyle ilgili çok sayıda kredi, mali, kamu kaydı, demografik ve pazarlama bilgilerini toplar, organize eder ve yönetir. Equifax'ın ürün ve hizmetleri arasında tüketici kredisi bilgileri, bilgi veri tabanı yönetimi, pazarlama bilgileri, işletme kredisi bilgileri, karar ve analitik araçlar ve kimlik doğrulama hizmetleri bulunmaktadır. Şirketin dünya genelinde 14 ülkede faaliyet göstermekte olup, sigorta, finans, kredi kartı, bankacılık, perakende ve sağlık gibi çok çeşitli sektörlerde hizmet vermektedir (Url-22, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Equifax belirli bir ücret karşılığında istenilen şirketler hakkında aşağıdaki başlıklarda bilgiler sunmaktadır;

- Firmographics (Karakteristik Özellikler)
- Yargılamalar, ipotek ve iflaslar gibi kamu kayıtları
- Ticari ödeme geçmişi

- Finansal ödeme geçmişi
- Kurumsal şirket (aile) ağaçları ve her iş seviyesinde tanımlayıcı bilgiler
- İşletmeyle ilişkili, küçük işletmeler ve / veya garantörler (Url-23, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Equifax gerek yerel gerekse de uluslararası işletme kredisi raporlarına, kritik küçük iş segmentine odaklanma ile geniş bir kapsamda bilgi derinliği sunmaktadır. Doğrulanmış işletme kimlikleri ve detaylı kredi geçmişinden işletme sahibi ve kurumsal bağlantıya kadar, Equifax İş Kredisi Raporları ile müşterilerine işletmenin geçerliliği, finansal istikrarı ve performansı hakkında bilgi sunmaktadır (Url-23, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018). Aşağıda Şekil 3.4’de bu raporun özet görünümü sunulmaktadır.

Şekil 3.4: Equifax Örnek Şirket Raporu

Kaynak: Url-24, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018

3.1.5.3.5. Experian

1803'te, bir grup Londra terzisinin kötü borçlularla iş yapmaktan kaçınmak için yaratıcı bir yöntem ihtiyacı duyduğu ve borçlarını ödemeyen müşterilerle ilgili bilgilere ihtiyacı duymaya başlamasıyla Experian'ın kurulma fikri ortaya çıkmıştır.

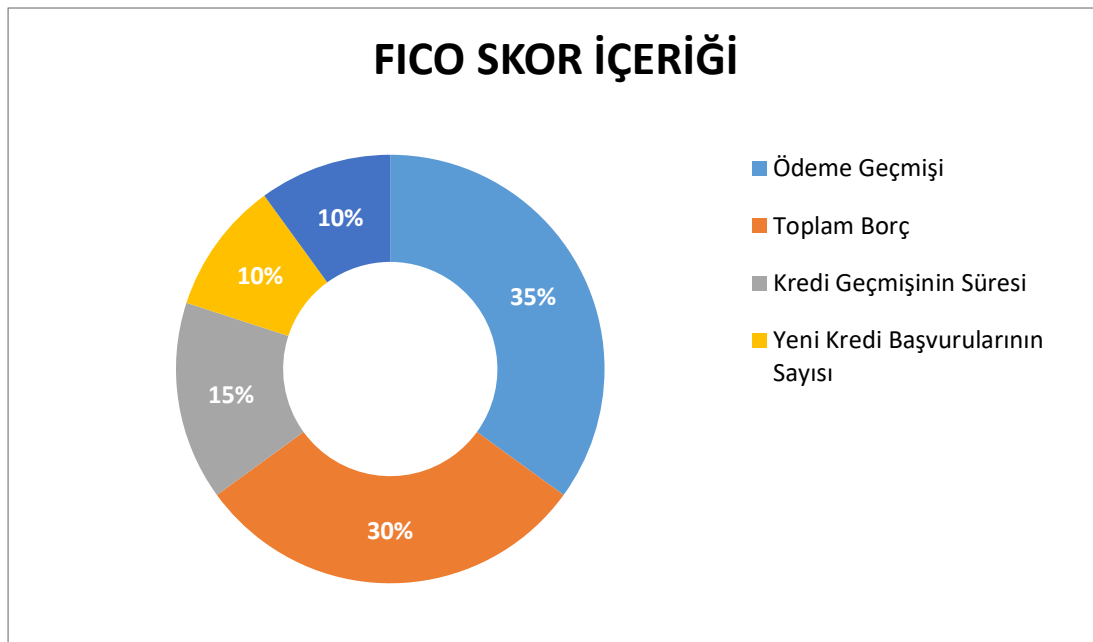
Bugün ise 37 ülkede 17 bin çalışanı ile 235 milyon bireysel ve 25 milyon şirket hakkında güncel kredi istihbaratı raporları sunmaktadır (Url-25, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

3.1.5.3.6. Fico

1956'da kurulan FICO (Fair Isaac Corporation), riski yönetmek, sahtecilikle mücadele etmek, daha karlı müşteri ilişkileri kurmak, operasyonları optimize etmek ve sıkı(katı) hükümet düzenlemeleri için birden fazla endüstride kullanılan analiz yazılımı ve araçları sunmaktadır. ABD'deki en büyük finans kuruluşlarının %95'i FICO Müşterileridir. Bugüne kadar 100 milyar FICO® Puanı, FICO'nun dünyada en çok kullanılan kredi puanı olmasını sağlamıştır (Url-26, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Şirket bireylere 300 ile 850 arasında puanlama yapmaktadır, şirketlere özgü puanlar ise 250 ile 900 arasında değişmektedir (Url-28, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018). Şirketlerin puanı ve kredibilitesi, ticari kredi geçmişine, işletme yaşına, çalışan sayısına ve gelirler, varlıklar gibi finansal veriler ile diğer ticari finansal bilgilere bakarak hesaplanır (Url-27, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Kişilerin kredi puan hesaplamasındaki etmenler ise şekil 3.5'de gösterilmiştir.

Şekil 3.5: FICO Skor İçeriği

Kaynak: Url-28, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018

- **Ödeme Geçmişi %35**

Ödeme geçmişinize bakarken FICO, kredi kartları, perakende hesaplar ve mağaza kartları, taksitli krediler, finans şirketi hesapları ve ipotek kredileri gibi çeşitli hesap türlerinizi dikkate alır. FICO ayrıca, iflaslar, hacizler, belirli davalar ve maaşa konan hacizler gibi kamuya açık kayıtlara bakarak puanınızın hesaplanmasına katmaktadır.

Borçlarını zamanında ve anlaşmaya sadık kalarak yapanlar iyi ödeme geçmişine sahip olan tüketicilerdir. Bunun aksine, geç yapılan ödemeler, kaçırılan ödeme-taksitler veya yerine getirilemeyen yükümlülükler ödeme geçmişinde olumsuz etkiler yaratacaktır.

- **Toplam Borç %30**

FICO puan hesaplamanıza katkıda bulunan en önemli ikinci faktör, puanınızın %30'unu oluşturan borçlu olduğunuz toplam miktardır (ne kadar borcunuz var). FICO'ya göre şu anda sahip olduğunuz toplam borç miktarı, gelecekteki finansal yükümlülüklerinizi yerine getirip getirmeme yeteneğinizin önemli bir göstergesidir. Borçlanılan toplam tutarlar düşünüldüğünde, FICO hem toplam borç tutarını hem de bu borçların ne kadarının ödendiğini araştırmaktadır.

- **Kredi Geçmişinin Süresi %15**

Potansiyel borç verenler, müşterilerinin geçmişte bir veya birkaç krediyi başarılı bir şekilde aldıklarını ve geri ödediklerini görmek isteyeceklerdir, zira bu, gelecekteki borçları da geri ödeyebilecekleri anlamına gelir. FICO, kredibilite puanını hesaplarken kredi geçmişinin çeşitli yönlerine bakmaktadır. Model en eski kredilerin yaşına bakarak müşterinin geçmişi hakkında genel bir izlenimine sahip olarak, tüm kredilerin ortalama yaşını belirlemektedir.

- **Yeni Kredi Başvurularının Sayısı %10**

Yeni yani birbirine yakın zamanda kullanılan krediler, gelecekteki kredi yükümlülükleriniz için daha az sermaye bırakabilir ve daha fazla borcu ele alma kabiliyetinizi azaltabilir. Bu yüzden sürekli başvuru yapmak ve ardı ardına kredi kullanma isteği puanınıza negatif etki yapacaktır.

- **Kredi Türleri Karışımı %10**

Kredi karışımınız, FICO'nun kredi puanınızı hesaplamak için kullandığı en son faktördür ve toplam puanınızın %10'u olarak sayılacaktır. Borç verenler genellikle dönen kredi ve taksitli krediler de dâhil olmak üzere farklı borç türlerini yöneten tecrübeli borçluları tercih ederler, çünkü bu tüketiciler deneyimsiz borçlulardan daha az kredi riski sunmaktadır. Sağlıklı bir kredi karması, birkaç çeşit kredi kombinasyonunu içerecektir. Tüketicilerin kredi karması faktörü üzerinde iyi puan alabilmesi için her türlü krediyi alması da gerekmemektedir (Mayer, 2018).

3.1.5.3.7. Transunion

1968 yılında ABD'de kurulan Transunion bugün 30'dan fazla ülkede faaliyet göstererek 1 milyar tüketicinin tüketici kredisi veri tabanına sahiptir (Url-29, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Tüketiciler hakkında topladığı bilgilerle 300 ile 850 arasında puan vererek tüketicilerin kredibilitesini ölçen Transunion ayrıca elde ettiği bu veriler ışığında ev sahiplerine de potansiyel kiracıları hakkında bilgi satışı yapmaktadır.

TransUnion çıkardığı kredibilite puanını bir dizi faktörle hesaplamaktadır: ödeme geçmişiniz puanınızın %35'ini oluşturur, borcunuzun toplam tutarı %30, kredi geçmişinizin uzunluğu %15, yeni kredi raporları ise puanınızın %10'unu oluşturur.

Bazı kredi kartı hesaplarının kapatılması kredi kullanım oranınızı da olumsuz yönde etkileyebilir. Bu yüzden kullandığınız kredi kartı hesaplarını kapatmamanız Transunion puanınıza olumlu yansıyacaktır (Url-30, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Transunion'a göre kapsamlı müşteri kredi profili bilgileri, daha bilinçli kararlar için finansal sorumluluğu ölçmeye yardımcı olur. Müşterilerinizi anlamak doğru kararlar vermeniz ve işinizin karlılığını sağlamanız gerektiğinde kritik öneme sahiptir. Çok çeşitli müşteri kredisi raporlama çözümleriyle, tüketici yaşam döngüsü boyunca son derece belirleyici olan verilerle tüketicilerin kapsamlı bir görünümünü elde edebilirsiniz. İş gereksinimine dayalı benzersiz kredi veri setlerinden, kapsamlı bir kredi riski puanları paketine ve alternatif kredi verilerine kadar, daha güvenli kararlar almanıza yardımcı olacak bilgilere sahip olursunuz.

Ayrıca Transunion ABD'de neredeyse her aktif tüketiciyi profilleyen 200 milyondan fazla dosyaya erişim sağlamaktadır (Url-31, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

3.1.5.4. KGF (Kredi Garanti Fonu) ve Kapsamı

14.07.1993 tarihli, 93-4496 sayı ile Bakanlar Kurulunca ile kurulum organizasyonu ile ilk kez kefalette bulunup 1994 senesinde faaliyete başlamıştır. KGF, teminat gösterme açısından sorun yaşayan, kaynak ve destek imkânlarına istediği ölçüde ulaşamayan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) ile KOBİ dışındaki şirketlere, müteselsil kefalette bulunmakla kredi imkânlarına ulaşmalarına yardımcı olmaktadır. KGF, Türk Ticaret Kanunu uyarınca faaliyetlerine başlamış anonim işletmedir. Kamu kuruluşlarından ve kamu kuruluşu kabul edilen ortakları; KOSGEB, TOBB, TESK gibi oda ve birlikler ile Eximbank, Halkbank, Vakıfbank, Vakıf Katılım Bankası, Ziraat Bankası ve Ziraat Katılım Bankası gibi kamu bankalarıdır. Bunların dışında ek olarak; Akbank, Albaraka Türk Katılım Bankası, Alternatifbank, Anadolu Bank, Burgan Bank, Denizbank, Fibabanka, Garanti Bankası, ING Bank, İş Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Nurol Yatırım Bankası, Odea Bank, QNB, Şekerbank, Turkland Bank, Türk Ekonomi Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ile kısa adı MEKSA olan Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı ve Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV)'dür (Url-32, Son Erişim Tarihi: 01.08.2018).

Kamu Garanti Fonu, şahsi, bireysel kredilendirmeler haricindeki işletmelerin ihtiyaçlarına yönelik her çeşit kredi için kefalette bulunmakta olup, kredi türleri hususunda bir sınırlandırma yoktur. Bu uzun vadeye sahip yatırım kredilerinden biri olabileceği gibi, borçlu cari hesap şeklinde nakdi bir kredi veya akreditif ve teminat, garanti mektubu tarzında gayri nakdi kredilerden biri de olabilir. Bu başlıklar aşağıdadır;

- Yeni İş Kurulması,
- Halihazırdaki Tesis/Tesislerin Genişletilmesi,
- Hammaddelerin Temin Edilmesi,
- Yeni Teknolojilerin Kullanımının Sağlanması,
- Farklı ve Yeni İş Yerine Nakil İşlemleri,
- Nakit Sorunlarını Giderme,

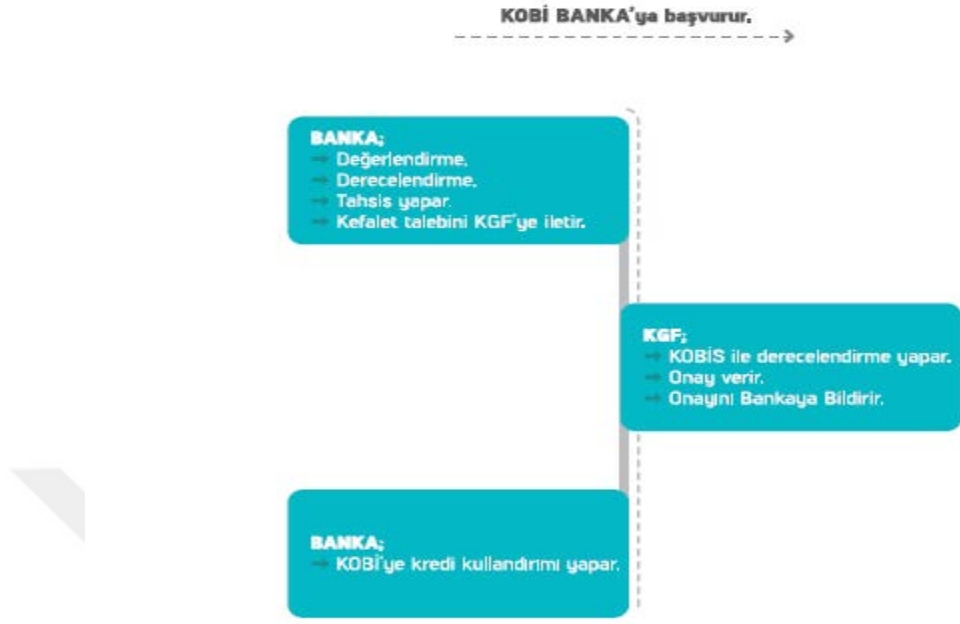
- İhracata Yönelik Finansman,
- İthalata Yönelik Finansman,
- Teminat, Garanti Mektubu İçin Verilen Krediler,
- Finansal Kiralama (Url-33, Son Erişim Tarihi: 01.08.2018).

KGF tarafından; “Özkaynak Kefaletleri” ve “Hazine Destekli Kefaletler” olmak üzere iki ayrı kaynaktan PGS denilen Portföy Garanti Sistemi uygulaması ve kısaca PLS denilen Portföy Limit Sistemi uygulaması altında iki ayrı uygulama ile kefalet verilmektedir.

- Özkaynak Kefaletleri

KGF’nin kendi özkaynaklarından; KOBİ’ler (Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılmasına Dair Yönetmeliğe göre bu nitelikte olan) ile bu vasa haiz olan sanatkâr ve esnaflar, serbest meslek icracıları, kooperatifler (arsa, konut ve yapı alanındaki kooperatifler kapsam dışı olmak üzere), çiftçiler, tarımsal faaliyetteki işletmeler ve ana, esas sözleşmesine göre belirlenen/belirlenecek olan vasıflara haiz gerçek ve tüzel kişi firmalara sağladığı kefalet türüdür.

a. Risk Paylaşımlı Kefalet Süreci

KOBİ'ler için kefalet limiti azami 3 milyon TL

b. Doğrudan Kefalet Süreci

KOBİ'ler için kefalet limiti azami 3 milyon TL

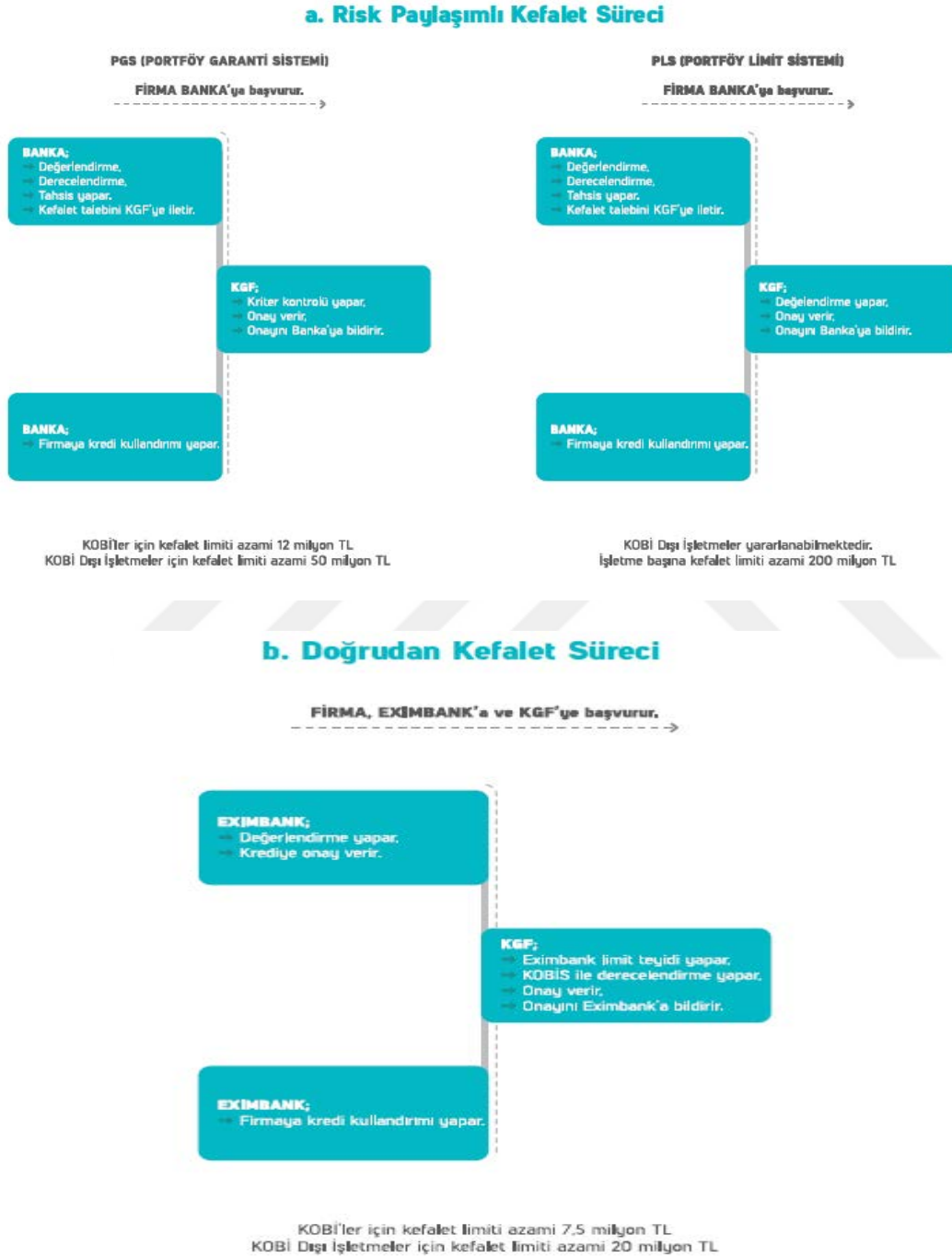
Limitler Proje Bazında Değişmektedir.

Şekil 3.6: Özkaynak KGF Kefaletlerinde Başvuru ve Değerlendirme Süreci

Kaynak: Url-32, Son Erişim Tarihi: 01.08.2018

- Hazine Destekli Kefaletler

Hazine destekli kefalet uygulamasından İhracatçılar (KOBİ veya KOBİ dışı), KOBİ'ler ve KOBİ dışı işletmeler yararlanabilmektedir (Url-52, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

Şekil 3.7: Hazine Destekli KGF Kefaletlerinde Başvuru ve Değerlendirme Süreci

Kaynak: Url-32, Son Erişim Tarihi: 01.08.2018

Bankalara KGF tarafından sağlanan kredi limiti üzerinden, Hazine Kefalet Sistemi'nde Bankaların iç kredi skora notları ile KOBİS model notları karşılaştırılarak ve verilen kefalet miktarı üzerinden belirli bir tazmin üst limiti dahilinde olmak şartıyla verilen, Özkaynak kefalet sistemi ise KGF'ce kredi talebinde bulunan şirketlerin KOBİS ile kredi değerlilik tespitinin yapıldığı ve tazmin üst limitlerinin bulunmadığı, kefalet sistemine kısaca PLS olmak üzere Portföy Limit Sistemi olarak adlandırılmıştır.

Bankalara KGF'nin tahsis ettiği kredi limiti üzerinden, yararlanıcının kredi değerliliğine ilişkin KGF tarafından ilave bir inceleme yapılmaksızın, Bankaların içsel derecelendirme notları esas alınarak değerlendirildiği ve portföye sağlanan kefalet tutarı üzerinden belli bir tazmin üst limiti içinde kalmak koşuluyla sağlanan kefalet sistemine Portföy Garanti Sistemi (PGS) denir (Url-32, Son Erişim Tarihi: 01.08.2018).

3.1.6. Müşteriden Beklenen Bilgi ve Belgeler

Ödünç piyasalarında asimetrik bilgi mevcuttur, çünkü borç verenlerin yatırım fırsatları ve borçluların faaliyetleri hakkındaki bilgisi, borçlulardan daha azdır. Bu durum bankalar ve finansal kurumların bilgi üretimi sağlayan iki tür faaliyet yürütmesine yol açmıştır; inceleme ve izleme.

Ödünç piyasasındaki ters seçim sorunu, borç verenlerin, kar elde edebilmek için, kötü kredi risklerini iyilerden ayırt edebilmelerini sağlayacak şekilde inceleme yapmalarını gerektirir. Etkin bir incelemeyi gerçekleştirebilmek için borç verenlerin muhtemel borçlular hakkında güvenilir bilgi toplamaları zorunludur. Etkin bir inceleme ve bilgi toplama birlikte, kredi riski yönetiminin önemli bir prensibini oluşturur.

Tüketici kredisi almak (araba kredisi ya da ev alabilmek için ipotek kredisi) için başvuru yaptığınızda sizden istenen ilk şey, kişisel finansman kaynaklarınıza ilişkin soruların yer aldığı formu doldurmanızdır. Bu formda size maaşınız, banka hesaplarınız ve diğer varlıklarınız (araba, sigorta poliçeniz ve mobilyalarınız gibi), ödenmemiş borçlarınız, borç kaydınız, kredi kartlarınız, çalıştığınız yıl sayısı, işverenin kim olduğu sorulur. Formda yaşıınız, medeni durumunuz, çocuklarınız sayısı gibi kişisel sorular da yer alır. Borç verenler bu bilgileri kullanarak, sizin kredi riskinizin ne olduğunu ölçen kredi notunuzu hesaplar. Vermiş olduğunuz

cevaplardan elde edilen bu istatistiksel ölçü yardımıyla, sizin kredi geri ödemesinde bir sorun yaşayıp yaşamayacağınız öngörülür. Sizin riskinizin ne kadar iyi olduğu konusunda tamamen bilimsel olarak karar vermek mümkün olmayacağı için, borç verenin kendi yargısını da kullanması gerekir. Kredi ofisinde, size borç verilip verilmeyeceğine karar vermekle görevli olan kişi sizin işvereninizi arayabilir veya sizin referans verdiğiniz kişilerle görüşebilir. Kredi ofisindeki görevli sizin davranışlarınız ya da dış görünümünüze dayalı olarak da bir hüküm verebilir.

Finansal kurum bir şirkete ödünç verirken de benzer bir inceleme ve bilgi toplama süreci gerçekleştirir. Şirketin kar ve zarar durumu(gelirleri) ile varlık ve yükümlükleri hakkında bilgi toplanır. Borç verenin, şirketin gelecekteki muhtemel başarısını da değerlendirmesi gereklidir. Bu amaçla satış rakamları gibi kalemlere ilişkin toplanan bilgilere ek olarak, kredi görevlisi, şirketin gelecek planları, kredinin nasıl kullanılacağı ve endüstrideki rekabet durumu hakkında da sorular sorabilir. Kredilerden sorumlu kişi şirket faaliyetlerini yerinde görmek için şirketi ziyaret de edebilir. Özetle ister kişisel krediler ister şirket kredileri için olsun, bankalar ve diğer finansal kurumların meraklı olmaları gerekmektedir (Mishkin, 2000: 231).

Bankalar yukarıda saydığımız kaynaklar dışında ayrıca müşterilerden ve varsa kefillerinden de isteyebilecekleri belgeler mevcuttur. Bu belgelere gerek ilgili bankanın şubelerinden gerekse de ilgili bankaların internet sitelerinden kolaylıkla ulaşılabilir.

3.1.6.1. Bireysel Kredilerde Müşterilerden Beklenen Dokümanlar

- **Genel Belge ve Dokümanlar**

Kimlik Belgesi: Nüfus Cüzdanı, Ehliyet veya Pasaport (Üzerinde T.C. Kimlik No bulunan)

Adres Bilgileri: İkametgâh veyahut son aya ait olmak üzere ödenen telefon, elektrik, su vb. herhangi bir faturanın ibrazı

Gelir Beyanı:

- o Kamuda Çalışan Kişiler için Bordro,
- o Özel Sektörde Çalışanlar için Bordro veyahut üzerinde herhangi hacizin olmadığına tespiti için güncel ve onaylanmış gelir belgesi, Şirkete ait imza sirküleri, SGK hizmet dökümü,

- o Emekli kesim için ise SGK Emeklilik Belgesi, Emeklilik Maaşının Hesap Cüzdanı, Emekli olduğu halde, halen aktif olarak ücretli bir şekilde çalıştığı beyanında bulunanlardan, işyeri destek prim bildirgesi,
- o Serbest Meslek Erbabı için Güncel Vergi Levhası, Yıllık Gelir Vergisi Beyannamesi, Güncel İşletme Hesap Özeti, Ticaret Sicil Gazetesi,
- o Çiftçilikle uğraşanlar için Çiftçilik Belgesi, Müstahsil Makbuzları, Arazi Tapularının Fotokopileri

Ek Gelir Dokümanları:

- o Faiz Gelirleri tespiti için Hesap Cüzdanı,
- o Kira Gelirleri adına Tapu ve Kira Kontratları Fotokopileri.
- **Kredi Türüne Göre İstenilen Diğer Belgeler**
 - o Taşıt Kredileri için;

Satın alınması planan taşıta ait proforma faturası,

İkinci el araçlar için araç ruhsatı ve Motorlu Araçlar Tescil ve Trafik Belgesi.

- o Mortgage Kredileri

Alınması planlanan konuta dair;

Konuta ait kat mülkiyetli tapu, kat mülkiyetli tapunun mevcut olmaması durumunda, kat irtifaklı tapu ile beraber yapı kullanım izin belgesi veyahut yapı kullanım izin belgesi de elde edilmemişse son 5 yıla ait yapı ruhsatı ve İmar Durum Belgesi (Url-34, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

3.1.6.2. Ticari Kredilerde Müşterilerden Beklenen Dokümanlar

Tüzel Kişilerden İstenen Başvuru Dokümanları (Mevcut ise Kefil içinde dâhil olmak üzere)

- Ortakların, Kefillerin Nüfus Cüzdan Fotokopileri
- İmza Sirküleri
- Mevcut ise Oda Kayıt Belgesi
- Ticaret Sicil Gazetesi
- Vergi Levhası
- Son 2 Yıla ait Bilanço ve Gelir Tabloları
- Ortaklara ve Şirkete ait Mal Varlığı Döküm Belgeleri (Tapuların Fotokopileri)

- Şahıs Firmalarından Alınacak Başvuru Dokümanları (Mevcut ise Kefil içinde dâhil olmak üzere)
- Nüfus Cüzdan Fotokopisi
- İmza Beyannameleri
- Mevcut ise Oda Kayıt Belgesi
- Son 2 Yıla Dair Vergi Levhası,
- Son 2 Yıla Dair Hesap Defteri veya Bilanço, Gelir Tabloları
- Eğer Mevcut ise Mal Varlığı Dökümü (Tapuların Fotokopileri) (Url-35, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

3.1.7. Kredilendirme sürecinde istihbaratın yeri

3.1.7.1. Ön istihbarat ve müşteri ile ilk temas

Kredilendirme sürecinde istihbarat tüm süreç boyunca karşımıza çıkmaktadır. Ön istihbarat ile başlayan bu süreç kredilendirme sürecindeki aktif istihbarat ile devam etmektedir. Şirketlerin fark edemediği riskler ve oluşabilecek özel durumlar kredi kapanma süresine kadar yapılacak aktif istihbarat ile müşterilere iletilerek sağlıklı geri ödeme sağlanır. Bu sebeple aktif bir şekilde bilgi ve belgeler arşivlenerek gerekli durumlarda müşterilerle irtibat sağlanarak bilgilendirilirler. Öte yandan bankalar tarafından arşivlenen bu bilgiler, belgeler bir sonraki kredi talebinde de yön belirleyici olmaktadır.

“Ön istihbarat, potansiyel kredi müşterisi ile ilk temasın sağlanmasını müteakiben başlayan ve şubelerde gerçekleştirilen istihbarat sürecidir. Müşteri kredibilitesinin ölçülmesinde ve riskin azaltılarak öngörülebilir risklerin ortadan kaldırılmasında çok önemli bir fonksiyona sahiptir. Talebin bankadan ve müşteriden gelmesine bakılmaksızın ön istihbarat şube personeline dikkatli şekilde yapılmalıdır. Bu aşamada tespit edilen veya öngörülen riskler nedeni ile sürecin doğru şekilde yönlendirilmesi, ileri safhalarda tespit edilmesi nedeni ile yaşanacak para ve zaman kaybının da önlenmesini sağlamaktadır” (Yazıcı, 2011:32).

İşletmelerin kredibilitesinin hesaplanmasında, işletmenin fikirleri önemlidir. İşletmenin ilgilileriyle yüz yüze yapılan görüşmelerin yanı sıra, işletme tesislerinin, işyerlerinin, inşaat şirketlerinde yapımı devam edem şantiyeleri yerinde ziyaret etmek, kredi talebinin değerlendirilmesinde mühim yararları getirecektir. Yüz yüze

yapılan görüşmeler dâhilinde bu görüşmelerde masada olması gereken birtakım sorular aşağıda sıralanmakta olup, yüz yüze görüşmeyi yapacak yetkili, sormayı planladığı sualleri bir sorgulama atmosferinde değil de rahat ve karşı tarafı rahat hissettirecek bir atmosferde bunun yanında da laubalilik sayılabilecek davranışlardan da uzak kalmak şartıyla sıcaklık bir şekilde müşterilere iletilerek ve inisiyatifi elde tutarak sorular bu alanlara yöneltilmelidir.

- Kredi taliplisinin resmi unvanı ve şirketin hukuki alt yapısı nedir?
- Müşterinin faaliyet gösterdiği iş alanındaki deneyimi nedir?
- Firmanın sektörel bazlı yeri ve önemi nedir?
- Firma sahiplerinin ve yöneticilerinin geçmiş bilgilerine dair detaylar nelerdir?
- Ne çeşit mamul ve ürünlerim üretimi yapılmaktadır?
- Pazarlama stratejileri nasıl şekillenmektedir?
- Üretim siparişler üzerinden mi planlanmaktadır?
- Satış fiyatlarını ve satış politikalarının belirlenmesi hangi kriterlere göre yapılmaktadır?
- İhraç yapılacak mamulün elde edilme şekli nasıldır?
- İhracatın yapıldığı ülkeler ve ihrac bağlantı türleri nasıldır?
- İthalat işleminde itfa edilen vergi ve fonlar nelerdir? (Url-36, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).

3.1.7.2. Aktif İstihbarat

Verilen krediler bitmiş bir süreci temsil etmemektedir. Bundan sonraki dönemlerde bankanın hedefi sağlıklı tahsili gerçekleştirerek bir sonraki kredi talebine sağlam zemin hazırlamaktır. Bu kredi sürecinde memnun kalan müşterilerin tekrar bankayı tercih etmesi bankaya faydalı olmakla birlikte daha önceden çalışılmış müşterilerin süreç bilgileri artık banka da mevcuttur. Bu sayede bankalar hem zamandan hem de kaynaktan tasarruf sağlayacaktır. Bu durum ayrıca yasalar çerçevesinde bankanın sorumluluğundadır, kanunda geçen sürekli kontrol ifadesi, kredinin tüm sürecini belirtmektedir.

Bu kapsam 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 29. ve 30. Maddelerinde şöyle belirtilmiştir;

“Bankalar, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi, kontrolünün sağlanması, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm şube ve konsolidasyona tâbi ortaklıklarını kapsayan yeterli ve etkin bir iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurmak ve işletmekle yükümlüdürler.

İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin kuruluşuna, işleyişine, yeterliliğine, oluşturulacak birimlere, icra edilecek faaliyetlere, üst yönetimin görev ve sorumlulukları ile Kuruma yapılacak raporlamalara ilişkin usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.

Bankalar, iç kontrol sistemi kapsamında, faaliyetlerinin mevzuata, iç düzenlemelerine ve bankacılık teamüllerine uygun olarak yürütülmesini, muhasebe ve raporlama sisteminin bütünlüğünü, güvenilirliğini ve bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini her seviyedeki personeli tarafından uyulacak ve uygulanacak sürekli kontrol faaliyetleri ile sağlamak, görevlerin fonksiyonel ayrımlarını, yetki ve sorumlulukların paylaşımını, fon ödemelerini, banka işlemlerinin mutabakatını, varlıkların korunmasını ve yükümlülüklerin kontrol altında tutulmasını temin etmek, maruz kalınan her türlü riskin tanınması, değerlendirilmesi ve yönetimi için gerekli alt yapıyı hazırlamak ve yeterli iletişim ağını oluşturmak zorundadır. İç kontrol faaliyetleri yönetim kuruluna bağlı olarak çalışacak iç kontrol birimi ve personeli tarafından yürütülür.”⁵

3.1.8. Sektörel istihbarat çalışmaları

Sektörel bazda yapılacak istihbarat çalışmalarının bankaya çeşitli faydaları olacaktır. Öncelikle sektörde öne çıkan firmalar birer potansiyel müşteridir. Diğer taraftan ise sektörün genel durumunun takibi hali hazırda kredi talep eden müşterilerin kredibiliteleri adına bankaya ışık tutacaktır. Değişen şartlara göre oluşacak dalgalanmalar önceden tahmin edilebilirse banka yüklendiği risklerle daha kolay başa çıkabilecektir. Kredi kullanmış olan müşterilerin sektör takibi ise sağlıklı tahsil için bankaya avantaj sağlayacaktır. Sektörel sorunların göz ardı edilmesi birçok tahsis sorunlarını karşımıza çıkaracaktır.

⁵ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 19.10.2005 tarihinde, Resmi Gazete'nin 25983 sayısında yayınlanmıştır

Yukarıda bahsettiğimiz kısım genel sektör (makro açı) araştırmasını kapsamaktadır. Bankalar ayrıca müşterisinin bulunduğu sektör(endüstri) içinde özel takip yapmalıdır.

Kredi analizlerinde firmanın faaliyette bulunduğu endüstri kollarının özellikleri de dikkate alınmalıdır. Endüstrinin karakteristikleri, kredi riskini etkilemektedir. Endüstriye dair aşağıdaki verilerin varlığı kredilendirme işlemi aşamasında göz önünde bulundurulması gerekli ve öneme haiz verilerdir.

- Faaliyette bulunan endüstri çeşidi,
- Üretilen mamulün tanım ve spesifikasyonları,
- Endüstrinin gelişme hızı,
- Endüstrinin özellikleri, ürün ve hizmetlere gösterilen talep ve bu talep üzerindeki gelişimler,
- Endüstrideki rekabet şekli,
- Endüstrideki üretim yöntemleri ve teknolojik yenilikler,
- Endüstrinin müşteri profili,
- Endüstriyle ilgili finansal özellikler veya karakteristiklerin üzerinde durmada da yarar vardır,
- Endüstrideki mevcut kar artışının hızı,
- Endüstrideki kar oranları,
- Endüstrideki finansal yapı ve gösterilen özellikler,
- Endüstrinin likidasyonu,
- Endüstrideki ödemeler ve satışların koşulları.

Analistin, firmanın faaliyette bulunduğu endüstriyi tanınması, endüstriye ilişkin temel bilgi ve verilere sahip olması, sağlıklı değerlendirme ve karar verme açısından gereklidir (Uzundurkan, 2011: 134).

Sektöre göre yapılan istihbarat çalışmalarında piyasa bilgileri de öne çıkmaktadır. Müşterinin geçmişi, geçmiş yönetici ve varsa ortakları, diğer firmalarla olan ilişkileri, iş yapış şekli, ödemelerine olan sadakati, mesleki yönden tecrübeleri ve piyasaya yansıyan herhangi bir olumsuzluk raporlanarak arşivlenmelidir. Bu bilgiler standardize edilerek raporların sürekliliği sağlanmalıdır.

3.1.9. İstihbaratın kredi politikasına etkisi

Bankalar yüksek faiz verecek ve borçlarını geri ödemede sorun yaşamayacak şekilde borçlanacak kişileri bulmaya çalışır. Kendi faiz oranlarının reklamını yaparak, şirketleri borçlanmaya davet eder. Potansiyel borçluların faiz ve ana para ödemelerini zamanında yapan ve iyi kredi riskine sahip kişiler olup olmadığına karar verecek kişi bankanın kredi departmanının yöneticisidir. Bankalar genel olarak ödünç politikalarında muhafazakardırlar, geri ödeyememe oranı genellikle %1'in altındadır. Ancak bankaların yüksek faiz oranı getirisi sağlayacak çekici bir kredi fırsatını kaçırmalarına neden olacak kadar muhafazakâr olmamaları önemlidir (Mishkin, 2000: 224).

Kredi taleplerinin bir kısmı daha ilk adımda otomatik ret mekanizmasına takılmaktadır. Bankada bulunabilecek olumsuz istihbarat bilgileri daha ilk aşamada kredi talebinin olumsuz karşılanabilmesine sebep olmaktadır. Sektörleri yakından takip eden ve piyasa bilgisi güncel olan bankalar kredi taleplerine daha çabuk ve hızlı cevap verme kabiliyetine sahiptirler. Bu durum artan rekabet ortamında bankaya zaman ve itibar kazandıracaktır. Kredi verme iştahının azaldığı dönemlerde istihbarat bilgileri daha da önem kazanmaktadır. Sağlıklı ve objektif bilgiler daralan işlem(kredi) hacimleri ortamında bankaya daha rahat hareket etme imkânı sağlayacaktır.

3.1.10. Basel kriterlerinin derecelendirmeye olan etkileri, içsel derecelendirme ve istihbarat

En dar anlamda reyting borçlanma araçlarının geri ödenmeme riskinin, bir başka deyişle kredi kalitesinin belirlenmesi işlemidir. Derecelendirmede amaç, tahvil, bono, mevduat sertifikası ile varlığa dayalı menkul kıymet gibi yapılandırılmış finansman araçlarına (structured finance issues) ilişkin anapara ve faiz ödemelerinin zamanında yerine getirebilme imkânlarını değerlendirmek ve bunu sembollerle ve/veya derecelerle yatırımcıların bilgisine sunmaktır. Derecelendirme sonucu ulaşılan olumlu sonuç kredi kalitesinin yüksek, dolayısıyla yatırımcının üstlendiği riskin düşük olduğunu gösterir (Parasız ve Bildirici, 2003: 625).

Derecelendirme ve skora işlemlerine dair ilk kez harflendirme işleminin 1909 yılında John Moody tarafınca demiryolu sektöründe faaliyet gösteren işletmelerce ihraç edilen tahvillere yönelik verilmiştir. 1916 yılına gelindiğinde tahvillerin

skorlanıp derecelendirilmesini yapan ve daha sonraları Standard & Poor's ünvanlı Poor's Publishing'i 1924 tarihinde kurulan Fitch izlemiştir. 2.Dünya Savaşı ardından önemini kaybeden kredi derecelendirme/skorlama şirketleri 1970 yıllarına denk gelen ekonomik sarsıntılar sonrasında bir kez daha itibarlarına kavuşmuşlardır. 1975 yılına geldiğimizdeyse SEC kısa adıyla bilinen ABD Menkul Kıymetler ve Borsalar Komisyonu tarafından tahvil ihraç işlemlerinde, SEC'in ilan ettiği kuruluşların herhangi birinden derecelendirme skorunun elde edilmesini zorunlu kılmıştır. Basel II kurallarının yürürlüğe girmesiyle, kredilerin risk ölçümündeki Standart Yaklaşım çerçevesince derecelendirme kuruluşlarının verdiği notların yasal sermaye zorunlulukları hesabında kullanımına müsaade edilmesi bu işletmelerin finansal sistem içerisindeki önemini daha da artırmıştır. KDK (Kredi Derecelendirme Kuruluşları)'nın müşterilerine tayin ettiği bu skorlar müşteri kredibilitesine dair fikirler sunmaktadır. Bazı zaman harf olarak (AAA, AA) bazı zaman sayı (1, 2, 3) kimi zaman ise bu iki gösterimin kombinasyonu olan (A1, A2) şeklindeki skorların hangisinin ne manalar ifade ettikleri bu skorlama, derecelendirme kuruluşlarının web sayfalarında ilan edilmektedir (Cangürel, 2011: 51).

Basel II 'nin sisteme kazandırdığı en mühim yeniliklerden biri de kredi riski açısından IRB kısaltmasıyla anılan (Internal Rating Based Approach)' tur. Bu yenilik kapsamınca bankalar, kredi müşterilerinin kredibilitesini tayin etme maksadıyla bir İçsel Derecelendirme Sistemi yaratabilecekler ve kendi işlemleriyle ortaya çıkabilecek olan veriler kümesinden yararlanmak vasıtasıyla müşterilerini skorlamaya dair modeller yaratabileceklerdir (Tatlídil ve Özel, 2005: 49).

Bankaların etkili bir şekilde risk yönetimi ve piyasa disiplini sağlamak, sermaye yeterliliği hesaplamalarının etkinliğini yükseltmek ve bunun sonucunda sağlam ve etkili bir bankacılık sistemini yaratarak ve finansal istikrara katkılar sağlama adına oluşturulmuş mühim bir düzenleme olan Basel II kıstasları; Base II'de var olan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüklerinin OECD üyesi olup olmama kriterine göre belirlenme kriterine dayanan klüp kuralını (club rule) kaldırılmakta ve kredi riskine yönelik daha hassas bir ölçüm öngörülmektedir.

Basel II kapsamında; kredi risk değerinin ölçülmesi için basit, orta ve gelişmiş düzeylerde farklı uygulamalar seçki halinde ortaya konmuştur. Bunlar seçenekler; Standart Yaklaşım (Standardised Approach), Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach), Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

(Foundation Internal Ratings Based), Advanced IBRD kısaltması ile anılan İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı'dır.

Standart yaklaşımda, karşı taraf esas alınarak belirlenen, dışındaki her bir kategoride risk ağırlığı dışsal kredi derecelerine (S&P, Moody's gibi kredi derecelendirme kuruluşları) bağlı olarak tespit edilmektedir. Standart yaklaşıma nazaran daha anlaşılabilir ve kolay olan basitleştirilmiş standart yaklaşımdaki esas farklılık; risklerin ağırlığının tayininde ihracat kredi kurumlarınca (Export Credit Agencies) verilen notlar göz önünde bulundurulmaktadır.

Standart olan method, bankalarla kredi ilişkisinde olan her bir tarafın dışarıdan risk skora, derecelendirme kuruluşundan not elde etmesine ve bu nota denk gelen bir risk ağırlığı ile değerlendirilmesi temeline dayanmaktadır.

İçsel derecelendirme yaklaşımında ise (Internal Rating Based – IRB) bankalara kendilerine has skora, derecelendirme yöntemlerini kullanarak ve bankalar firmalara sağladıkları krediler için içsel olarak verdikleri ratinglerini baz almaktadırlar. Bu sebeple bu tarz yaklaşımların bankaların kendi özel yöntemlerini yaratmaya teşvik etmesi ve daha geniş bir hareket alan tarzı sağlaması beklenmekte olan bir durumdur. Bankalara tanınan bu özerk işlemler yapma hakkı, aynı anda muhim bir mesuliyeti oluşturmaktadır. Bu durum resmi otoritelerce de kabul görme mecburiyeti olan içsel derecelendirme yöntem ve tarzlarının gelişiminin artırılması gereğini sağlayacaktır (Yalkın, 2007: 142-143).

Basel II'nin skora ve derecelendirme sistemi içerisinde olmasını istediği ehemmiyete haiz kalitatif taleplerin birkaçı şöyledir;

- Derecelendirme bütünsel ve güncel kalitatif ve kantitatif müşteri verilerinden elde edilmelidir. Hususen: kar oranı, sermaye yapısı, gelirlerin kalitesi, borçlanan kesime dair bilgilerin kalitesi ve ulaşılabilir olması, dış kaynaklardan elde edilen sermaye katkısının dereceleri, finansal elastikiyet, yönetimin nitelik ve özelliği, piyasadaki genel görünüm ve büyüme imkânı, ülke/çevrenin risk karakterizasyonu, ismen belirlenmiştir.
- Derecelendirme işlemleri objektif kriterler esas alınarak yapılmalıdır. Hususan kişi ve zaman bağlamında bağımsızlık sağlanmalıdır.

- Derecelendirme kararları bağımsız bir departmanca alınmalıdır. Bu bağımsızlık hem borçluyla girilen ilişkiye hem de ortaya çıkarılan skoru veren kimselere finansal açıdan tabi olmamayı içerir.
- Bütün derecelendirme ve skorlamaları en az yılda bir kez olmak üzere güncellenmesi lazımdır. Bunun haricinde banka, derecelendirmeyi borçluya dair yeni verilere 3 ay içinde uyarlayabilecek sürece malik olmalıdır. Uyarlama süreci borçlunun kredibilitesinde kötüleşmeler olması halinde 1 ay ile sınırlıdır.
- Derecelendirmeye dair kredilerle alakalı olarak komisyonlara ayda bir raporlar sunulması lazımdır (Giese, 2003: 79).

Gerek Basel II kriterleri bankaların müşterilerine olan yaklaşımını da etkilemiştir. Daha hızlı karar verme gereksinimi, bankaları insan gücünden feragat ederek standardize edilmiş bilgiler üzerinden karar vermeye zorlamıştır. Bu sebeple bankalar müşterilerine içsel değerlendirme ile kredi skorları vermektedir. Bankaların kendi kural ve tarzlarıyla derecelendirmeleri içsel derecelendirme, kamuoyuna açıklanan Fitch, S&P gibi kuruluşların yaptığı ise dışsal derecelendirmedir. Dışsal derecelendirme yapan kuruluşlar ayrıca ülke değerlemeleri de yapmaktadır.

Genel anlamda derecelendirme BDDK tarafından ise şöyle tanımlanmıştır;

1.11.2006 tarihli Resmî Gazete'nin 26333 sayısında BDDK tarafından ilan edilen Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine Dair Esaslar Hakkındaki Yönetmeliğe göre kredi değerliliğinin skorlampa derecelendirilmesi borçlanacak kesimin;

“a) Kullanacağı krediyi geri ödeyebilme gücünün veya

b) Borçluluğunu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerini vadelerinde karşılayabilme riskinin,

*derecelendirme kuruluşu tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir”.*⁶

Yapılacak bu değerlendirme sonucu banka müşterilerine puanlama (scoring) yapacaktır. Yapılan bu puanlama (scoring) operasyon maliyetleri ile sorunlu kredi

⁶ Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesi ve Faaliyetlerine Dair Esaslar Hakkındaki Yönetmelik, 01.11.2006 tarihli Resmi Gazete'nin 26333 sayısında yayınlanmıştır.

oranlarını düşürecek ve alınacak hızlı kararlar bankaya avantaj sağlayacaktır. Veriler ışığında alınan kararlar ise tam bir objektivite sağlayacaktır. Puanlama (scoring) yöntemi sonucu elde edilen puan belli aralıklara göre sınıflandırılır ve müşterinin kredibilitesi ortaya çıkar daha sonra ise şubenin limitlerine göre kredi miktarları belirlenir.

01.11.2006 tarihli ve Resmî Gazete'nin 26333 sayısında BDDK tarafından ilan edilen Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine Dair Esaslar Hakkında Yönetmelik'e göre Derecelendirme konusundaki meslek ilkeleri aşağıdaki maddeler halinde sıralanmıştır;

“Derecelendirme kuruluşları, ortakları ve yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile denetçileri, yöneticileri ve derecelendirme uzmanları aşağıdaki ilkelere uygun davranmak zorundadır.

a) **Objektiflik:** *Müşterinin derecelendirilmesinde kullanılan değerlendirme yöntemlerinin doğruluğu geçmiş tecrübelerle ispatlanmış olmalıdır. Bu yöntemler sürekli olarak gözden geçirilmelidir. Kredi değerliliğinin derecelendirilmesi yönteminin düzenli olarak bir ila üç yıllık dönemlerde geriye dönük testleri içerecek şekilde gözden geçirilmesi zorunludur.*

b) **Tarafsızlık:** *Derecelendirme süreci, derecelendirme kuruluşunun ortaklık yapısı ve/veya yönetim kurulundaki muhtemel çıkar çatışmalarından etkilenmeyecek ölçüde bağımsız olmalıdır.*

c) **Uluslararası Erişilebilirlik/Şeffaflık:** *Yerli ve yabancı tüm kuruluşlar, derecelendirme kuruluşunun verdiği bireysel derecelendirme notlarına eşit şartlarda ulaşabilmelidir.*

Ç) **Açıklama Yükümlülüğü:** *Krediye ilişkin temerrüt tanımı, değerlendirme yöntemi, kullanılan zaman aralığı, her bir değerlendirme kategorisinde bulunan temerrüt oranlarının ve derecelerin değişim ihtimali, her bir derecelendirme notunun anlamı ve derecelendirme kuruluşları tarafından kullanılan genel yöntem kamuoyuna açıklanmalıdır.*

d) **Kaynak Yeterliliği:** *Derecelendirme kuruluşu yüksek kalitede değerlendirme yapabilmek için gerekli tüm kaynaklara sahip olmalıdır. Derecelendirmenin daha*

etkin ve güvenilir olması için, derecelendirilen müşteri ile süreklilik arz eden bir ilişki içinde olunmalıdır.

*e) **İtibar:** Üçüncü kişi ve kurumlar tarafından derecelendirme kuruluşunun derecelendirmelerine gösterilen itimat ve gizli bilgilerin kötüye kullanımını engelleyen kalite güvencesi sistemlerinin olması derecelendirme kuruluşlarının itibarı için önem taşımaktadır.”⁷*

3.1.11. Kredi fiyatlama kriterlerinde istihbarat ve kredi maliyetine istihbaratın etkisi

Bankalar belli özellikleri (likitide, risk ve getirinin belli bir bileşimi) olan yükümlülükleri satın buradan elde ettikleri hasılatla başka özellikleri olan varlıklar satın alarak kar ederler. Bu sürece genellikle varlık dönüşümü denir. Sözelimi, bir kişi bankaya tasarruf mevduatı yatırır, banka bununla bir başkasına ipotek ödünç verecek fon bulmuş olur. Banka tasarruf mevduatını (mevduat sahibinin varlığı) ipotek ödünçüne (bankanın varlığı) dönüştürmüştür. Bu varlık dönüşüm süreci “banka kısa vadeli borç alıyor ve uzun vadeli ödünç veriyor” şeklinde de ifade edilebilir, çünkü uzun vadeli ödünç vermiş ve bunun fonunu kısa vadeli mevduat çıkararak bulmuş oluyor.

Varlık dönüştürme ve hizmet verme (çek kliringi, kayıt tutma, kredi analizi vb.) bir firmanın üretim süreçlerine benzemektedir. Şayet bankalar istenilen hizmetleri daha düşük maliyetle üretebilir ve varlıklarından iyi gelir elde ederse, kar sağlarlar; bunu yapamazlarsa zarar ederler (Mishkin, 2000: 218).

Kredi fiyatlamalarını şüphesiz ki maliyetler belirlemektedir. Kredi maliyetlerine tezimizin 1.1.7 no’lu başlığında detaylı olarak değinmiştik. Genel maliyet kalemlerinin içinde istihbarat çalışmalarında payı vardır. Bu maliyetleri kredi istihbarat çalışmalarında istihdam edilen personel maaşları, bu personelin istihbarat konusunda eğitim ve öğretim masrafları, müşteriye yapılan ziyaretlerin masrafları, dışsal derecelendirme kuruluşlarından istenen raporlar ve KKB, TCMB’den istenecek rapor ücretleri olarak sıralayabiliriz. Sağlıklı elde edilmiş bilgiler ışığında verilen kredilerin bankaya sağlayacağı karlar şüphesiz ki bu maliyetlerden fazla olacaktır. İstihbarat faaliyetine harcanan masraflar genel masraflar içerisinde çok

⁷ Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesi ve Faaliyetlerine Dair Esaslar Hakkındaki Yönetmelik, 01.11.2006 tarihli Resmi Gazete’nin 26333 sayısında yayımlanmıştır.

küçük bir paya sahiptir. Yaklaşık olarak bu oran %0,5 dir (Çoşkun ve Kurulu, 2013: 41).

3.1.12. Kredi alacak sigortalarının istihbarat çalışmaları

Kredi Sigorta işlemiyle ile temini sağlanan esas itibariyle, kontrol altına alınabilir ve ölçülebilmesi olanaklı bir risk olarak; alıcı tarafın iflası, temerrüd durumu gibi yalnızca alıcı kaynaklı zararlarla; şayet ihracat işlemi varsa, ihracat yapılan karşı ülke kaynaklı siyasal risklerden doğan zararların teminat altına alınarak korunmasıdır (Saraçoğlu, 2010: 23-24).

Şekil 3.8: Kredi Sigortası Sistematiği

Kaynak: Saraçoğlu, 2010: 20

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere;

Kredi alacak sigortası mekanizmasında satış yapan ticari işletmeyle ile alış yapan ticari işletmeler arasında yapılan vadeli bir satış sözleşmesine bağlı ödemenin, zamanında itf edilememesi rizikosuna karşılık sigortalı konumundaki satıcıya sigorta teminatı sağlarken; genede bu şekilde bir sigorta işleminin yapıldığını bilmesede, alış yapan işletmenin mali ve finansal görünümü düzenli aralıklarla takip edilip oluşabilecek rizikoları daha da derinleşmesine izin verilmeden tespiti sağlanılarak önlemler alınması ve eğer imkan dahilinde isehenüz risk meydana gelmeden, yani sigorta akdinin devreye girmesine izin verilmeden, alış yapan işletmeyle irtibat sağlanılarak alacak miktarının tahsilâtının yapılması esas amaçtır. Buradan da anlaşılacağı üzere Kredi Alacak Sigortası'nın öncelenmiş fonksiyonu riskin yönetilmesi, bir diğer ifade ile istihbarattır (Saraçoğlu, 2010: 20).

Türkiye Sigorta Birliği ise Kredi Sigortası Kapsamını aşağıdaki gibi açıklamaktadır.

“Bu sigorta sözleşmesi ile kararlaştırılan kredili satış ve kredili hizmet işlemlerinde alıcının;

1. İflas etmesi,
2. Tüzel kişi olması halinde, borçlarını ödeyememesi nedeniyle hakkında tasfiye kararı alınması,
3. Borçlarının ödenmesi ile ilgili olarak bir mahkeme veya yetkili bir resmi merci tarafından kabul edilecek başka bir şekilde kanıtlanması suretiyle yapılan icra takibinin sonuçsuz kalması,
4. Borç ödemede acze düşmesinin belgelenmesi veya bu durumun sigortacı tarafından kabul edilecek başka bir şekilde kanıtlanması suretiyle yapılan icra takibinin sonuçsuz kalması,
5. Borçları ile ilgili konkordato ilan etmesi ve hukuki olarak yukarıda belirtilen durumlara eşdeğer görülen diğer haller sonucu satıcı konumundaki sigortalının Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaptığı satışların bedelini kısmen veya tamamen alamaması nedeniyle uğrayacağı maddi zararlar,
6. Ayrıca sözleşme olması şartı ile; yukarıda sayılan hallerin dışında alıcının sözleşmede kararlaştırılan şartlarla mal veya hizmet bedelini ödememesi (temerrüt) hali teminat altına alınmıştır” (Url-37, Son Erişim Tarihi: 01.10.2018).

Alacaklarını sigortalatmak isteyen şirketler kredi sigortacısına geldiğinde karşısına ödemecinin riskine göre bir maliyet çıkacaktır. Bu riskin maliyetini şüphesiz ki ödemeyi yapacak şirketin durumu belirleyecektir. Bu risklerin ve risklere göre ortaya çıkacak prim miktarını belirleyecek olan sigorta şirketi müşterilerinin tüm faaliyetleri konusunda detaylı bir istihbarata sahip olmalıdır, aksi takdirde kredi sigortası sağlayan şirketin ayakta kalması düşünülemez.

Police bedeli ihracat yapılan ülke riski ve alıcının kredibilitelerine bağlıdır. Genel olarak ülkemizde bu oran yüzde 0,5 ile yüzde 1,5 arasında değişmektedir (Levent, 2005).

Kredi Sigortaları tarafından Alıcılarla İlgili Bilgi, Kredi Sigortası ve Tahsilat Hizmetleri verilmektedir. Bu işlemleri yaparken kendileri ile çalışan şirketlere vaat ettikleri kolaylıklar ise;

- Müşterinizi daha iyi tanıma,

- Hasarı baştan önleme imkânı,
- Tahsilat işlemlerini yapma (Url-38, Son Erişim Tarihi: 11.10.2018).

İhracatta sigorta yapan iki kesim var; biri özel şirketler ki, burada da en büyük oyuncular Euler Hermes ve Coface diğeri ise Türk Eximbank. Özel şirketlere sigorta yaptıran ihracatçı sayısı 300'ün biraz üzerinde. Eximbank'ın sigorta sisteminden yararlanan şirket sayısı ise 2 bin 377 ve bunların yüzde 49'u da KOBİ. Eximbank, bu yıl (2016 yılı kastedilmektedir) 10 milyar doların üzerinde ihracatı sigorta kapsamına aldı (Doğan, 2016).

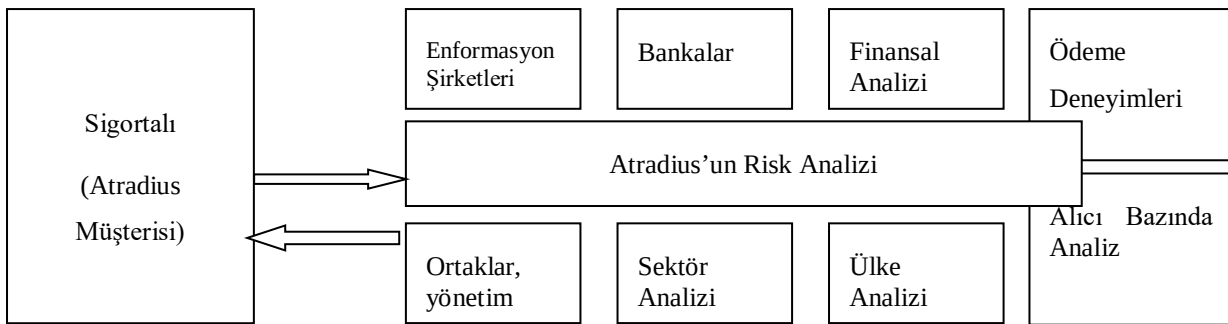
Ülkemizde de faaliyet gösteren birkaç kredi sigorta şirketleri hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

3.1.12.1. Atradius

2007 yılında Türkiye'de faaliyetlerine başlayan Atradius, alacak sigortası şirketidir. 1925 yılında NCM adıyla Hollanda'da kurulmuştur (Url-53, Son Erişim Tarihi: 21.07.2018).

Atradius, 50'den daha fazla ülkedeki faaliyetleri ile global ölçüde ticari alacak sigortası, kefalet sigortası ve tahsilat hizmetleri sunan bir şirkettir. Atradius'un hizmete sunduğu alacak sigortası, kefalet sigortası ve tahsilata dair ürünler, dünya çapında faaliyet gösteren işletmeleri vadeli ürün ve mamul satışı gerçekleştiren ve bu hizmetler karşılığında oluşabilecek risklere karşı koruma sağlamaktadır (Url-39, Son Erişim Tarihi: 21.07.2018).

Atradius'un Risk Değerlendirme Prosedürü;

Şekil 3.9: Atradius Kredi Sigortası Sistematiği

Kaynak: Url-38, Son Erişim Tarihi: 11.10.2018

3.1.12.2. Coface

Coface Fransa'da 1946'da kurulmuş 1994'te özelleştirilerek faaliyetlerine devam eden dış ticarete dair çalışan Fransa merkezli bir sigorta şirketidir. Coface kredi alacak sigortası alanında faaliyet gösteren bir sigorta tazmin şirketidir. Ticari alacak sigortası satış yapan şirketi tahsilatlarının itfa edilmemesi rizikosuna karşı koruma sağlamaktadır (Parasız, 2013).

Dünyada yaklaşık 80 milyon Türkiye'de ise 110 bin şirketin bilgilerini ve skorlarını elinde tutan Coface, müşterilerine aşağıdaki başlıklardak hizmetleri sunmaktadır;

- Sektörel rizikoların, bölgesel risklerin ve müşterilerin temerrüt riskini takip eden ve değerlendirilmesini sağlayan araçların ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesi,
- Bilgilerin temini, risklerin sigortalanması ve alacakların tahsilatı konusunda öneri ve yardımların sunumu,
- Hususen dış satış yapan personel ve risklerin değerlendirilmesi konusunda çalışan analistlere yönelik danışmanlık hizmeti (Url-40, Son Erişim Tarihi: 25.07.2018).

Şirketlerin durumları konusunda sürekli güncellemeler yapan Coface, aşağıdaki Ticari Bilgi (İstihbarat) Hizmetleri kullanarak, dünya genelindeki şirketleri elde ettiği istihbarata göre kendi kriterlerince değerlendirmeye tabii tutmaktadır

- Kredi Bilgisi, Monitoring (Risk İzleme) dâhil

Şirketlerin Coface nezdindeki kredi bilgisi görüntülenir. Talep edildiği takdirde bu bilgi Coface tarafından izlenerek, olası değişiklikler hakkında bilgi verilir.

- Ayrıntılı Ticari Rapor Hizmeti (İhracat)

Coface kaynakları kullanılarak yurtdışı alıcılar için oluşturulan ticari bilgi raporudur

- Rating Görüntüleme ve İzleme Hizmeti

Şirketlerin ödeme güçlerini Coface değerlendirme skalası «@» işareti ile online takip edebilirsiniz. @rating hizmeti her @ işaretinin karşılığı için belirtilen tutar kadar bir parti gönderim yapabileceğinize dair fikir sunar (Url-41, Son Erişim Tarihi: 26.07.2018).

3.1.12.3. Euler Hermes

1893 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyetine başlayan ACI, 1917 yılında Almanya'da kurulmuş olan Hermes ve 1927 tarihinde ise Fransa merkezli olarak faaliyetlerine başlayan SFAC, 2002 senesinde bir araya gelerek Euler Hermes'i kurmuş, 2003 tarihinde ise Euler Hermes Grup ismi ile faaliyetlerine devam etmiştir. 2000 yılının Nisan ayından bu yana Paris Borsası'na kota olan (ELE.PA), Euler Hermes'in çoğunluk orandaki hisse payları global ölçekte en önde gelen sigorta gruplarından biri olarak bilinen Allianz'a aittir. 40 milyonu aşkın şirket hakkında veri tabanı bulunan Euler Hermes 2005 yılından itibaren Türkiye pazarında hizmet vermektedir (Url-42, Son Erişim Tarihi: 01.09.2018).

Bilgi akışlarını şöyle açıklamışlardır;

“Müşterilerinizin kredi itibarını proaktif olarak izlemek bizim sorumluluğumuzdadır. Bunu, müşterileri ziyaret etmek, kamuya açık kayıtları incelemek, aynı müşteriye satış yapan diğer sigortalılardan bilgi almak, finansal tabloları irdelemek ve geçmiş dönem ödeme raporlarını incelemek de dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan firmalar hakkında bilgi derleyerek yapıyoruz.

Derlediğimiz bilgiler sürekli bir şekilde güncellenmekte ve çapraz referanslarla kontrol edilmektedir. Elimizdeki veriler, müşterilerinizden birinin finansal bir zorlukla karşı karşıya olduğuna işaret ediyorsa risk durumunu size hemen bildirecek, olası kayıplarınızı azaltmak ve önüne geçmek üzere bir aksiyon planı oluşturmanıza yardımcı olacağız” (Url-43, Son Erişim Tarihi: 01.09.2018).

3.1.12.4. Türk Eximbank

1980 yılının ilk başlarında Türkiye'de başlayan ithal ikameli siyasal zemin terk edilerek dış piyasalara daha açık politikalar tercih edilme yoluna gidilmiş ve ihracat hamleleri ehemmiyet kazanarak ön plana çıkmıştır. Bu değişim ve yapılanma farklılığı içerisinde ihracata destek verilmesi adına 1987 tarihinde faaliyete başlayan Türk Eximbank bu yükü üstlenmiştir. Daha sonrasında ise 1987 yılında faaliyete geçen Eximbank ve 1988 yılı başı itibariyle programlarını fiilen uygulamaya koymuştur.

Türk Eximbank ihracat alanında daha ulaşılabilir ve maliyeti az kaynak imkânı sağlama amaçlı “İhracat Kredisi” programlarının dışında, Türkiye ile ticari ilişkilerde

olan ülkeler arasında gerek ekonomik gerekse de siyasal ilişkileri geliştirme maksadıyla uygulamaya geçirilen “Uluslararası Kredi ve Garanti” programları ve ihracat sektöründeki politik ve ticari rizikolara karşı teminat veren “Kredi Sigortası” programları ile hizmetler sunmaktadır.

1950’li yılların sonuna gelindiğinde uygulanması düşünülen ihracata yönelik kredi sigorta sistemi, 1989 yılında Türk Eximbank tarafından hayata geçirilmiştir. İlk başlarda sadece yakın vadeli ihracat bedeli tahsilatlarına yönelik gerek ticari gerekse de politik rizikolara karşı teminat altına alınıp korunma sağlanması yönünde hayata geçirilen ihracat kredi sigortası sistemi zamanla kapsam değişikliğine uğrayarak genişletilmiş, farklı adımlarla orta ve uzun vadeli olarak mal ve hizmet ihracatları da kredi sigortası çerçevesine dâhil edilmiştir. Türk Eximbank “Kuruluş Esasları ve Ana Sözleşmesi” uyarınca faaliyetlerinin genel hatları yıllık programlar ile belirtilmektedir. Yönetim Kurulu tarafından uyulması zorunda olunan bu çerçeve, Yüksek Danışma ve Kredileri Yönlendirme Kurulu kararları ile yürürlüğe konulmaktadır (Url-55, Son Erişim Tarihi: 23.04.2018).

Türk Eximbank’ın sağladığı krediler, alıcı kredisi veya satıcı kredisi şeklinde verilebilmektedir. Eximbank’ın Türk mallarını alabilmesi için yabancı ithalatçı işletmelere açtığı kredilere “alıcı kredisi” (buyer’s credit) denilmektedir. Kredinin öngörülen şekliyle geri ödenmesi ve diğer kredi koşullarının yerine getirilmesi, bütünüyle yabancı alıcının yükümlülüğündedir. Bu durum ise yabancı alıcının mali güç ve ticari itibarıyla ilintilidir. Bazende Türk Eximbank, kredileri direkt yabancı alıcıdansa ülkede bulunan ihracatçı kuruluşun kullanımına açmaktadır. İhracatçı şirket, bahse konu olan kurumdan sağladığı bu kaynaklarla, alıcıya vadeli olarak satışını gerçekleştirir. Bu durumda ithalatçı kurumu direkt kendisi kredi imkânı sunmuş olur. Bunlara da “satıcı kredisi” (seller’s credits) denilmektedir (Seyidoğlu, 2009: 646).

Eximbank’ın veri havuzunda global ölçekli farklı ülkelerde yerleşik olan yaklaşık 110 bin firmanın bilgileri mevcuttur. Eximbank sigortalayacağı krediler hakkında bilgi toplamak için ayrıca aşağıdaki kaynakları kullanmaktadır;

- Yurt dışındaki banka ve finansal kurumlar,
- Dünya genelinde öne çıkmış enformasyon sağlayan kuruluşlar,
- İhracat kredisi sigortası sağlayan kurumlar,

- Uluslararası kredi sigortası kurumlar birliği olan “Berne Union” dır.

Alıcı tarafta bulunan işletmeye dair elde edilen finansal datalar “finansal analiz tekniği” kuralarına göre irdelenerek, aşağıdaki kriterlere öncelik verilerek alıcının sahip olacağı limitler tayin edilir:

- İhracat yapılacak ülkenin genel ekonomik görünümü ve finansal koşullar,
- Sektörel bilgiler,
- Firmaya ait ticari geçmiş,
- Firmaya ait sermaye yapısı,
- Firmanın büyüklüğü,
- Firmanın ödeme alışkanlıkları,
- Ticari bankalar veyahut farklı rakip işletmelerden alıcı firmaya ait bilgi, belgeler ve referanslar (Url-44, Son Erişim Tarihi: 21.06.2018).

Eximbank sayesinde alacak sigortası ürünü ile satış yapılması planlanan yeni müşteriler için bankanın veri tabanında yer alan alıcı firma bilgilerinden faydalana bilinmektedir. Eximbank alıcı firmaya ait finansal verileri değerlendirerek risk analizi yapmakta böylelikle müşteriler hakkında daha detaylı ticari bilgilere ulaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Sigorta kapsamına alınan 3 ülke hariç 238 ülkede faaliyet gösteren alıcı firmalar hakkında temin edilen enformasyon ile risk analizi yapılmakta ve her bir alıcı için belirlenen limitler dâhilinde tahsilat riski ortadan kaldırılmaktadır (Url-45, Son Erişim Tarihi: 21.06.2018).

3.2. Mali Tahlil (Finansal Analiz) ve İstihbarat

3.2.1. Mali tablolar

Her bankanın kendi yapısına, çalışma büyüklüğüne, kredi hacmine veya müşteri ve şube sayısına bağlı olarak değişiklik gösteren bir mali analiz yöntemi vardır. Temin edilen mali tablolar ile firma veya diğer kaynaklardan elde edilen bilgiler birleştirilerek bir mali analiz raporu hazırlanır. Bu raporu bankalarda firmaların müşteri temsilcileri yaptıkları gibi ayrı bir departman olarak yapılandırılmış olan mali analiz departmanı elemanları da yapabilir.

Muhasebenin, söz konusu olan işletmeye ait, para ile ölçülmesi mümkün olan kıymet hareketlerini kayda geçip vasıfları göz önünde bulundurulmak şartıyla sınıflandırmak suretiyle ortaya koyduğu finansal verileri, başta işletme sahipleri ve bu işletmeden alacaklı kesimler olmak üzere, işletme ile ilgili grupların yararına, belli zaman aralıklarıyla sunduğu raporlar “Finansal Raporlar”dır. Birer bilgi aktarma aracı niteliği taşıyan finansal tablolar, kullanacak olanlara; işletme çalışma sonuçlarının anlaşılması, çeşitli karşılaştırmalar yolu ile işletme hakkında daha doğru yargılara varılması alanında çok önemli yararlar sağlar. Müşterinin kredi değerliliğini saptamak üzere yapılan finansal analizin hammaddesini oluşturan finansal tablolar sadece kredinin ilk verildiği zaman değil, kredinin izlenmesi süreci içerisinde de kredi analizinin en önemli unsurlarından birini oluşturur. Bu nedenle bankalar kredinin vadesi süresince belirli aralıklarla kredi müşterilerinden finansal tablolarını bankaya vermelerini talep ederler. Kredi dosyalarında toplanan finansal tabloların sağladığı bilgi akışı etkin bir kredi izleme yönteminin takip edilmesi açısından da önem taşır (Ataçoğlu, 2006: 77).

Bu mali tablolar işletmelerin birer röntgeni mahiyetinde olup kredi talebinde bulunan işletmenin dün, bugün ve geleceği hakkında bize sayısal bilgiler sunmaktadır.

Mali tablolar firmanın mali genel görünümünün ve mali performanslarının farklı bir şekilde sunuş şeklidir. Finansal tabloların hazırlanmasındaki maksat, büyük bir kesimin ekonomik olarak kararlarını vermelerine yardım etmekle söz konusu şirketin mali durumu, finansal açıdan performansı ve nakit akışları gibi başlıklarda bilgiler vermesidir. Bir diğer açıdan ise mali tablolar, yöneticilere emanet olarak verilen kaynakların ne yönde kullanıldığını gösterir. Mali tablolar bu gibi gayelere ulaşma amacıyla işletme hakkında aşağıda bahsedilen başlıklar hakkında fikirler vermektedir:

- Şirketin varlıkları,
- Kısa ve uzun borçlar,
- Öz kaynakların genel durumu,
- Şirketin geliri ve giderleri
- Ortakların sağladığı katkılar ve bu paydaşlara sağlanan dağıtımlar,
- Ve nakit akışlarının genel durumu (Url-46, Son Erişim Tarihi: 17.07.2018).

Mali tablolar aşağıdaki amaçlara ulaşılabilmesi için hazırlanmaktadır.

- Firmanın kazanım gücünü tahmin etmek, mukayese etmek ve değerlendirmelerde bulunmak adına gerekli olan dataları sağlamak,
- Ekonomik kararların alınmasını sağlayacak bilgiler vermek,
- Firmaların hedeflerine ulaşmasında ve kaynaklarının etkili bir şekilde kullanımında yöneticilerin ne ölçüde başarılı olduğunu saptamak için gerekli olan bilgileri göstermek,
- Paydaşlara, firmanın nakit açısından olanaklarda olabilecek artış veya azalış ayrıca yeterince kar dağıtımının yapıp yapılmadığına dair bilgiler sunmak,
- Devlete ödenmesi gereken vergilerin miktarının tayinini sağlamak,
- Makro ölçekli ekonomik kararların alınmasında yardımcı mahiyetinde sayısal veriler vermek,
- İşletme denetimlerine olanak sağlamak,
- Halka açılma prosesinde yatırımcıları fikir sahibi etmek, (Destereci, 2009: 47-48).

3.2.2. Mali tahlil (finansal analiz) ve amaçları

Mali analiz; genel hatlarıyla firmaların mali genel görünümünün ve faaliyetlerinin ne yönde ilerlediğinin, finansal olarak yeterli seviyelerde görünüp görünmediğini belirlemek ve gelecek döneme dair fikirler almaya yardımcı, mali tablolarda bulunan hesaplardaki ilişkiler ve bunlar ait yıllara yayılmış gelişmelerin alanında uzmanlarca irdelenmesidir.

Finansal, mali analiz işletmenin sahipleri ve kredilendirme yapan kuruluşların başvurduğu önemli kaynakların başlarında gelmektedir. Mali analiz bizlere aşağıdaki başlıklarda önemli ipuçları vermektedir;

- İşletmenin yükümlülüklerini yerine getirebilmesi,
- Yeterli seviyede karlılık sağlaması,
- Firmanın likidite durumu,
- Şirketin finansman yapısı,
- Mali tablolar incelendiğinde, firmanın faaliyetlerinin anlaşılması (Arda ve Göğebakan, 2003: 61).

Ticari kredi başvurusu yapan işletmelerin bankaya sundukları bilanço kalemlerinin analizinin yapılması fikrinin öne süren kişi, Fourth National Bank of New York da

Başkan yardımcılığı görevini yapan James G. Cannon' dur. James ilki 1892 de olmak üzere yazdığı makalelerde, yaptığı konferans ve konuşmalarda kredi analizinin muhakkak yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bankalarca kredi taliplilerinden Bankacılar Birliği'nce hazırlanan mali durum tablolarının istenmesinin Pennsylvania Bankacılar Birliği 16.11.1896 tarihinde yaptığı yıllık genel kurul 'da karar vererek başlatmıştır. (The American Bankers' Association) Amerikan Bankacılar Birliği'nin 1899 yılında Cleveland ve Ohio'da yaptığı 25. yıl toplantısında hazırladığı standardize edilmiş hesap vaziyetlerinin tüm eyaletlerde birlik üyelerince ve bankalarca kullanımı yönünde karar alınmıştır. O yıllarda 2700 üyeye sahip güçlü bir kurum olan Kredi Adamları Milli Birliği (National Association of Credit Men) de bu standardize edilmiş formatın kullanımı destekledi. 23.11.1913 tarihli "The Federal Reserve Kanunu" ile faaliyete başlayan merkez bankalarının, bankalara ait senetleri reeskont yaparken bu müşteri senetlerin reeskonta alınmasının uygunluğunu tayin etmek adına senet sahibi kredi müşterisinin ve firmanın finansal genel görünümünü gösteren verileri de talep etmesi muhasebe sistemlerinin ıslahı ve analizi yapılabilir finansal durum tablolarının hazırlanarak sunulmasını kaçınılmaz hale getirmiştir (Sarıkamış, 2006: 8-9).

3.2.3. Mali tahlilde kullanılan temel kaynaklar ve teknikler

- Kullanılan temel kaynaklar;

- 1- Bilançolar,
- 2- Gelir Tablosu,
- 3- Net İşletme Sermayesi Değişimi,
- 4- Öz Sermaye (Öz varlık) Değişimi,
- 5- Fon Akım Tablosu,
- 6- Nakit Akım Tablosu (Yalkın, 2007: 109).

- Tahlilde uygulanan teknikler ise;

Finansal tabloların analizlerinde kullanılan teknikleri şöyle sıralayabiliriz.

1. Karşılaştırmalı Tabloların Analizi,
2. Yüzdelik Yöntemi ile Analiz,
3. Eğilim Yüzdeleri Yöntemi ile Analiz,

4. Oran Yöntemi ile Analiz (Akdoğan ve Tenker, 2007: 518).

3.2.4. Mali tabloların sadeleştirilmesi

Kayıt dışılık, şirketin mevcut durumunun gizlenmeye çalışılması, daha düşük masraflarla borçlanmaya çalışmak olmak üzere birtakım nedenler, şirketleri mali tablolarında makyajlama yapmaya sevk etmektedir.

Ülkemiz %28,72'lik oranla ne yazık ki kayıt dışılıkta OECD içinde birinci sıradadır (Turhan, 2016). Bu derece yüksek kayıt dışılık ve bazı zorunlu haller dolayısıyla kaydı tutulan bilançolar çoğu zaman şirketler hakkında sağlıklı bilgi elde edilmesini engellemektedir.

Kredi teklifini değerlendirmek üzere standart doküman seti ile gerekli diğer bilgi ve belgeler müşteriden temin edildikten sonra, mali tabloların analize uygun duruma hazırlanması lazımdır. Özellikle küçük ve orta ölçekli firmalarda bilançoların gerçeği yansıtmaması, bilinçli olarak makyajlanması (kredibilitesini artıracak şekilde düzenlenmesi) ve yeterli düzeyde denetlenmemesi nedenleriyle rakamların doğru şekilde yorumlanabilmesi için uygulamada aktarma ve arındırma adı verilen işlemlerin yapılması gerekmektedir.

Aktarma ve arındırma işlemleri detay mizan ile bilanço kalemlerinin karşılaştırılması, müşteriden alınan bilgiler ve piyasadan alınan bilgiler neticesinde hatalı kaydedildiği düşünülen kalemlerin düzeltilmesi şeklinde gerçekleştirilir. Aktarma ve arındırma işlemleri doğru yapılmayan mali tabloların analizi ve buna bağlı olarak alınacak kredi kararlarının, bankaların kredi risklerini olumsuz yönde etkileyeceği bir gerçektir (Yazıcı, 2011: 51-52).

3.2.5. İyi bir mali tahlilin (analizin) özellikleri

Müşteriden alınıp hazırlanmasına müteakiben analize hazır hale getirilmiş olan verilerin analize tabi tutulması sonrasında elde edilen bulgular mali tahlil personeli tarafından objektif ölçütlere dayalı olarak hazırlanmış bir rapora dönüştürülür. Mali analiz raporunun banka açısından fayda doğurabilmesi için belirli standartlarda ve kredi tahsis personeli ile diğer karar alıcıların kredi kararı almasına yardımcı olacak şekilde yazılması gerekmektedir. Ayrıca raporun onu okuyan kişide tekrarlı sorulara yol açmayacak detayda olması, ancak raporun gereksiz ve ilgisiz bilgilerle uzatılmaması gerekmektedir. Aksi halde daha sonraki aşamalarda raporun detaylara

boğulmuş olması kullanışlılığını azaltacak, sorulan soruların cevaplanmasında raporun yetersiz kalması ise zaman kaybı ve müşteri memnuniyetsizliği yaşanmasına neden olacaktır (Yazıcı, 2011: 53).

Yeterince iyi yapılmayan mali analizler zaman zaman sektörel bazda karşımıza çıkmaktadır. Bu yetersizlik hem bankaya hem de sektöre zararlar vermektedir. Önü alınamayan durumlar ise ülke çapında krizlere yol açmaktadır.

1993 yılına gelindiğinde İsveç bankaların takibe düşmüş kredilerinin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla içerisindeki payı %11' e kadar yükselmiştir. Şirketlerin yatırım sertifikası (marknadsbevis) ihraç eden finansal bir firma olan Nyckeln'in vadesi gelen sertifikalarını 1990 yılının Eylül'ünde itfa edemez duruma düşmesi nihayetinde piyasanın geneline yansıyan bir kriz başlamıştır. Bu durumdan kendini uzak tutabilen finans şirketleri bankalara kredi başvurusu yapmak mecburiyetinde kalmış ve birkaç ay içerisinde başka bir takım finans şirketleri de iflasa sürüklenmiştir.

Bankalar yalnızca gayrimenkullerin teminatlarına güvenerek istenilen seviyede mali analizlerin hesaba katılmadan kredi tahsisi sağlamaları, gayrimenkul fiyatlarında hız bir şekilde düşüş olmasıyla bankacılık sisteminde büyük sorunları ortaya çıkarmıştır. Hususen emlak sektör alanında faaliyette olan firmalara büyük oranda kredi tahsisleri sağlanmasına karşın, şirketlere ait mali tabloların istenilen düzeylerde şeffaf olmaması yeterli seviyede mali analizlerin yapılıp yapılmadığını engellemiştir (Erdönmez, 2005: 64-65).

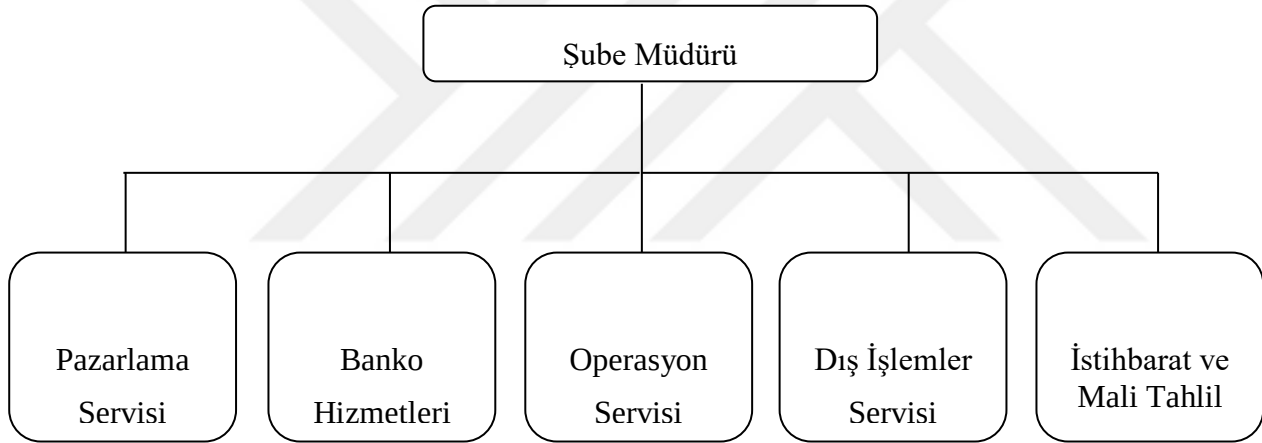
3.2.6. Mali tahlil ve istihbarat ilişkisi

Aşağıda şekil 3.10' de görüldüğü üzere banka departmanları arasında İstihbarat ve Mali Tahlil Servisi bir arada bulunmaktadır.

Bankalarda bulunan Mali istihbarat departmanlarının vazifelerinden biri olan analiz, elde edilen diğer verilerin, istatistiksel ve analitik yöntemlerle ve teknik araçlar kullanılarak nitelikli mali istihbarat, bilgiler elde edilmesine dair çalışmaları ifade etmektedir (Üstün, 2012: 77).

Firmaların Mali tablolar üzerinde yapabilecekleri ufak tefek oynamalar (makyajlamalar) uzman personel tarafından dikkatlice incelenmelidir. Mali tahlil bu yüzden istihbarat ile desteklenmelidir. Yapılacak firma ziyaretleri ve sektör araştırmaları sayesinde mali tablolar teyit edilerek daha sağlıklı Mali Tahlil

yapılacaktır. İlk uygulamalara bakıldığında sadece referans yoluyla verilen krediler zamanla mali tabloların incelenmesi ve bu bilgilerin istihbaratla desteklenmesi şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki banka kurumları, kredi taliplisi işletmelerde 1870 yılına dek herhangi bir çeşit finansal tablo talep edilmemiştir. Bu zaman dek firma sahibinin veya ortaklarının firma dışındaki varlıkları ve kredi için başvuru bankanın uygun göreceği diğer teminat ve garantiler kredi verilmesi adına yeterli görülmüş, kredi teminatı adına işletmeden 2 imzalı bir taahhüt veya ticari kâğıt temini kâfi görülmüştür. Benzer teminat uygulamaları tacirler arasında da geçerli bir uygulamadır. Kredi ile satışlarını yapan bir toptancı tacir kredili malı almak isteyen şirket sahibi veya bu şirketin ortaklarının bulunduğu civarlarda güvenilir kişiler olarak bilinmelerini satışı onaylamak için yeterli bir kriter olarak bulmuşlardır (Sarıkamış, 2006: 7).

Şekil 3.10: Banka Organizasyon Yapısı

Kaynak: Coşkun ve Kurulu, 2013: 37

Mali tahlil ve istihbarat raporu, tüm bilgi ve belgeler incelenip değerlendirildikten sonra yazılır ve kredi tahsisine esas teşkil eder. Mali tahlil ve istihbarat raporları aynı zamanda şirket veya kişiler hakkındaki derecelendirme(rating) raporlarıdır. Mali tahlil ve değerlendirme raporu düzenlenen firmanın rating raporu üç bölümden oluşur.

- **Sektörel Analiz:** Firmanın faaliyette bulunduğu sektörün mevcut durumu, gelişme potansiyeli, ihracat kapasitesi, kur riski, dışa bağımlılığı dikkate alınır.
- **Mali Yapı Analizi:** Bilanço ve gelir tablosu incelemesine dayanır.
- **Sübjektif Faktörlerin Analizi:** Firmanın ortakları, yönetim yapısı ve geçmiş dönem performansı değerlendirilir.

Bu değerlendirme sonucu firmalar A, B ve C notları verilerek üç ana kategoride toplanır.

A grubu firmalar, kredi riskinin en düşük olduğu firmalardır. Kurumsallaşmış, profesyonel yöneticilere sahiptir ve piyasadaki dalgalanmalardan etkilenmeyecek mali yapıya sahiptirler. Son derece yüksek öz kaynak yapısı, likidite ve borç ödeme gücü bulunan, finans kuruluşlarını seçerken titiz ve rekabetçi davranan, faiz duyarlılığı yüksek firmalardır.

B grubu firmalar, normal düzeyde kredi riskine sahip firmalardır. Banka limitleri yüksektir. Sağlam nakit akışları, sorunsuz likidite ve borç ödeme gücüne sahiptirler. Zaman zaman işletme sermayesine ihtiyaç duyarlar. Piyasadaki dalgalanmalara karşı hassastırlar.

C grubu firmalar, ekonomik dalgalanmalara karşı kırılgan, mali yapıları sağlam olmayan ve işletmenin sermaye yapıları ise yetersizdir. Bu firmalar ile kredi ilişkisine girilmiş ise firma yakından izlenmeli, mevcut kredisi durdurulmalı, yeni kredi ilişkisine girilmemelidir.

Bugüne kadar finansman veya kredi konuları ile ilgili düzenlenmiş birçok kitap ve yayında belirtilen temel bir görüş mevcuttur. Bu görüşe göre hiçbir fon veya hiçbir kredi verildikten sonra batmaz, verilirken batar. Buradan hareketle mali tahlil ve istihbarat çalışmalarının önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Yapılan mali tahlil çalışmaları ve ulaşılan istihbarat bilgileri sonucunda üstlenilebilecek risklerin ortadan kaldırılması, etkilerinin bertaraf edilmesi veya hafifletilmesi mümkün olabilmektedir. Bu boyutuyla mali tahlil ve istihbarat çalışmaları bankalar açısından çok özel bir öneme sahiptir (Url-47, Son Erişim Tarihi: 07.07.2018).

3.2.7. Basel kriterleri ve mali tahlil

Basel düzenlemeleri de yabancı bankaların Türk bankacılık sistemi üzerindeki etkisini arttıracak ve bankaların KOBİ'lerle olan ilişkilerini şekillendirecek önemli gelişmelerdendir. Basel II kriterlerini uygulayan gelişmiş ülke bankaları rekabet avantajına sahip oldukları için gelişmekte olan ülke bankalarıyla birleşme ve onları satın almaları şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini başlatmıştır. Türkiye'de bu süreç yaşanmaktadır. Risk odaklı kredi fiyatlamasını gerektiren Basel II düzenlemeleri ile iyi yönetilen, mali yapısı güçlü ve kayıt dışı faaliyetleri bulunmayan, bilgi duyarlılığı düşük olan KOBİ'ler iyi şartlarda finansman olanaklarına erişim imkânına sahip olacaklardır. Yabancı sermayeleşme, uluslararası (Basel) ve ulusal düzenlemeler (BDDK) TBS'de kurumsal kaliteyi yükseltirken borç verilen firmalarda aranılan nitelik artışını da beraberinde getirmektedir. Bu gelişmeler KOBİ'lerin moralite, mali yapı ve teminat yeterliliği açısından banka kredisi sağlamasını daha da zorlaştırmaktadır (Şahin ve Doğukanlı, 2014: 41).

4. RİSK ve İSTİHBARAT İLİŞKİSİ

4.1. Bankacılıkta Risk Kavramı

4.1.1. Bankacılıktaki riskler ve kredi riski

Risk kavramı; “beklenen veya umulan bir sonuçtan sapma ihtimalinin mevcut olduğu bir hali anlatır” (Altıntaş, 2006: 1).

En geniş hatlarıyla risk çeşitleri aşağıda belirtilen maddeler halinde incelenmektedir:

- Toplam Riskler,
- Belirlenmiş (Tayin Edilmiş) Riskler,
- Kabul Edilebilir (Tolere Edilebilir) Riskler,
- Kabul Edilmeyen Riskler,
- Belirlen(e)memiş Riskler,
- Kalan Riskler,
- Finansal- Mali Riskler,
- Pazar (Sektörel) Riskler,
- Teknolojik Riskler,
- İnsani Kaynaklı Riskler,
- Genel Riskler,
- Teknik Riskler,
- Programlama Riskleri,
- Lojistik Riskler,
- Maliyet / Takvim / mevsimsel Riskler (Özer, 2010: 8-9).

Bankacılıkta ise riskler 4 başlık halinde sıralanabilmektedir;

Piyasa Risk	Kredi Risk	Operasyonel Risk	Diğer Riskler
*Faiz Oran Riski		*Çalışan Riski	*Politika
*Döviz Kur Riski		*Teknoloji Riskleri	Değişikliklerinden
*Likidasyon Riski		*Organizasyonel Risk	Kaynaklanan Riskler
*Tekrar Fiyatlanma Riski		*Yasal Riskler	*Siyasi
*Getiri Eğrisi Riski		*Dışsal Riskler	İstikrarsızlıklardan
*Temel, Ana Risk			Kaynaklanan Riskler
*Opsiyonel Risk			
*Yasal Risk			
*İtibar Riski			
*Bilanço Riski			
*Karlılık Riski			
*Ödeyememe Riski			
*Ülke Riski			

Şekil 4.1: Bankacılıkta Riskler

Kaynak: Öker, 2007: 32

2001 yılında elde edilen tecrübeler ve BDDK tarafından uygulamaya konulan yeni kurallar ve mevzuatlarla banka kesimi, riskleri göz önünde tutan yaklaşım içinde olmaya başlamıştır. Bankalar bundan sonra risk yönetimleri ve denetimleri birimlerine sahiptir. Bankaların BDDK’ca icra edilen denetlemeler riske odaklanmakla, banka idari kararlarında ve iş karar noktalarında da riske odaklanmaları istenmiştir. Bu amaçla, sermaye yeterlilik oranı sadece kredi riski göz önünde tutulmayarak, kur ve piyasa kaynaklı risklerde sermaye yeterlilik hesaplamalarında hesaba katılmaktadır. Bankalar bu raporlarını haftalık olarak, aylık bazda, 3 aylık ve yıllık olarak BDDK’ya iletmeleri zorunluluktur. Bu ek olarak, yarı dönem ve yılsonuna ait bilançoları, bağımsız olarak çalışan denetim kuruluşlarınca denetimden geçtikten sonra BDDK’ya iletilmektedir (Eğilmez ve Kumcu, 2014: 161).

Ayrıca bu riskler detaylı olarak 8 Şubat 2001 tarihli Resmî Gazete de yayınlanmıştır; “Risklerin tanımlanması safhasında, bir bankanın maruz kaldığı risklerin özellikleri tarif edilir ve tüm birimlerce bu hususlarda bilgi sahibi olunması sağlanır. Bu yönetmelik hükümleri kapsamında değerlendirilecek risklere ilişkin açıklamalar, sadece bunlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıda belirtilmiştir:

Kredi riski: Banka müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın karşılaştığı durumu;

İşlemin sonuçlandırılmaması riski: Bankanın karşı taraftan, umulan sürede işleme konu finansal aracı ya da fonu (nakdi) teslim alamaması, elde edememesi durumunu;

İşlemin sonuçlandırılma öncesi oluşan risk: İşlemi yapan taraflardan birinin, işlemin süresi içinde, sözleşmedeki yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğinin anlaşıldığı durumu;

Ülke riski: Uluslararası kredi işlemlerinde, krediyi alan kişi ya da kuruluşun faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısı nedeniyle yükümlülüğün kısmen veya tamamen zamanında yerine getirilememesi ihtimalini;

Transfer riski: Krediyi alan kişi ya da kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik durumu ve mevzuatı nedeniyle döviz borcunun aynı türde veya konvertibl diğer bir döviz ile geri ödenememe ihtimalini;

Likidite riski: Bankanın nakit akışındaki dengesizlik sonucunda nakit çıkışlarını tam olarak ve zamanında karşılayacak düzeyde ve nitelikte nakit mevcuduna veya nakit girişine sahip bulunmaması;

Piyasaya ilişkin likidite riski: Bankanın piyasaya gerektiği gibi girememesi, bazı ürünlerdeki sıkı piyasa yapısı ve piyasalarda oluşan engeller ve bölünmeler nedeniyle pozisyonlarını uygun bir fiyatta, yeterli tutarlarda hızlı olarak kapatamaması veya pozisyonlardan çıkamaması durumunda ortaya çıkan zarar ihtimalini;

Fonlamaya ilişkin likidite riski: Nakit giriş ve çıkışlarındaki düzensizlikler ve vadeye bağlı nakit akımı uyumsuzlukları nedeniyle fonlama yükümlülüğünü makul bir maliyet ile potansiyel olarak yerine getirememe ihtimalini;

Piyasa riski: Bilânço içi ve bilânço dışı hesaplarda bankalarca tutulan pozisyonlarda finansal piyasadaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, kur ve hisse

senedi fiyat değişmelerine bağlı olarak ortaya çıkan faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riski gibi riskler nedeniyle zarar etme ihtimalini;

Faiz oranı riski: *Faiz oranlarındaki hareketler nedeniyle bankanın pozisyon durumuna bağlı olarak maruz kalabileceği zarar ihtimalini;*

Operasyonel risk: *Banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın, sel gibi felaketlerden kaynaklanabilecek kayıpları ya da zarara uğrama ihtimalini;*

Mevzuata ilişkin yetersiz bilgi riski: *Banka tarafından yetersiz ya da yanlış yasal bilgi ve belgeye dayanarak yapılabilecek işlemler neticesinde hakların beklenenden düşük, yükümlölüklerin ise beklenenin üzerinde gerçekleşme ihtimalini;*

İtibar riski: *Faaliyetlerindeki başarısızlıklar ya da mevcut yasal düzenlemelere uygun davranılmaması neticesinde bankaya duyulan güvenin azalması veya itibarının zedelenmesi ile ortaya çıkabilecek kaybı;*

Düzenlemelere uyulmama riski: *Mevzuat hükümlerine ve yasal yükümlölüklere uyulmaması sonucu ortaya çıkabilecek kaybı ifade eder.”⁸*

Kredi riski, en basit anlamıyla, bir bankanın kredi müşterisinin (borrower) ya da kendisiyle bir anlaşmaya taraf olanın (counterparty) anlaşma koşullarına uygun biçimde yükümlölüklerini karşılayamama olasılığıdır. Kredi risk yönetiminin amacı uygun parametreler içinde bankanın maruz kalabileceği riskleri yöneterek bankanın risk ayarlı getirisini maksimize etmektir. Bankalar portföylerindeki tüm kredi risklerini ve bireysel kredilere (individual credits) ve işlemlere ilişkin risklerini yönetmek durumundadırlar. Bankalar ayrıca kredi risklerinin diğer risklerle ilişkisini de göz önünde bulundurmalıdır. Kredi riskinin etkin şekilde yönetimi, risk yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın önemli unsurlarından birisidir.

Pek çok banka için kredi riskinin en geniş ve en görünür kaynağı bankanın açtığı krediler olmakla birlikte, bir bankanın faaliyetlerine bağlı olarak kredi riskini doğuran diğer başka etmenler de söz konusudur ki; bunlar hem bankacılık ve ticaret defterlerinde hem de bilanço ve bilanço dışı hesaplarda yer almaktadır. Bankalar gün

⁸ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 08.02.2001 tarihli Resmi Gazete’nin 24312 sayısında yayınlanmıştır.

geçtikçe krediler dışında da değişik finansal enstrümanlara ilişkin kredi riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar; örneğin interbank işlemleri, kabuller, ticaret finansmanı, döviz işlemleri, swap işlemleri, bonolar, opsiyonlar, vadeli işlemler, garanti ve kefaletler (TBB, 1999).

Kredi riski arttıkça bu riske bağlı olarak kredi maliyetleri de artacaktır. Bir ekonomi güçlüyken, borçlular yükümlüklerini yerine getirmede fazla zorluk çekmezler ve varlığa dayalı menkul kıymetlere yatırım yapan yatırımcıların talep ettikleri prim daha düşük olur. Eğer ekonominin yavaşladığı veya daraldığı görülürse, varlığa dayalı menkul kıymetlere yatırım yapan yatırımcılar, borçluların krediler üzerinde karşılaştıkları finansal sıkıntı ve temerrüt nedeniyle oluşacak riski karşılayabilmek amacıyla daha yüksek bir prim talep edeceklerdir. 2007-2009 döneminde bu marj, ekonomik performansın bozulması ve borçluların borçlarını ödememesindeki artışın arasında açıkça görülmektedir. Örneğin, Avrupa’da kredi kartı ve taşıt kredilerindeki beklenen borçların geri ödenmemesi nedeniyle BBB dereceli varlığa dayalı menkul kıymetlerin marjı Eylül 2007’de %1 civarlarında iken 2008 yılının sonunda %15 olmuştur. Marjdaki genişlemedeki artış, ağırlıklı olarak menkul kıymetlerdeki şu özelliklere bağlıdır; İspanya’da varlığa dayalı menkul kıymetlerin marjı Fransa’dakilerden daha geniştir. Çünkü yatırımcıların bozulma beklentisi İspanyol konut piyasasında daha fazladır (Levinson, 2014: 175).

4.1.2. Kredi riskini doğuran etmenler ve risk sınırlandırma yolları

Kredi riski bankanın vermiş olduğu kredinin kısmen ya da tamamen geri dönmeme olasılığıdır. Kredi müşterisinin borcunu ödeyememesi, verilen kredilerin geri ödenmemesi riskidir. Bankanın verdiği krediler, borçlu tarafından ya hiç ya da zamanında ödenmemektedir. Kredi alanların anapara + faiz ödemelerini geciktirmeleri likidite sıkıntısı yaratır. Eğer çeşitlendirilmiş portföy yoksa, bankanın iflası ile sonuçlanacak temerrüt riski yükselmiştir. Bu riski azaltmanın yollarından biri, az sayıda müşteriye verilen yüksek miktartlı kredi veya belli sektörlerle yönelik kredi yoğunluğunu gidermektedir (Parasız ve Bildirici, 2003: 569).

Türkiye’de son yıllarda yaşanan finansal krizler mali ve reel sektörü etkilediği gibi mali sektörün bir parçası olan bankaları da etkilemiş ve kredi borcunun geri ödenmeme olasılığı olarak tanımlanan kredi riskine maruz bırakmıştır. Bankaların bu risklere karşı etkin bir yönetim sürecinde yapması gereken bankanın maruz kaldığı

riskleri ölçmek ve kredi taleplerinin doğru ve yeterli bir şekilde değerlendirilmesini yapmaktır. Kredi taleplerinin değerlendirilmesinde ki asıl amaç, krediyi talep eden kişi veya kurumların talep ettikleri krediyi geri ödeyebilme kapasitelerini belirlemektir. Kişi veya kurumun faaliyette olduğu piyasayı inceleyerek piyasa riskini minimuma düşürmek ve şirketin finansman ihtiyaçlarını doğru bir şekilde belirleyerek ihtiyacı karşılayacak miktar ve vadede kredilendirmesini sağlamaktır (Ünal ve Yücedağ, 2013: 1).

Risk doğuran etmenler;

Şekil 4.2 : Kredi Riskleri

Kaynak: (Altıntaş, 2006: 360).

Bankalar kredi riskleri karşısında uygulayacakları bilinen birkaç strateji aşağıdadır:

- Kredi çeşitlendirilmesi,
- Kredi tayinlamaları,
- Kredi riski analizlerini hesaplamak,
- Kısıtlayıcı sözleşmelerle dikkatli adımlar atmak,
- Teminat talebi,
- Müşteriler ile uzun vadeli ve iyi ilişkiler oluşturmak (Erdem, 2013: 195).

4.1.3. Basel kriterlerinde risk ve risk ile mücadele

Geçmişteki cari olan kurallara göre (Basel I), özel sektörde faaliyet gösteren işletmelerin kullanımına açılan krediler risk yapıları dikkate alınmadan, teminat yapısına göre büyük ölçüde %100 risk ağırlığında kabul edilirken, Basel II’de olan standart yöntemle göre kurumsal portföyde olan işletmelerin risk ağırlıkları firmaların kredi notlarına endekslenmiştir (Uz, 2004: 3).

Basel II’nin yürürlüğe geçmesi ile “iyi kredi” nin öznel yöntemler ile tayin edilmesinden, kredinin farklı unsurlarıyla ne ölçüde riske sahip olduğunun tayinine kadar ve buna bağlı olarak fiyatlanmasının ardından daha sağlıklı bir geçiş yaşanmıştır. Oluşan yeni görüşe göre “iyi” veya “kötü” kredi değil de “riskli” veyahut “az riskli” krediler kavramı oluşmuştur, kredinin riske sahip olması bu kredinin “kötü” olduğu demek değildir, mühim olan kredi rizikosunun iyi bir şekilde analiz edilmesi ve sağlıklı fiyatlanmanın yapılmasıdır (Uz, 2004: 11-12).

Basel II’nin uygulamaya geçmesi ile kredilerin risklerinin ölçümüne dair 4 farklı yol tayin edilmiş ve bu yollar; Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Standart Yaklaşım, Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım ve Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım olarak adlandırılmıştır.

“Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım”, rizikonun tayininde ihracat kredi kuruluşlarınca verilen derecelendirme skorunun kullanılması olup, Standart Yaklaşımında ise bu skor adına bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca tayin edilmiş skorlar dikkate alınmaktadır.

Bahse konu 2 yaklaşım tarzının ortak noktası, dışsal veriler ışığında riskin tayinidir.

“Temel ve Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım”a göre bankacılık sistemi, dışsal verilerdense kendi iç yöntemleriyle buldukları verilere ve tahminde

bulundukları parametrelerin ışığında yarattıkları modeller yardımıyla elde edecekleri skorları risk ağırlığında kullanacaklardır.

Bu noktada bankalarca elde edilen veri datalarının kullanımı sonucunda ulaşılan riskin ağırlığı, önceki yaklaşımlara nazaran riskler karşısında daha hassas olmakla, bu yöntemlerin dikkate alınması için ileri dereceli istatistik ve ekonometrik uzmanlık ve bunun dışında geçmiş ait minimum 5 yıllık bir veri tabanı olması gerekmektedir. Riskleri karşı duyarlılıkların artımı ile daha yüksek sermaye yükümlülüğüne tabi olunması, bu yaklaşım tarzında bankalar nezdinde önemli bir diğer dezavantajlı durum olarak göze çarpmaktadır (Çatalbaş ve Çatalbaş, 2008: 8).

2000 yılında Basel Komitesi'nce yayımlanan “Kredi Riski Yönetimi Prensipleri” (Principles for the Management of Credit Risk) adlı tavsiyede bankaların uygulayacağı etkili kredi riski yönetime dair prensipler mevcuttur. Bu dokümana göre;

- a) Kredi riski için uygun ortamın yaratılması,
- b) Güvenilir kredilendirme işlevlerinin ortaya çıkarılması,
- c) Kredilerin uygun yönetim ile ölçülmesi ve izlenebilmesi,
- d) Kredi riskinin uygun kontrollerinin icrası,
- e) Gözetim ve denetim otoritelerine ait roller.

hususlarında dair toplamında ise 17 prensip oluşturulmuştur. Bu dokümanda olan 10 no'lu prensipte; kredi risklerinin icrasında banka faaliyetlerinin yapı, büyüklük ve karmaşıklıklarıyla uyum içerisinde olan içsel derecelendirme sistemlerinin yaratılması ve kullanmaları istenmektedir (Cangürel, 2011: 46).

4.1.4. Kredi risk ölçümünün gerekliliği ve risk ölçüm modelleri

Bankalarda kredi yönetimi ve işlevleri, firmaların kredilendirilmesinde değişen çevre koşulları ve yasal koşullar, kredi değerlendirme ve derecelendirmesi açısından finansal analiz ve diğer analiz teknikleri, Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının kredi değerlendirme ve derecelendirme metotları, uygulama süreçleri, kriter ve metodolojilerinin temel esasları, kredi değerlendirme için veri kaynaklarının saptanması süreçleri ile kredi riskini en aza indirmeye çalışmaktadırlar (Erdem, 2013: 216).

1.11.2006 tarihli Resmî Gazete'nin 26333 sayısında BDDK tarafından yayınlanan Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamında;

- “Risk yönetimi faaliyetleri, risk yönetimi birimi ve personeli tarafından yürütülür.
- Risk yönetimi faaliyetleri;
 - a) Risk ölçümü,
 - b) Risklerin izlenmesi,
 - c) Risklerin kontrolü ve raporlanması faaliyetlerinden oluşur”.⁹

Risklerin yönetim gerekliliği karşımıza çıkan sorunlarla kendisini daha iyi göstermektedir. Gerek 2008 küresel krizi gerekse de ülke olarak yaşadığımız 2001 krizi bunu gözler önüne sermiştir. Sermaye hareketlerinin artması ile finansal piyasaların iç içe geçerek daha karmaşık hale gelmesi ayrıca bugünlerde konuşulan Ticaret Savaşları ülkelere her gün yeni şoklar olarak yansımaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin yaşadığı faiz, kur şoku ve sıcak para hareketlerinin artması gibi etmenler genel manada bankaları ve ülkeleri daha da teyakkuza geçirmiştir. Bu gibi çalkantılı dönemlerde bankaların kredi iştahı düşmekte ve kaynak aktarımında daha seçici davranmaktadırlar.

TBB çalışma grubunda bulunan Risk Yönetimi Prensipleri Çalışma Grubu bir rapor yayınlarak bankalara risk ölçümü ile ilgili maddeler sıralamıştır, bunların bir kısmı aşağıdadır;

Bankalar, risk ölçüm sisteminin kurulumu, idamesi, izlenebilirliği, kontrolüne dair sorumluluk paylaşımlarını, icra konumundaki fonksiyonlar bağımlı olmadan tesisi sağlanmalı, ilgili süreçler ve görev tanımları net şekilde bir şekilde yazılı bir şekilde yapılmalıdır.

“Risk yönetiminin amacı, uygun varsayımlar ve parametreler içinde bankanın maruz kalabileceği riskleri yöneterek bankanın risk ayarlı getirisini en üst seviyeye ulaştırmaktır. Bu doğrultuda, risk ölçüm sisteminde kullanılacak varsayımların ve parametrelerin belirlenmesi gerekmektedir.

⁹ Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesi ve Faaliyetlerine Dair Esaslar Hakkındaki Yönetmelik, 01.11.2006 tarihli Resmi Gazete'nin 26333 sayısında yayınlanmıştır.

Banka risk ölçüm sisteminin dayandırılacağı varsayım ve parametreler yazılı olarak belirlenmeli, ilgililerce net bir şekilde anlaşılır olmalı, varsayımların ve parametrelerin risk ölçüm modelinin sonuçlarına olan etkileri düzenli olarak gözden geçirilmeli, gerektiğinde güncellenmeli ve tüm değişiklikler nedenleri ile birlikte kayıt altına alınmalıdır.

Risk ölçüm sisteminin dayandırılacağı varsayım ve parametreler yazılı olarak belirlenmeli; risk yöneticileri ve banka üst yönetimince net bir şekilde anlaşılmalı; varsayımların ve parametrelerin risk ölçüm modelinin sonuçlarına olan etkileri düzenli olarak gözden geçirilmeli; gerek duyulması halinde uygun değişiklikler gerçekleştirilmeli ve tüm değişiklikler nedenleri ile birlikte kayıt altına alınmalıdır” (TBB Çalışma Grubu, 2006: 19).

Bu kredi risk ölçüm modelleri ise şöyledir;

- Kredi Riski Ölçümünde Geleneksel Yöntemler
 - Ekspertiz Yöntemi ile Kredi Risk Ölçümü
 - Yapay Sinir Ağları ile Kredi Risk ölçümü
 - Kredi Skorlama Modelleri
 - Finansal Verilerle Kredi Skorlama Modelleri
- Kredi Risk Ölçümünde Modern (Yeni) Modeller
 - Merton Tabanlı Modeller
 - Tarihsel Temerrüt Oranı Yaklaşımı Modeli
 - Sermayenin Risk Ayarlı Getirisi (RAROC) Modeli
- Kredi Portföy Riski Ölçüm Modeller
 - CreditMetrics
 - Credit Risk+ Moody's KMV
 - CreditPortfolio Wiev
 - Kredi Riski Portföy Teorisi (Yılmaz, 2011: 102-119).

4.2. Geri Dönmeyen (Sorunlu) Krediler ve Asimetrik Enformasyon

4.2.1. Kredilendirme sürecinde bilgi akışı ve sağlıklı bilginin önemi

Günümüzde birçok işlemi bankalarımız aracılığıyla yapmaktayız, kira ödemeleri fatura ödemeleri maaş ödemelerimiz vb. bankalar üzerinden yapılmaktadır. Bu kadar yoğun işlemler banka ile müşteriler arasında duygusal bağ kurulmasını sağlamaktadır. Memnun kalan müşteriler bir diğer işlemlerinde de aynı bankayı tercih edebilirler.

Müşterinin bankaya sağladığı gelirler şunlardır;

-Kredilerden alınan faizler, nakit ve gayri nakdi kredilerden alınan komisyonlar, hizmet karşılığı alınan komisyonlar, vadesiz mevduatın bankaya sağladığı gelir, çek ve senet tahsilatlarının mevduat hesabında bıraktığı değer, çek ve senetlerden alınan komisyonlar,

Müşterinin bankaya oluşturduğu giderler;

- İşlem maliyetleri, kullandığı kredi kaynağı için ödenen faiz, müşterinin mevduatına verilen faiz (Hatipoğlu, 2007: 96).

Görüldüğü gibi sadece kredi işlemleri müşteri için düşünülmemeli aynı zamanda müşteri adına elde edilen doğru bilgiler onlarca banka işlemlerini etkileyecektir. Bu yüzden kredi öncesinde yapılacak müşteri tanıma işlemleri çok büyük önem arz etmektedir.

2008 yılında başlayan küresel kriz, aslında gelişmiş ülkelerdeki finans piyasalarının üstesinden gelemeyecekleri riskleri almaları nedeniyle patlak verdi. Kredi verilmemesi gereken kesimlere, geri ödeyemeyecekleri miktarlarda krediler açıldı. Yaratılan riski ölçemeyecek finansal araçlar icat edildi. Varlık fiyatları (gayrimenkul, hisse senedi gibi) hızla arttı. Sonunda, alınan riskler gerçekleşti. Gelişmiş ekonomilerde finans sistemi çöktü. Özellikle bankalar ve aracı kurumlar devlet tarafından kurtarılmak zorunda kaldı (Eğilmez ve Kumcu, 2014: 29).

4.2.2. Sorunlu kredilerde istihbarat boşluğu

Kredi istihbaratı sadece kredilendirme sürecinin başlangıcında karşımıza çıkmamaktadır. Kredinin sağlıklı olarak dönüşüne kadar her aşamada devam eden bir süreçtir. Sürecin tamamında yapılacak olan başarılı bilgi akışı oluşabilecek sorunlara

karşı proaktif davranılarak bir an önce çözüm yoluna gidilmesini sağlayacaktır. Büyüyen veya geç fark edilen sorunlar telafisi mümkün olmayan etkenlerle karşımıza çıkabilir.

Beklenmedik sorunları aşmak için belirli periyotlarda randevulu veya randevusuz olarak müşteriler ziyaret edilebilir. Toplantı zaman ve içerikleri her müşteriye özel olarak tasarlanmalıdır. Müşteri bankanın yanında olduğunu hissetmeli fakat bir sonraki kredi talepleri ve olabilecek yeni iş fırsatları adına kredi kullanan şahıs veya şirketler kendilerini baskı altında hissetmemelilerdir.

Sorunlu kredilerin hem ülke ekonomisine hem de bankaya ciddi etkileri olacaktır. Bankalar bu batık kredileri bir şekilde nakite çevirmektedirler fakat bu gibi durumlar hem bankanın pozisyonu zora sokmaktadır hem de gelecekte vereceği kredileri olumsuz yönde etkilemektedir.

“Yetersiz ve iyi yapılmamış bir istihbarat çalışması, daha açılış aşamasında sorunlu hale gelmesi muhtemel bir kredinin verilmesine yol açabileceği gibi, normal verilmiş bir kredinin sorunlu hale gelmesi durumunda da kredinin açılış aşamasında firma ve ortaklarının mal varlığına ilişkin gerekli bilgi ve belgelerin temin edilmemiş veya edinilen bilgilerin değişen durumlar karşısında güncelleştirilmemiş olması halinde, kredi riskinin tasfiyesini de güçleştirebilmektedir. Buna mukabil iyi bir istihbarat sayesinde, doğru müşteriye, doğru kredi limitleri tahsis edilebilmekte ve kredinin vadesinde sorunsuz bir şekilde geri dönüşü sağlanabilmektedir” (Yuca, 2012: 32).

4.2.3. Asimetrik enformasyon

Asimetrik bilgi “bir işlemde taraflardan birinin doğru karar verebilmek için diğer taraf hakkında yetersiz bilgiye sahip olması” finansal piyasaların önemli yanlarından biridir. Örneğin bir şirketin yöneticileri dürüst olup olmadıklarını bilirler veya şirketlerinin durumu hakkında hisse sahiplerine göre daha fazla bilgileri vardır. Asimetrik bilginin varlığı, ters seçim ve ahlaki tehlike sorunlarına yol açar.

Ters seçim işlem gerçekleşmeden önce ortaya çıkan bir asimetrik bilgi sorunudur. Potansiyel kötü kredi riskine sahip olanlar aynı zamanda piyasada en aktif şekilde borç arayanlardır. İstenmeyen sonucu doğurabilme olasılığı en fazla olan taraflar, işlemleri gerçekleştirme konusunda en istekli olanlardır. Örneğin büyük risk alıcılar borç alma konusunda en hevesli olanlardır çünkü bu borcu geri ödeyemeyecek

durumda olduklarını bilirler. Ters seçim, kötü kredi riskine borç verme şansını arttırdığı için, borç verenler piyasada iyi kredi risklerinin de bulunmasına rağmen, hiç borç vermemeye karar verebilirler.

Ahlaki tehlike işlem gerçekleştikten sonra ortaya çıkar. Borç alanların, borcun geri ödenmesini tehlikeye attığı için borç verenler açısından istenmeyecek birtakım faaliyetlere girişmesi nedeniyle, borç verenlerin de risk altına girmesi durumudur. Örneğin borç alanlar bu borçla büyük risk üstlenebilirler (yaptıkları işte yüksek getiri olasılığı olduğu gibi, kaybetme riski de büyüktür) çünkü bir başka kişinin parasıyla oynuyorlardır. Ahlaki tehlike borcun geri ödenmesi olasılığını azalttığı için borç verenler borç vermemeye karar verebilirler (Mishkin, 2000: 188).

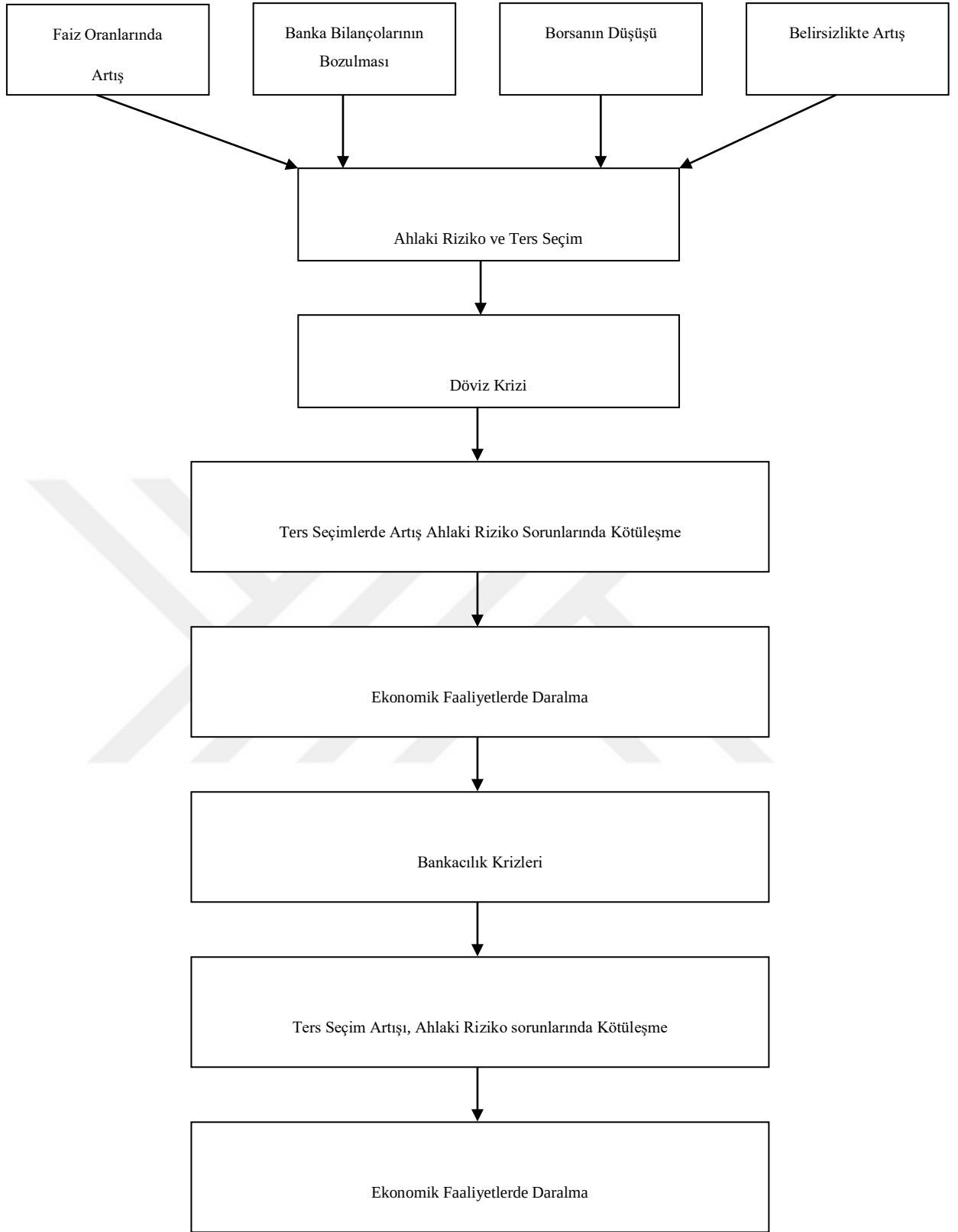
Finansal krizlerin oluşumunda asimetric enformasyon ve asıl vekil sorunu son derece önemlidir. Bir ekonomide finansal sistemin performansı fonların verimli projeleri olan insanlara ve firmalara aktarmasındaki başarısıyla ölçülür. Eğer fonlar yanlış kullanıma giderse ya da fonların akışı tıkanırsa ekonomi etkin olmayan bir şekilde işler ya da ekonomide bir gerileme meydana gelir. Öte yandan bir finansal işlemin bir tarafı diğer taraf hakkında yeterli bilgiye sahip değilse finansal piyasaların düzgün bir şekilde işleyişine çomak sokulmuş olur. Asimetrik enformasyon olarak bilinen bu enformasyon eksikliği finansal sistemde iki temel tür sorun yaratır. Bunlardan birincisi ters seçimdir. Bilindiği gibi ödünç vericiler bir kötü kredi risk havuzu içinden seçim yapmak zorunda olabilirler. Çünkü en istenmeyen potansiyel ödünç alıcılar ödünç bulma hususunda en aktif olanlardır. İkincisi ahlaki rizikodur. Ödünç vericiler açısından hiç de arzulanmayan faaliyetler hakkında daha iyi enformasyona ne yazık ki ödünç alıcılar sahiptir. İşte bu iki asimetric enformasyon olgusu nedeniyle ödünç alıcıların aldıkları ödünçü geri ödememe olasılığı vardır. Hal böyle olunca ödünç vericilerin piyasada var olan kredi risklerini göz önüne alarak çalışmaları gerekmektedir (Parasız, 2012: 176).

Şekil 4.3’de görüldüğü üzere Finansal istikrarsızlığın yayılması aşamalarının ilk ve ara basamaklarında asimetric bilgi kaynaklı ters seçim ve ahlaki riziko karşımıza çıkmaktadır;

Ahlaki risk, ters seçimlerin tersine, finansal bir işlemin yapılmasının ardından ortaya çıkmaktadır. Borç alanlara ait, üstlenilen proje başarıya ulaştığında büyük kazanç elde edecekleri, fakat başarı elde edemediklerinde kaybın borcu sağlayınca

karşılanacağı yüksek risk içeren projelere yatırımların yönelmesi eğiliminde olmaları sebebiyle meydana gelmektedir. Borçlananlar, aldıkları kaynakları kendi özel tasarruflarına, hile içeren işlere yöneltmeye ve disiplinli çalışma yapmamaya meylederler. Kaynak sağlayan tarafa ait menfaatlerle borcu alanın çıkarları arasındaki çatışma, ahlaki riskle oluşur (Url-48, Son Erişim Tarihi: 12.06.2018).

Şekil 4.3: Finansal İstikrarsızlığın Yayılımı

Kaynak: Başoğlu, Ölmezoğulları ve Parasız, 1999: 90

4.2.4. Geri dönmeyen kredilerin mikro etkileri

Bir ülkenin finans sektörü o ülkenin ekonomik durumunun öncü göstergesidir. Finans sektörü içinde yer alan bankalar en önemli aktif kalemlerinden biri olan krediler hesabını oluştururken aktif kalitesini iyi kılacak kredileri tahsis etmeye çalışırlar. Kredi portföyünün iyi yapılandırılmadığı bir durumda ekonomide yaşanacak bir kriz, takipteki kredileri kısa sürede hızla artıracak, kaldıraç özelliği ile bankalardan diğer sektörler bir domino etkisi yaratılmasına neden olacaktır. Bir ekonomide finans sektörünün aktif kalitesini, hane halkının ve reel sektörün de borç ödeyebilme kapasitesini ortaya koyan takipteki krediler, reel ekonomi için öncü niteliğinde önemli bir risk göstergesidir. Ekonominin daralma dönemlerinde; hane halkının işsizlik ve refah kaybı riskinin, reel sektörün de gelir kaybı riskinin artması nedeniyle takipteki kredilerde artış görülmekte finans sektöründe aktif kalitesi bozulmaktadır. Ekonomik krizler sadece bir kur krizi olmayıp aynı zamanda bankaların kötü yönetilmesiyle takipteki kredi oranının hızla artmasına neden olarak finansal krizi beraberinde getirir. Takipteki kredilerdeki artış reel ekonomide sorunların arttığına işaret ederken, kritik boyutlara ulaşması hükümetleri bankalara kaynak sağlamak zorunda bırakır. Bu durum bütçe açıklarını ve dolayısıyla reel faizleri artırır, ekonomilerde sert daralmalar görülür, varlık fiyatları ve para birimleri keskin bir şekilde geriler. Bu nedenle takipteki kredi oranı iyi yönetilmesi ve izlenmesi gereken önemli bir sistemik risk öncü göstergesi olarak kabul edilir (Yücememiş ve Sözer, 2011: 45).

Sorunlu krediler başta bankalara zarar vermektedir. İyi yönetilemeyen krediler bankaların itibarını sarsıcı etki göstermektedir. Dönemsel olarak açıklanan batık kredi oranları bankanın bir anlamda verdiği kararların güvenilirliğini yansıtmaktadır. Verilmiş olan kredilerdeki sorunlar sadece geçmiş değil yeni verilecek kredileri de direkt olarak etkileyecektir ve yeni finansman arayışındaki firmaların kredilere ulaşmalarını zora sokacaktır. Sorunlu krediler bankanın aktif dengelerini bozacaktır. Aktif dengeleri bozulmuş bankanın öz sermaye sorunları baş göstermeye başlayacaktır. Bankaların uzun zamandır takip ettiği fakat tahsil edemediği gecikmiş alacakları bir süre sonra yüksek maliyetleri, hukuki süreçlerin uzunluğu sebebiyle bankaya yük olmaya başlar. Bankacıların şahsi sorumluluk riski ve bankanın borcunuzda indirim yapamaması gibi nedenler de eklenince bankalar borç dosyalarını devretmeyi tercih ederler.

Bankalar, 2 ya da 3 yıl süreyle tahsil etmeye çalıştıkları fakat sonuçlandıramadıkları alacakları varlık yönetim şirketlerine ihale yöntemiyle devrederler. İhale süreci sonuçlanınca borçları devralmaya hak kazanan şirkete müşteri bilgileri aktarılır ve şirket tahsilat yapmak için çalışmaya başlar (Url-49, Son Erişim Tarihi: 07.05.2018).

Varlık yönetim şirketleri; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bankalar ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacına yönelik olarak faaliyet göstermek üzere kurulan şirketlerdir. Varlık yönetim şirketleri, uygulamada, bankalar ve diğer mali kuruluşlardan bu kuruluşların tahsil edemedikleri alacaklarını toplu olarak satın almaktadırlar. Bu satın alma işlemi sonucunda bankaların aktifinde yer alan sorunlu alacaklar varlık yönetim şirketlerine geçmekte, bu şirketler de tahsilat alanındaki uzmanlıklarını kullanarak sorunlu alacakları tahsil etmeye çalışmaktadırlar. Varlık yönetim şirketleri, bankalardan satın aldıkları borçların takibinde borçluları önce ikna etme yolunu denemekte eğer bunda başarılı olamazlarsa hukuki yola geçmektedirler (Eğilmez, 2017).

Varlık Yönetim” adıyla faaliyet gösteren özel şirketler, bu alacakları düşük fiyatla satın alıyor. Bu işlemlerde bankaların kazancı, hukuki takip derdinden kurtulmak. Bir an önce az da olsa alacakları karşılığı bir parayı tahsil etmek. Farkı zarara yazarak dosyaları kapatmak. Alacakları satın alan Varlık Yönetim şirketlerinin kazancı ise toptan satın aldıkları alacak paketinden ne kadar çok tahsilat yapabilirlerse o kadar para elde etmek. Bankalar, 100 TL’lik alacaklarını kabaca 5-10 lira gibi düşük fiyatla satıyorlar, farkı zarar yazıyorlar. Varlık Yönetim şirketleri, satın aldıkları paketteki banka borçlularının kapısını çalıyor. Bazı borçlulara peşin, bazılarına taksitle ödeme kolaylığı gösteriyor. Bazıları için icra takibi başlatıyor. Bazı borçlulardan hiçbir şey alamıyor. Varlık Yönetim şirketlerinin özelliği, bu konuda ihtisaslaşmaları. Bankaların sahip olmadıkları imkânlarla ve özellikle pazarlık etme imkânına sahip olmaları. Varlık Yönetim şirketlerinin sayıları 14’e ulaştı. Bu şirketlerde bin 800 kişi çalışıyor. Hukuk büroları ve çağrı merkezleriyle toplam çalışan sayısı 5 bini geçiyor. Varlık Yönetim şirketlerinin izledikleri borçlar toplamı 36 milyar TL dolayında. 2017 yılında bankalar Varlık Yönetim şirketlerine 9 milyar TL’lik tahsili gecikmiş alacak sattı. Şirketler, bugüne kadar 2 milyon kişinin borcunu devraldı, 500 bin kişinin borç dosyasını kapattı. Bugün 1,5 milyon kişinin borcu Varlık Yönetim şirketleri tarafından takip ediliyor (Güngör, 2018).

2017 yılı içerisinde bankalar her 1 liralık krediyi en düşük 2, en yüksek ise 16 kuruşa sattılar. 1 liralık borç için ortalama 6 kuruş ödeme yapıldı (Ertürk, 2017).

4.2.5. Geri dönmeyen kredilerin makro etkileri

Finansal kriz, kısa süreli faiz oranları, varlık fiyatları (bunların içinde finansal ve gayri menkul varlıkları içermektedir. Bina, arsa, hisse senedi vb.) iflaslar, ticari hayattaki ödemelerin bozulması vb. Göstergelerin tümünün veya çoğunluğunun ani ve açık biçimde konjonktürel olarak bozulması şeklinde tanımlanabilir. Kriz yazınında birçok finansal kriz tipinden bahsedilmektedir. Bunlardan en önemlileri; para krizleri, bankacılık krizleri, sistematik finansal krizler ve dış borç krizleridir.

Finansal krizleri doğuran etmenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Ekonomik koşullardaki değişme beklentisinden kaynaklanır. Bekleyişlerdeki bu değişmeyi geçmişteki olaylar kadar parasal olaylar da tetikler.
- Finansal kurumların ödeyebildiklerini yitireceği endişesi. Bu endişe sistemin bütünlüğündeki likidite yetersizliğinden doğabileceği gibi, kötü yönetim, kırılgan borçlanma yapısı, öngörü yetersizliği, vb. etmenlerden de doğabilir.
- Portföy değerinin düşmesi. Zorunlu varlık satışı (likiditasyon) sonucu banka veya finansal kurumların portföylerinin değerinin düşmesi nedeniyle ödeyebildiklerinin tehdit altına alınması
- Banka veya bankalara yönelik panik. Bu panik mevduat/emisyon oranını düşürür. Bankalar likidite durumlarını iyileştirmek için açtıkları kredileri azaltarak mevduat oranları üzerinde etkili olabilirler (Parasız ve Bildirici, 2003: 493).

Finansal sistemin yapısı ve işleyişi ile kredi ilişkisinin doğası ve asimetric bilgi sorununa ilişkin literatür, finansal aracılık işlevi gören kurumların faaliyetlerinin krizlerde oynadığı rol üzerinde ayrıntılı şekilde durmaktadır. Bankalar, kredilendirme kararından önce müşteriye dair veriler toplayabilmekte, banka ile müşteri arasında uzun vadeli ilişkilerin oluşması durumunda bu yetenek daha da gelişmektedir.

Ayrıca, kredi ilişkisini sona erdirmeye gücüne sahip olmaları bankaların müşterilerini kredi sözleşmesinden sonra da izleyebilmelerine ve ölçek ekonomilerinden yararlanabilmeleri de bilgi maliyetlerini azaltmalarına imkân tanımaktadır. Bankaların bilgi toplamada ve ahlaki riziko sorununu çözmede taşıdıkları bu

avantajlar bankacılık kesiminin finansal sistem içindeki ağırlığının temelinde yatan önemli bir etkidir (Parasız ve Bildirici, 2003: 559).

Kredi mekanizmasının genel ekonomik faaliyetler açısından önemi, küresel finansal krizle birlikte ticari bankaların en önemli rakipleri arasında yer alan yatırım bankalarının faaliyetlerinin önemli ölçüde sekteye uğraması, büyük ölçekli olmaları ve ödemeler sistemindeki rolleri nedeniyle sistemik krize neden olma riski taşımaları bankaların halen özel olmasının başlıca nedenlerini teşkil etmektedir. Nitekim küresel finans krizi sürecinde yaşanan banka kurtarmaları bankaların hala fazlasıyla önemli olduğunu kanıtlamak için yeterlidir. Bankacılık faaliyeti doğası gereği risklidir. Bunun altında mevduata dayalı, kısa vadeli ve her an çekilebilir kaynak yapısına sahip pasifler ile, kredi portföyünün bilançoda ağırlıklı olması nedeniyle, nispeten uzun vadeli ve donuk olan aktifin finanse edilmesi yatmaktadır.

Bankacılık riskleri bankaların ölçeğinin büyümesiyle daha da artmaktadır. Bankaların iflas etme riski karşısında bankacılık otoritelerinin geleneksel tavrı ise, büyük bankaların batmasının ekonomide yol açacağı sorunların önüne geçmek için her türlü tedbirin alınmasının ehven olduğu yönündedir. Bu yaklaşımın gerektirdiği eylemlerin ekonomik olduğu kadar siyasi nitelikler içermesi de kaçınılmazdır. Nitekim bankacılık yazınında yer alan “batamayacak kadar büyük” (too big to fail), “batamayacak kadar iyi bağlantılı” (too well connected to fail/too interconnected to fail), “batamayacak kadar politik” (too political to fail) gibi kavramlar ölçeğin yarattığı risklerin ekonomik ve politik yönlerine vurgu yapar niteliktedir (Çoşkun, 2009: 32).

Banka sorunlarını sadece bir banka nezdinde düşünmemiz yanlış olacaktır, reel sektörle iç içe geçmiş olan bankacılık sektörünün sorunları aynı zamanda ülke ekonomisinin sorunudur. Günümüzde ise ülke sınırlarını aşan global bankalar ile yaşanacak sorunların aslında sınırlar ötesi sorunlar olduğunu görmüş olduk.

Çizelge 4.1: Küresel Krizler

Tarih	Yaşanan Sonuçlar	Maliyet (% GSMH)	Maliyet (Milyar \$)
A.B.D. (2007-2010)	Kredi Krizi	18	2500 (T)
A.B.D. (2001-2003)	Kurumsal Şirketlerin İflâsı	3	300
Japonya (1990-2003)	Batık Kredi, Düşen Varlık Değerleri	14	550
Çin (1990'lar)	4 Büyük Kamu Banka Tasfiyesi	47	498
A.B.D. (1984-1991)	1400 Bankada Yön. Değişimi	2.7	150
Güney Kore (1998)	Banka Sektörünün Yeniden Yapılanması	28	90
Meksika (1995)	20 Banka'ya Sermaye Desteği	17	72
Türkiye (2000-2001)	20'nin Üzerinde Banka Tasfiyesi	25	50
Arjantin (1980-1982)	70 Finansal Kurum İflâsı	55	46
Tayland (1997)	Bankacılık Sektörü	32	36
İspanya (1977-1985)	20 Banka'nın Kamulaştırılması	17	28
Malezya (1997)	Bankacılık Sektörü	35	25
İsveç (1991-1994)	5 Banka'nın Kurtarılması	4	15
Venezuelâ (1994)	Banka İflâsları	20	14
Fransa (1994-1995)	Credit Lyonnais	0.7	10

Kaynak: Özden, 2010: 111

Çizelge 4.1'de görüleceği üzere maliyetlerine göre büyükten küçüğe sıralanan krizlerin birçoğunda bankalarda yaşanan iflaslar göze çarpmaktadır. Bu krizlerin sonuncusu ve en maliyetlisi A. B. D'de yaşanmıştır. 2008 yılının Eylül ayından önce ABD'de patlayan ve sonra dalga dalga bütün dünyaya yayılan küresel krizin kökeninde tarihin en büyük gayrimenkul ve kredi balonu yatıyor. ABD'deki mortgage piyasası yaklaşık 10 trilyon dolarlık bir büyüklüğe ulaşmış ve bu haliyle dünyanın en büyük piyasası olmuştu. Başlangıçta mortgage kredilerinin büyük ağırlığı yüksek kaliteli müşterilere verilen kredilerden oluşuyordu. Bunlara da prime mortgage kredileri deniyor. Zaman içinde krediler daha düşük kaliteli müşterilere de yönelmeye başladı. Bunlara da subprime mortgage kredileri deniyor. 2008 ortasında ABD'de subprime mortgage kredilerinin hacmi 1,5 trilyon dolara kadar yükselmişti. ABD'de faizler geçmişte son derece düşük düzeylerde olduğundan, subprime mortgage kredilerini kullanan düşük gelirli gruplar büyük ölçüde değişken faizli kredileri tercih etmişlerdi. FED 'in son dönemde faizleri peş peşe artırmaya konut fiyatlarındaki düşüşün eşlik etmeye başlaması, bu kişilerin aldıkları kredileri geri ödeyememe sorunlarıyla karşılaşmasına yol açtı (Eğilmez, 2009: 295).

Türkiye 1994 ve 2001 yıllarında büyük banka krizleri yaşanmış ve bunun etkisi tüm ülkeye yayılmıştır.

1990'lı yıllarında devlet ağırlıklı olarak harcamaları için kamu bankalarından borç kullanmaya başladı ve zaman içerisinde çok ciddi bir borç yükünün altına girdi. Bu dönemde, özel bankalarda yüksek faiz vererek mevduat topladı ve kamuya da yüksek faizle krediler verdi. Hükümet, kamunun borç yükünü azaltmak için faizleri indirmeyi hedefleyen bir dizi adım attı. Bunlar arasında Hazine'nin borçlanma ihalelerinin iptali ve tahvil ile bonodan elde edilen faiz gelirleri üzerindeki vergi oranlarının artırılması da yer alıyordu. O dönemde Türkiye'nin toplam borcu 40 milyar dolar civarında bulunuyordu. Özelleştirmeden beklenen gelir için de 35-40 milyar dolar biri sayılar telaffuz ediliyordu. Sermaye çıkışıyla birlikte Ocak 1994'te dolar bir günde yüzde 14 değer kazandı. Ocak ile ekonomik bir dizi önlemin alındığı Nisan ayları arasında lira, dolar karşısında yüzde 160'ın üzerinde değer kaybetti.

Çiller başbakanlığındaki hükümet, 5 Nisan 1994 tarihinde bir ekonomik önlem paketi açıkladı. Bu kararlar kapsamında lirada devalüasyona gidilirken, başka TEKEL ürünleri ve akaryakıt olmak üzere vergi oranlarında çok ciddi artışlar yapıldı. Türkiye, Mayıs 1994'te Uluslararası Para Fonu (IMF) ile 14 aylık bir stand-by anlaşması imzalandı.

5 yıl aradan sonra yeniden sorunlar baş göstermeye başladı.

1998 yılında Türkiye'nin en önemli ticaret ortaklarından Rusya'nın krize girmesi ve 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi'nin bütçe üzerinde yarattığı ek baskılar, ekonomik sıkıntıların katlanmasına neden oldu. 2000 senesinin başından itibaren Türkiye ekonomisinin tekrar bir krize girebileceği uyarıları yapılmaya başlandı.

Türkiye'nin o dönemde uyguladığı IMF programı çok yüksek düzeylerde seyreden enflasyonun düşürülmesini amaçlıyordu. Program kapsamında serbest faiz, sabit kur rejimi uygulanıyordu. Kur, Merkez Bankası'nın her gün için açıkladığı kurda sabit tutulurken, faiz oranları ise piyasa tarafından belirleniyordu.

Ekonomiye ilk darbe Kasım ayında yaşanan likidite krizi oldu. Bankacılık sektörünün yıl sonuna doğru açık pozisyonlarını kapatma arayışına girmesiyle faizler bir anda hızlı bir şekilde yükseldi. Elinde yüklü miktarda Hazine bonusu bulunan bankalar bunu finanse etmekte zorlandı. Yaşanan sıkıntıların yabancı yatırımcıyı kaygılandırmasıyla yüklü miktarda fon çıkışı yaşandı. Bankalar arası piyasada gecelik faiz oranı yüzde 1000'in üzerine çıkarken, Kasım 2000'de aylık ortalaması yüzde 223 oldu.

Bu dönemde elinde yüklü Hazine tahvili bulunan Demirbank, bu likidite krizinden çok etkilenen bankalardan biri oldu ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredildi. Bu durum, özellikle gecelik borçlanma ihtiyacı yüksek olan kamu bankaları ve portföyünde yüksek miktarda tahvil bulunduran diğer bankalar üzerinde ek bir baskı yarattı.

Bankacılık sektöründe başlayan krizin etkileri reel sektörde de doğrudan hissedildi. Binlerce firma kapatılırken, yüz binlerce kişi de işsiz kaldı (Url-50, Son Erişim Tarihi: 10.08.2018).

5. SONUÇ VE ETKİN KREDİ İSTİHBARATI İÇİN ÖNERİLER

5.1. Sektörü Bilen Uzman İstihdamı

Bankalar dönemsel olarak bazı sektörlerle yoğunlaştıkça, bu sektörlerde uzun yıllar çalışmış kişilerden bilgi konusunda yararlanabilirler. Sektörün adeta röntgenini çeken bu kişiler, aynı sektördeki firmaların iş ahlakları ve işe olan yaklaşımları gibi konularda daha detaylı ve güvenilir bilgilere sahiptirler. Turizm açısından verimli geçen sezonlarda seyahat acentaları, oteller, turizm bölgelerinde bulunan restoran vs. gibi işletmelerin artan fon ihtiyacına kaynak sağlamak isteyen bankalar, uzun yıllar bu sektörlerde çalışmış kişilerden danışmanlık yoluyla şirketler hakkında güvenilir bilgiler elde edebilirler.

5.2. Eski İstihbarat Çalışanlarının İstihdamı

Son yıllarda şirketler çeşitli nedenlerle eski istihbarat çalışanlarını istihdam etmeye başladılar. Kimi şirketler kendi elemanlarını gözetlemek için bu istihdamı sağlasa da kimi şirketlerde rakiplerinin iş yapış şekilleri ve müşterileri ile olan ilişkileri hakkında bilgi toplamaya yoğunlaşmış durumdalar. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve soğuk savaşın sona ermesi bu gelişmede çok etkili olmuştur. Çünkü, Amerika'da ve dünyada soğuk savaştan sonra birçok casus işsiz kaldı. Bu insanların tek bildikleri meslek casusluktu. O yıllarda, yine Amerikan şirketleri global pazarlarda yeterince başarılı değildi. İki tarafın birbirlerini keşfetmesi çok zaman almadı. Daha sonra da Amerikalı casuslar şirketler için çalışmaya başladılar (Barry, 2001).

Bugün de şirketler kendi bünyesinde bulunan Mali Tahlil ve İstihbarat bölümlerinde kredi talebinde bulunan şirketler hakkında daha sağlıklı gözlem için eski istihbarat çalışanları istihdam edebilmeye yönelebilirler. Bugün bu bölümlerde çalışan bankacıların kurduğu Banka ve Piyasa İstihbaratçıları Derneği yaklaşık 1000 üyesi ile sektöre katkı sağlamaktadır.

Temelleri 1978 yılında atılan Banka ve Piyasa İstihbaratçıları Derneği, dernek çatısında piyasa ayağı olduğu kadar, faktöring, leasing, katılım bankası, tüketici

finansman şirketlerinin temsiline açık bir yapı oluşturulmuştur. Ayrıca, üyeleri bilgi, haber ve gelişmelerle desteklemek, koordine etmek ve yönlendirmek için, günlük basın bülteni, web sayfası, SMS ağı gibi olanaklardan yararlanılmaktadır. Bilgi gizliliğinin önemi konusunda hatırlatıcı uyarılarla, güvenin pekişmesi için çeşitli organizasyonlarla üyelerini yönlendirmektedir. Kalamoza ve kartoteks dönemlerinden, sanal iletişim sürecine geçiş süreçlerinde, bayrağı bir sonraki nesillere devreden yönetim anlayışı, daha kaliteli, güvenli ve hızlı bilginin peşinde olmuştur. İstihbaratın temel ilkelerinden “düzenli ve doğru veri depolama/sınıflandırma” zorunluluğu, yukarıda sayılan kurumların yazılımlarla sistemlerini geliştirmeye, istihbaratçıları daha teknolojik araçlarla donatmaya sevk etmiştir. Databaselerin kapasitesi, gelişime paralel olarak artarken, ihtiyati hacizler, ihtiyati tedbirler, iflas ertelemeleri, iflaslar, dolandırıcılık eylem girişimleri, yüzüstüler listesi, ihale yasakları, hesap araştırmaları, e-hacizler, basın haberleri gibi bilgiler de klasik moralite ekranlarına yuvalanarak çok yönlü bilgi ağını güçlendirmiştir (Url-51, Son Erişim Tarihi: 06.08.2018).

5.3. Banka Şubelerine Verilen Hedeflerin Baskısı

Zaman zaman banka şubelerine verilen yüksek kredi hedefleri, banka şubelerinin risk algısında bozulma yapabilmektedir. Bunun sonucunda ise banka şubeleri daha cömert davranabilmektedir. Bunun önüne geçmek için agresif hedefler yerine daha ulaşılabilir hedefler verilerek bu sorunun önüne geçilebilir. Piyasa jargonunda “kredi batmaz, batık kredi verilir”, kavramı aslında daha ilk aşamada kredinin batıp batmayacağı konusunda öngörü sağlamaktadır.

5.4. Veri Tabanının Sağlıklı Güncellenmesi

Elde edilen bilgilerin birkaç kaynaktan teyidi kadar elde edilen bu bilgilerin belli aralıklarla güncellenmesi de önem arz etmektedir. Gerek sektörel değişimler gerekse de ani konjonktürel değişimler bazı sektörleri olumsuz etkileyebilmektedir. Bu yüzden bankalar pro-aktif davranarak şirketleri belirli aralıklarla gözden geçirmeli ve şirketlerin risk durumları yeniden değerlendirilmelidir. Yıllar boyunca oluşacak veri tabanı bankanın hızlı karar vermesini sağlayarak daha emin adımlarla karar vermelerini sağlayacaktır.

5.5. Müşterini Tanı Politikası

Dünyada mevcut denetim mekanizmaları bankalara müşterileri hakkında yakın bilgi sahip olma adına gereken politika ve prosedürlere hâkim olmalarının zaman içerisinde daha da önem kazandığını vurgulamaktadır. Halihazırdaki ve potansiyel müşterilere dair istenilen seviyede başarılı incelemelerin yapımı (due diligence) yapılmakta kontrollerin için önem arz etmektedir. Bu incelemelerin yapılmaması durumunda, bankalar büyük finansal maliyetlere mal olabilecek itibar kaybı riski, operasyonel risk, yasal risk ve yoğunlaşmaya neden olabilecek rizikolarla karşı karşıya kalabilmektedirler.

Basel Komite tarafından, 1999 senesinde sınır ötesi bankacılık adına yapılan çalışmalara göre birçok ülkede cari olan "müşterini tanı" politikalarındaki eksik uygulamalara dikkat çekmektedir. Kimi ülkelerde “müşterini tanı” politikalarına ait göze çarpan boşluklar mevcutken, kimilerinde ise bu politikalar yoktur. Bazı gelişmiş finansal piyasalarda dahi “müşterini tanı” politikalarının farklılıkları bilinmektedir. Basel Komitesi bünyesinde faaliyet gösteren Sınır Ötesi Bankacılık Çalışma Grubu tarafından “müşterini tanı” proseslerinin izlemesi ve tavsiyede bulunulan standartların tüm dünya ülkelerinde faaliyet gösteren bankalarca hayata geçirilmesi istenmiştir. Netice olarak oluşturulan çalışma 2001 yılının ocak ayında bir istişari belge halinde sunulmuştur. Bu dokümana dair görüşlerin belirtilmesinin ardından, Çalışma Grubu çalışmayı revizyona tabi tutmuş, Basel Komitesi çalışmada ortaya konan “müşterini tanı” politikası ve proseslerinin denetim otoritelerine ait ulusal denetim uygulamalarını yaratırken yapısal kriterler ortaya çıkarması beklentileriyle raporun dağıtımına açmıştır (Erdönmez, 2001: 57).

Her ne kadar Basel Komitesi’nin dikkat çektiği husus yasalara karşı gelmeyi önlemek, kara para aklama vs gibi konular adına “müşterini tanı” politikasının önerilmesi olsa da, kredilendirme sürecine girilen müşterilerinde tüm yönleriyle tanınması bankanın yararına olacaktır. Bu konuda müşterilerle kurulacak samimi ve uzun dönemli ilişkiler bankanın atacağı adımları kolaylaştıracaktır.

Borç verenlerin borçlunun izlenmesine ihtiyaç duymaları uzun dönemli müşteri ilişkilerinin önemini daha da artırır. Eğer borçlu bankadan daha önce borçlanmışsa, banka zaten bu müşteriye izlemek için gereken işlemleri yapmıştır. Bu nedenle eski müşterilerin izlenme maliyeti yeni müşterilerden daha azdır. Uzun dönemli

ilişkilerden banka kadar müşteri de yarar sağlar. Daha önce banka ile bir ilişkisi olan şirket için düşük faizle kredi bulmak daha kolaydır. Çünkü banka için potansiyel borçlunun iyi kredi riski olup olmadığını belirlemek daha kısa sürede mümkün olacak ve borçlunun izlenme maliyeti dah düşük olacaktır (Mishkin, 2000: 232).

5.6. Manipölasyonu (Hile) Görme

Finansal tablolar hakkında önemli ölçüde yanlış fikir veren, aldatıcı sonuç verecek şekilde sonuçlanan eylem muhasebe hilesi olarak tanımlamaktadır. Hile, bir kimse yasalara aykırı bir işlem gerçekleştirdiğinde, faaliyette bulunduğu söz konusu olur. Muhasebe düzensizliklerinin gizlenmesi veya düzensizliğe zemin hazırlanması amacıyla açık olmayan ve değişik anlamlara gelen hesapların kullanıldığı, bu amaçla geçici ve aracı hesaplardan yararlanıldığı bilinmektedir. Bu durumlarda muhasebe hilesinden bahsedilir. Muhasebe hilesi seklinde ortaya çıkan düzensizliklerin her birinin, kendine özgü bir veya birden fazla amacı vardır. Bu sebeple muhasebe hilelerinde güdülen amaçların net olarak belirlenmesi, her zaman kolay değildir. İşletmenin durumu çeşitli amaçlarla olduğundan farklı gösterilmek istenebilir (Bayırlı, 2006: 29).

Bilinçli olarak yapılmak şartıyla;

- Bilerek çeşitli matematiksel hatalar yapma,
- Fazla ya da eksik sıfırlar koyma,
- Bilerek yanlış hesaba kaydetme (borcu alacağı borca kaydetme),
- Sayfadan sayfaya veya yevmiye defterinden defteri kebire bilerek yanlış aktarmalar yapma,
- Mükerrer kayıt yapma,
- Unutulduğu izlenimi yaratmaya çalışarak bazı işlemleri kayıt düzeninin dışında tutma,
- Değerleme, amortisman ve yeniden değerlendirme konularında bilerek hatalı uygulamalar yapma,
- İşletmenin durumunu olduğundan daha kötü veya iyi göstermek amacıyla "bilanço maskeleyesine başvurma"

gibi uygulamalar muhasebe hileleridir (Akarca, 2011).

Manipölasyonlara karşı alınacak önlemlerle birlikte, finansal analizin doğruluğu paralelinde verilecek doğru kredi kararı, kredi risk oluşumunu tahsis aşamasında önleyebilmektedir. Bu doğrultuda kredi analiz ve değerdendirmesini yapacak olan personelin söz konusu risklere karşı algıları büyük önem arz etmektedir. Banka ticari kredi risk oluşumunda muhasebe bilgileri birinci derecede etkin bilgi kaynağıdır. Çalışanların kredi sürecinden kaynaklı, finansal bilgi manipölasyonu kaynaklı, muhasebe düzenlemeleri kaynaklı ve firma ölçeğinden kaynaklı risk algılarının banka kredi risk oluşumunda belirleyici etkisi bulunmaktadır (Atalar, 2013: 132).

5.7. Asimetrik Bilginin Yok Edilmesi

Finansal piyasalarda asimetrik bilginin söz konusu olması, bu piyasaların etkinliğini engelleyecek ters seçim ve ahlaki tehlike sorunlarına yol açmaktadır. Bu tarz problemlerin çözölmesi adına sunulan argümanlar şunlardır;

Özel bilginin üretilip ve satılması,

Finansal piyasalara ait verilerin artışıını sağlama adına kanuni düzenlemeler,

Borç sözleşmelerine dair ipotek ve öz sermaye değerdlerinin ehemmiyeti,

Sınırları iyi belirlenmiş sözleşme ve izlenmelerin uygulanması (Mishkin, 2000: 200).

KAYNAKLAR

- Akarca A.** (2011), <https://www.dunya.com/kose-yazisi/muhasebe-hileleri-ve-muhasebede-manipulasyon-ve-vergi-cezalari/11286>, Son Erişim Tarihi: 11.08.2018
- Akdoğan, N. ve Tenker, N.** (2005), Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, ISBN: 975-7313-36-X, Ankara, Gazi Kitapevi, 10.Baskı.
- Akgüç, Ö.** (2000), Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Arayış Basım ve Yayıncılık ISSN: 975-6759-006-3, 6.Baskı.
- Altıntaş, A.** (2006), Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği, Turhan Kitabevi Ofset Matbaacılık Tesisleri, Ankara.
- Altuğ, O.** (2000), Banka İşlemleri ve Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, ISSN: 975-6812-18-4
- Arda, M. ve Gögebakan, C.** (2003), Yeniden Değerlendirme Oranının Finansal Analiz Üzerindeki Etkisi, Bankacılar Dergisi, İstanbul, ISSN: 1300-0217, Yıl: 14, Sayı: 45, s.61.
- Arslan, R. ve Hotamışlı, M.** (2007), Türk Bankacılık Sisteminde Kurumsal Çevrenin Bankaların Yapı ve Uygulamaları Üzerinde Oluşturduğu Teşvik ve Kısıtlamalar, İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Celal Bayar Üniversitesi, Cilt:14, Sayı:1, s. 197.
- Ataçoğlu, H.** (2006), Kredi Riski Takibi, Sorunlu Krediler ve Erken Uyarı Sistemleri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Atalar, M.** (2013), Bankalarda Ticari Kredi Risk Haritası ve Muhasebe Kökenli Risk Kaynaklarının Araştırılması, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya.
- Barry M.** (2001), <https://www.capital.com.tr/capital-dergi/gelecek-trendler/casuslar-is-basinda>, Son Erişim Tarihi: 06.08.2018
- Başoğlu, U., Ölmezoğulları, N. ve Parasız, İ.** (1999), Dünya Ekonomisi, Ezgi Kitabevi, 1. Baskı, Bursa.
- Bayırlı, R.** (2006), Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- BDDK.** (2016), http://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0091.pdf, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- BDDK.** (2018), Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2018 http://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/veri_0014_37.pdf, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018
- Cangürel, O.** (2011), Basel II Kapsamında Kredi Riskinin Ölçümünde Otorite Etkinliği: Türkiye İçin Alternatif Bir Öneri, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Çatalbaş, G. K. ve Çatalbaş, E.** (2008), Finansman Sorunu Yaşayan Kobi'ler, Basel II ve Bankacılık Sektörü, Bankacılar Dergisi, İstanbul, Sayı: 66, s.8.
- Çiloğlu, E. (1988)**, Bankacılıkta İstihbarat, Türkiye Bankalar Birliği, Ankara.

- Çoşkun, A. ve Kurulu, R.** (2013), Banka Şubelerinde Maliyet Dağıtımı ve Hizmet Birim Maliyetlerinin Hesaplanması, Bankacılar Dergisi, İstanbul, ISSN: 1300-0217, Yıl: 24, Sayı: 85.
- Çoşkun, Y.** (2009), Küresel Kriz Sürecinde Yatırım Bankaları ile Diğer Finansal Aracıarda Yaşanan Finansal Başarısızlıklar ve Kamusal Müdahaleler, Bankacılar Dergisi, İstanbul, ISSN: 1300-0217, Sayı:71, s.32.
- Doğan N.** (2016), <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/noyan-dogan/alacaklarini-sigortalattiriyorlar-40303895>, Son Erişim Tarihi: 11.10.2018
- Destereci, P.** (2009), Türk Bankacılık Sistemi Açısından Krediler ve Kredi Değerlendirmede Kullanılan Mali Analiz Yöntemleri, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tekirdağ.
- Eğilmez M.** (2017), <http://www.mahfiegilmez.com/2017/01/bankalar-tahsil-edemedikleri-alacaklarn.html>, Son Erişim Tarihi: 07.07.2018
- Ertürk M.** (2017), <https://www.sozcu.com.tr/2017/ekonomi/7-milyar-liralik-temizlik-2120005/>, Son Erişim Tarihi: 10.10.2018
- Eğilmez, M.** (2009), Makro Ekonomi, Remzi Kitabevi, 1.Basım, ISBN: 978-975-14-1366-6, İstanbul.
- Eğilmez, M. ve Kumcu, E.** (2014), Ekonomi Politikası, Remzi Kitabevi, 19.Basım, ISBN: 978-975-14-1585-1, İstanbul.
- Erdem, E.** (2013), Bankalarda Kredi Yönetimi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2531, 2.Basım, ISBN: 978-975-06-1201-5, Eskişehir.
- Erdönmez, P. A.** (2005), Seçilmiş Ülkelerde Gayrimenkul Fiyatları ve Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Bankacılar Dergisi, İstanbul, ISSN 1300-0217, Yıl: 16, Sayı: 54, s.64-65.
- Erdönmez, P. A.** (2001), Bankaların Müşterilerini İncelemesi(Customer Due Diligence for Banks), Bankacılar Dergisi, İstanbul, Cilt: 1, Sayı: 39, s.57.
- Geçer, T.** (2014), Kredi İstihbaratı, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, ISSN: 1303-5495, Yıl: 13, Sayı: 25, s.26.
- Giese, G.** (2003), Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş, Bankacılar Dergisi, İstanbul, ISSN: 1300-0217, Yıl: 14, Sayı: 46, s.79.
- Grubu, T. Ç.** (2006), Risk Yönetimi Prensipleri, Bankacılar Dergisi, İstanbul, Sayı: 57, s.19.
- Güngör T.** (2018), <https://www.dunya.com/kose-yazisi/varlik-yonetim-sirketleri/401937>, Son Erişim Tarihi: 10.10.2018
- Güldiken, N.** (2006), Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, 173.
- Hatipoğlu, H.** (2007), Ticari Bankacılık Sektöründe İlişkiye Dayalı Kredilendirme Sürecinin Belirleyicileri, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kavcıoğlu, Ş.** (2003), Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi, Çözüm Yolları ve Takibi 1.Baskı, Türkmen Kitapevi, İstanbul.
- Levent B.** (2005), <https://www.capital.com.tr/finans/sigorta/ihracat-sigortasi-nerede-ise-yariyor>, Son Erişim Tarihi: 01.10.2018
- Levinson, M.** (2014), Finansal Piyasalar Kılavuzu, Liberte Yayın Grubu, Adres Yayınları, 2.Baskı, Ankara, s.175.
- Mayer B.** (2018), <https://www.badcredit.org/how-to/how-is-your-credit-score-calculated/>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018

- Melek, S.** (2011), Kredi Derecelendirmesi ve Kredi Dercelendirme Sisteminin Standart and Poor's Sistemiyle Karşılaştırılması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Mishkin, F. S.** (2000), Finansal Piyasalar ve Kurumlar, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- Öker, A.** (2007), Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Riski Yönetimi, Bir Uygulama, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, s.32.
- Özdemir, İ.** (2012), Bankacılıkta Halkla İlişkiler ve Müşteri İlişkileri, Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3-4, s.10.
- Özden, K. Ö.** (2010), Ticari Bankalarda Kredilendirme Süreci ve Kredi Riski Yönetimi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Özer, M.** (2010), Örgütsel Yaşamda Risk Kavramı ve Analizi üzerine. Reasürör Dergisi, Ocak Sayısı, s.8-9.
- Parasız İ.** (2013), http://www.ekohaber.com.tr/ekohaber-prof-dr-ilker-parasiz-25-06-2013-yazisi-yazi_id-18060.html, Son Erişim Tarihi: 25.07.2018
- Parasız, İ.** (2000), Modern Bankacılık, Teori ve Uygulama, Kuşak Ofset, İstanbul, s.5.
- Parasız, İ.** (2005), Para, Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitabevi, 8.Baskı, İstanbul.
- Parasız, İ.** (2012), Söyleşilerle İktisat, Ezgi Kitabevi, 1. Baskı, Bursa.
- Parasız, İ. ve Bildirici, M.** (2003), Finansal Makro Ekonomi, 1.Baskı,Ezgi Kitabevi Bursa.
- Saraçoğlu, M.** (2010), Kriz Sonrası Kredi Sigortası, Reasürör Dergisi, Ocak Sayısı.
- Sarıkamış, C.** (2006), Ülkemizde Finansal Analizin Başlangıcı, Bankacılar Dergisi, İstanbul, Sayı: 56, ISSN: 1300-0217
- Tatlıdil, H. ve Özel, M.** (2005), Firma Derecelendirme Çalışmaları Konusunda Çok Değişkenli İstatistiksel Analize Dayalı Karar Destek Sistemlerinin Kullanımı, Bankacılar Dergisi, İstanbul, ISSN: 1300-0217, Cilt: 1, Sayı: 54, s.49.
- Seyidoğlu, H.** (2009), Uluslararası İktisat, Güzem Can Yayınları, 17.Baskı, İstanbul.
- Şahin, A. ve Doğukanlı, H.** (2014), Yabancı Bankaların Kobi Kredilerine Etkileri: Türkiye İçin Bir İnceleme, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, s.41.
- Şakar, B.** (2011), Banka Kredileri ve Yönetimi, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 2.Basım, İstanbul, ISBN: 978-605-377-433-4.
- TBB.** (1999), Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/risk_yonetim.doc, Son Erişim Tarihi: 28.07.2018
- T.C.M.B.** (2018) <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkinda/Tarihce>, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018
- Turhan Ş.** (2016), <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turkiye-kayitdisi-ekonomide-birinci-40041686>, Son Erişim Tarihi: 15.10.2018
- Tokel, Ö.** (2004), Kredi Risk Modelleri Kullanılarak Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara s. 7-8.
- Uz, R.** (2004), Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobi'lere Etkileri, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 228, ISBN: 975-8564-22-6.

- Uzundurkan, N.** (2011), Alacakların Yönetiminde Ticari İstihbarat: Bir Uygulama, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul s.134.
- Ünal, O. ve Yücedağ, N.** (2013), Kredi Talebinin Değerlendirilmesi ve Kredi Talebinin Değerlendirilmesinde Finansal Bilginin Önemi, Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt: 15, Sayı: 1 s.1.
- Üstün, O.** (2012), Konu Bazında Yeni FATF Tavsiyelerinin Anatomisi, Bankacılar Dergisi, İstanbul, ISSN: 1300-0217, Yıl: 23, Sayı: 82, s.77.
- Yalkın, M. B.** (2007), Basel II Kapsamında Şirket Derecelendirme ve Bankaların Mali Tahlil Birimleri Açısından Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yazıcı, M.** (2011), Bankacılıkta Kredi Tahsisi, Seçkin Yayıncılık, 2.Baskı, Ankara, ISBN: 978-975-02-1618-3
- Yılmaz, S.** (2011), Ticari Bankalarda Kredi Portföyü ve Kredi Riski Yönetimi – Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yuca, H.** (2012), Bankacılık Sektöründe Takipteki Krediler – Teminat İlişkisi: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Yücememiş, B. T. ve Sözer, İ.** (2011), Bankalarda Takipteki Krediler: Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 5.

İnternet Kaynakları

- Url-1, <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b9f90e06dcc60.40487203>, Son Erişim Tarihi: 15.08.2018
- <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b9f93f901b615.13495467>, Son Erişim Tarihi: 21.09.2018
- <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b9f90f0020462.14276152>, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018
- <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b9f93f901b615>, Son Erişim Tarihi: 17.09.2018
- Url-2, <<http://ekonomiatlasi.com/2016-kurumlar-vergisi-rekortmenleri>>, Son Erişim Tarihi: 21.06.2018
- Url-3 <<https://www.sozcu.com.tr/2017/ekonomi/kredi-karti-sayisi-3-7-milyon-artti-2140663>>, Son Erişim Tarihi 05.10.2018
- Url-4 <<https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/>>, Son Erişim Tarihi: 05.10.2018
- Url-5 <<https://businessht.bloomberght.com/piyasalar/haber/1532589-temerrut-nedir>>, Son Erişim Tarihi: 23.07.2018
- Url-5 <<https://www.bankaciyim.net/haber/2271/kredilerde-idari-takip-sureci.html>>, Son Erişim Tarihi: 15.08.2018
- Url-6 <<https://www.kkb.com.tr/hakkimizda>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-7 <<https://www.findeks.com/bireysel/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-8 <<https://www.kkb.com.tr/urunler/ticari-kredi-notu>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018).
- Url-9 <<https://www.krediotum.com/kredibilite-sorgulama/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-10 <<http://www.gazetevatan.com/kredi-notu-nasil-hesaplaniyor--993963-gundem/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018

- Url-11 <<https://www.nerdwallet.com/blog/small-business/business-credit-score-basics/>>, Son Erişim Tarihi: 10.08.2018
- Url-12 <<https://www.pwc.com.br/pt/forensics/assets/corporate-intelligence-main-brochure.pdf>>, 08.10.2018
- Url-13 <<https://www.creditreform.com.tr/hakimizda/creditreform-ne-yapar.html>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-14 <<https://www.creditreform.com.tr/ueruenler-ve-hizmetler/kredibilite-raporlari.html>>, Son Erişim Tarihi: 01.10.2018
- Url-15 <https://www.creditreform.com.tr/fileadmin/user_upload/CRInternational/local_documents/tr/BB.pdf>, Son Erişim Tarihi: 01.10.2018
- Url-16 <<https://www.dnbturkey.com/%C3%BCruen-ve-h%C4%B0zmetler/risk-yoenetim-%C3%A7oezuemleri/ticari-enformasyon-raporu-bir/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-17 <http://www.utikad.org.tr/db/files/DB_BIR_rms-turk.pdf>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-18 <<https://www.dnbturkey.com/%C3%BCruen-ve-h%C4%B0zmetler/risk-yoenetim-%C3%A7oezuemleri/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-19 <<https://www.dnb.com/content/dam/english/dnb-solutions/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-20 <<https://www.emis.com/emis-credit-analysis>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-21 <https://staticemis.emis.com/emiscom/files/EMIS_example_full_report.pdf>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-22 <<https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/economics-business-and-labor/businesses-and-occupations/equifax-inc>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-23 <<https://www.equifax.com/business/business-credit-reports/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-24 <<https://capture.info/credit-report-template/credit-report-template-elegant-sample-credit-report-equifax-account-template-regarding-credit/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-25 <<https://www.experian.co.uk/careers/our-history.html>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-26 <<https://www.fico.com/en/about-us#our-company>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-27 <<https://www.nav.com/business-credit-scores/fico-sbss/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-28 <<https://www.myfico.com/credit-education/credit-scores/credit-scores-and-credit-reports>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-29 <<https://www.transunion.com/global-presence>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-30 <<https://www.credit.com/credit-reports/credit-bureau/transunion>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-31 <<https://www.transunion.com/solution/customer-credit-check#1444253656954Section>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-32, <<https://assetsgaranti.com/assets/pdf/tr/diger/100SorudaKGF.PDF>>, Son Erişim Tarihi: 01.08.2018

- Url-33, <<http://www.serka.gov.tr/store/file/common/a3a2ad6bf3b2e4423d5684ff729b1953.pdf>>, Son Erişim Tarihi: 01.08.2018
- Url-34, <https://www.halkbank.com.tr/images/channels/Bireysel/faiz_ucretler/Gerekli_bilgi_belgeler.pdf>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-35 <<https://www.denizbank.com/bankacilik/kobi-bankaciligi/kobi-kredileri/kredi-basvuru-evraklari.aspx>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-36 <<http://firmaistihbarat.blogcu.com/istihbarat/8615282>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-37 <<https://www.tsb.org.tr/kredi-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=506>>, Son Erişim Tarihi: 01.10.2018
- Url-38 <<http://fatihozenir.com.tr/atradius-kredi-sigortalari-sunumu.pptx>>, Son Erişim Tarihi: 11.10.2018
- Url-39 <<https://atradius.com.tr/documents/2017-annual-report.pdf>>, Son Erişim Tarihi: 21.07.2018
- Url-40 <<http://www.coface.com.tr/COFACE-HAKKINDA/COFACE-GENEL/MISYONUMUZ>>, Son Erişim Tarihi: 25.07.2018
- Url-41 <<http://www.tim.org.tr/download/files/downloads/pagefiles/%7Bcd20c71d-30f7-4cbd-95ee-e8a8c7e6023c%7D/files/COFACE%20SUNUMU.pdf>>, Son Erişim Tarihi: 26.07.2018
- Url-42 <http://www.eulerhermes.com.tr/tr/euler-hermes-turkiye/Documents/EH_faliyet2017_web.pdf>, Son Erişim Tarihi: 01.09.2018).
- Url-43 <<http://www.eulerhermes.com.tr/tr/ticari-alacak-sigortasi/uzmanligimiz/Pages/kredi-sigortasi-ne-sekilde-isler.aspx>>, Son Erişim Tarihi: 01.09.2018).
- Url-44 <<http://abm.tobb.org.tr/haberler/abdisbirligi/Nil%20Adanal%C4%B1%20Sunu%C5%9F.ppt>>, Son Erişim Tarihi: 21.06.2018
- Url-45 <<https://www.eximbank.gov.tr/content/files/9b5ba8b0-d10c-44ab-9b39-856531444b1e/sigorta-tanitim-brosuru>>, Son Erişim Tarihi: 21.06.2018
- Url-46 <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS_1_Finansal%20Tablolar%C4%B1n%20Sunulu%C5%9Fu.pdf>, Son Erişim Tarihi: 17.07.2018
- Url-47 <https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/19944/mod_resource/content/1/10.Hafta%20%28Kredi%20S%C3%BCreci%29.pdf>, Son Erişim Tarihi: 07.07.2018
- Url-48 <<https://www.dersinozu.com/asimetrik-bilgi-ters-secim-ve-ahlaki-risk/>>, Son Erişim Tarihi: 12.06.2018
- Url-49 <<https://www.paramkiymetli.com/varlik-yonetim-sirketleri-hakkinda-merak-edilenler/>>, Son Erişim Tarihi: 07.05.2018
- Url-50 <<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-45226072>>, Son Erişim Tarihi: 10.08.2018
- Url-51 <http://www.istihbaratcilar.com/?module=hbr_bizden_oku&xx=read&ID=223>, Son Erişim Tarihi: 06.08.2018

- Url-52 <<https://www.vakifbank.com.tr/kredi-garanti-fonu.aspx?pageID=224>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-53 <<https://atradius.com.tr/article/atradius-türkiye.html>>, Son Erişim Tarihi: 21.07.2018
- Url-54 <<https://www.dnbturkey.com/hakkımızda/tarihçe>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-55 <<https://www.eximbank.gov.tr/tr/hakkımızda/kurumsal>>, Son Erişim Tarihi: 23.04.2018
- Url-56 <<https://www.findeks.com/ticari/>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018
- Url-57 <<https://www.kkb.com.tr/urunler/findeks-kredi-notu>>, Son Erişim Tarihi: 08.10.2018

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi: 10.03.1987

Doğum Yeri: GAZİANTEP

E-mail: c.onercucuk@gmail.com

EĞİTİM

Yüksek Lisans – (2018)- İstanbul Aydın Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İktisat Bölümü

Lisans – (2014) Yeditepe Üniversitesi- Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi – Sistem Mühendisliği Bölümü

YAYINLAR

Lisans Tezi – Upper Kelkit River Basin Management (2014)

